

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

ARCHITEKTŪROS KATEDRA

Dovydas Ruškys

**ARCHITEKTŪRA IR GAMTA: MENO IR EDUKACIJOS CENTRAS
KARKLĖJE**

ARCHITECTURE AND NATURE : ART AND EDUCATION CENTRE IN
KARKLĖ

Baigiamasis magistro darbas

Darbo vadovas: doc. dr. L. Markejevaitė

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 6011PX004

Statinių architektūros specializacija

Architektūros studijų kryptis

Vilnius, 2025

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS
ARCHITEKTŪROS KATEDRA

Dovydas Ruškys

**ARCHITEKTŪRA IR GAMTA: MENO IR EDUKACIJOS CENTRAS
KARKLĖJE**
ARCHITECTURE AND NATURE : ART AND EDUCATION CENTRE IN
KARKLĖ

Baigiamasis magistro darbas

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 6011PX004

Statinių architektūros specializacija

Architektūros studijų kryptis

Vadovė

doc. dr. L. Markejevaitė

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Lietuvių kalbos konsultantė

doc. dr. Rasuolė Vladarskienė

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Vilnius, 2025

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS
ARCHITEKTŪROS KATEDRA

Studijų kryptis: Architektūra
Studijų programa: Architektūra , valstybinis kodas 6011PX004
Specializacija: Architektūra

TVIRTINU
Katedros vedėjas
Arnoldas Gabrėnas
2025-06-02

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS

Nr. Afa-20/2–11469

Vilnius

Studentas (-ė): Dovydas Ruškys

Baigiamojo darbo tema: Architektūra ir gamta: meno ir edukacijos centras Karklėje Baigiamojo darbo užbaigimo terminas pagal numatytą studijų kalendorinį grafiką.

BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS:

OBJEKTAS: Architektūra kaip tarpininkė tarp žmogaus ir gamtos, atliepanti vietos dvasią, gamtos ir kultūros sąveiką.

TIKSLAS: Išanalizuoti filosofinius ir psichologinius žmogaus bei gamtos sąryšio aspektus, išsiaiškinti biomimikrijos bei gamtokūros principus. Remiantis šiomis įžvalgomis suprojektuoti meno ir edukacijos centrą Karklėje.

SUDĖTIS:

Magistro baigiamasis darbas susideda iš tiriamosios ir projektinės dalių. Tiriamoji dalis apima surinktą ir analizuotą mokslinę bei praktinę medžiagą. Ji suskirstyta į du poskyrius: pirmame pateikiama literatūros, archyvinių šaltinių, ikonografijos analizė ir išvados, o antrame atliekami statybos sklypo, aplinkos ir realizuotų projektų tyrimai, naudojant įvairius metodus kaip stebėjimas, faktų registracija, apklausos, meninis tyrimas ir pan.

Projektinė dalis susijusi su magistranto išvadų taikymu praktikoje – jis sukuria projektą pagal analizuotos problemos sprendimo koncepciją. Rengiamas architektūrinis projektas su tekstine ir vizualine medžiaga, įskaitant aiškinamąjį raštą, maketus ir brėžinius. Apimtis – ne mažiau penki brėžinių (700x2000 mm) lapai ir 2 maketai.

Gynimo metu pristatoma tyrimo ir projekto dalis. Tyrimo dalies sąryšiui su projektu atskleisti taip pat parengiama prezentacija kuri gynimo metu bus rodoma ekrane.

Baigiamojo magistro darbo (projekto) konsultantai: docentas Rasuolė Vladarskienė.

Vadovas docentas Lada Markejevaite

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Dovydas Ruškys, 20202973

(Studento vardas ir pavardė, studento pažymėjimo Nr.)

Architektūros fakultetas

(Fakultetas)

Architektūra, Afa-20/2

(Studijų programa, akademinė grupė)

BAIGIAMOJO DARBO (PROJEKTO)

SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2025 m. gegužės 25 d.

Patvirtinu, kad mano baigiamasis projektas tema „Architektūra ir gamta: meno ir edukacijos centras Karklėje“ yra savarankiškai parašytas. Šiame projekte pateikta medžiaga nėra plagijuota. Tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos pažymėtos literatūros nuorodose.

Prenkant ir įvertinant medžiagą bei rengiant baigiamąjį projektą, mane konsultavo mokslininkai ir specialistai: docentas daktaras Lada Markejevaitė. Mano projekto vadovas docentas daktaras Lada Markejevaitė.

Kitų asmenų indėlio į parengtą baigiamąjį projektą nėra. Jokių įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs (-usi).

(Parašas)

Dovydas Ruškys

(Vardas ir pavardė)

Vilniaus Gedimino technikos universitetas		ISSN	
Architektūros fakultetas		ISBN	
Architektūros katedra		Egz. sk.	

Vientisosios studijų Architektūros programos magistro baigiamasis darbas (projektas)	
Pavadinimas	Architektūra ir gamta: meno ir edukacijos centras Karklėje
Autorius	Dovydas Ruškys
Vadovas	Lada Markejevaitė

	Kalba: lietuvių
--	------------------------

Anotacija Baigiamasis magistro darbas nagrinėja šiuolaikinės architektūros integravimą į natūralią aplinką bei siekį harmonizuoti žmogaus ir gamtos santykį. Tyrimo objektas – architektūra kaip tarpininkė tarp žmogaus ir gamtos, atliepanti vietos dvasią, gamtos ir kultūros sąveiką. Darbe analizuojami filosofiniai ir psichologiniai žmogaus bei gamtos sąryšio aspektai, liaudies architektūros pamokos, teorijos, grindžiamos biomimikrijos bei gamtokūros principais. Remiantis šiomis išvalgomis, projektuojamas meno ir edukacijos centras Karklėje, kurio architektūra darniai susilieja su pajūrio kraštovaizdžiu, kuria daugiafunkcines erdves ir įgalina bendruomenės, kultūros bei gamtos sąveiką. Projektuojamas pastatas ne tik kuria, bet ir atstato ryšį tarp žmogaus ir gamtos, stiprindamas vietos tapatumą, užtikrindamas tvarumą ir ekologinę pusiausvyrą.
--

Prasminiai žodžiai: Architektūra, gamta, meno centras, edukacija, Karklė
--

Vilnius Gediminas Technical University		ISBN	ISSN
Faculty of Architecture		Copies No.	
Department of Architecture		Date-.....-.....	

Integrated Studies Architecture study programme Master Thesis	
Title	Architecture and Nature: Art and Education Center in Karklė
Author	Dovydas Ruškys
Academic supervisor	Lada Markejevaitė

	Thesis language:
--	-------------------------

Annotation
This master's thesis examines the integration of contemporary architecture into the natural environment and the pursuit of harmonizing the relationship between humans and nature. The research object is architecture as an intermediary between humans and nature, responding to the spirit of the place and the interaction between nature and culture. The thesis analyzes the philosophical and psychological aspects of the human-nature connection, the lessons of vernacular architecture, and theories grounded in biomimicry and nature-making principles. Based on these insights, a cultural and educational center in Karklė is designed, where architecture blends seamlessly with the coastal landscape, creates multifunctional spaces, and fosters the interaction of community, culture, and nature. The proposed building not only creates but also restores the bond between humans and nature, strengthening the sense of place while ensuring sustainability and ecological balance.

Keywords: Architecture, nature, art center, education, Karklė
--

TURINYS

IVADAS.....	10
1. TIRIAMOJI DALIS.....	12
1.1 Gamtos ir žmogaus santykis.....	12
1.1.1 Gamtos ir žmogaus santykis psichologijoje	12
1.1.2 Gamtos ir žmogaus santykis filosofijoje	12
1.1.3 Apibendrinimas	13
1.2 Tradicinės architektūros pamokos	14
1.2.1 Portugalijos tradicinės architektūros pamokos	14
1.2.2 Norvegijos tradicinės architektūros pamokos.....	16
1.2.3 Japonijos tradicinės architektūros pamokos	17
1.2.4 Lietuvos tradicinės architektūros pamokos	19
1.3 Architektūros teorijos apie harmoningą ryšį su gamta	20
1.3.1 Biomimikrija.....	20
1.3.2 Vietos dvasios teorija.....	22
1.3.2.1 Vietos esmės suvokimas: pojūčiai, istorija ir kultūra	22
1.3.2.2 Vietos charakteris	23
1.3.2.3 Kūrybiškumas ir bendruomenė.....	23
1.3.2.4 Išvados	24
1.3.3 Architektūra, atkurianti gamtinius resursus	24
1.3.3.1 Gamtokūros principai	25
1.3.3.2. Gamtokūros principų integravimas architektūroje	25
1.4 Architektūros integravimo į gamtinį kontekstą principų sistema.....	27
1.5 Skyriaus išvados	30
2. DAUGIAASPEKTĖ ANALOGŲ ANALIZĖ	32
2.1. Ilulissato lankytojų centras.....	33

2.2. „Benesės namai“	37
2.3. Preikestoleno vaikų stovykla.....	42
2.4. „The Whale“ lankytojų centras	47
2.5. Meno centras Panevėžyje	51
3. DAUGIAASPEKTĖ OBJEKTO VIETOS TYRIMŲ ANALIZĖ	55
3.1. Projekto teritorija ir paskirtis.....	55
3.2. Gamtinių elementų ypatumai	56
3.2.1. Vandens telkiniai	56
3.2.2. Reljefas	57
3.2.3 Želdiniai.....	58
3.2.4 Insoliacija.....	59
3.3. Infrastruktūros elementų ypatumai	59
3.3.1 Transporto ir pėsčiųjų infrastruktūra	59
3.3.2 Inžinerinės įrangos infrastruktūra	59
3.3.3 Aplinkinis užstatymas.....	60
3.4 Teritorijos vizualinės charakteristikos	61
3.5 Karklės istorinė raida	62
3.6 Paveldosauginiai, gamtosauginiai reikalavimai.....	63
3.7 Teritorijos tyrimai vietoje	65
3.8 Skyriaus išvados	68
4. PROJEKTINĖ DALIS	68
4.1 Projekto vizija.....	68
4.2 Meninis tyrimas.....	68
4.3 Centro variantinis projektavimas.....	71
4.4 Architektūrinė koncepcija	78
4.5 Sklypo sutvarkymo sprendiniai	80
4.6 Pastato vidinė struktūra	84
4.7 Programa.....	86

4.8 Medžiagiškumas	87
4.9 Konstrukciniai sprendimai.....	88
4.10 Pritaikymas neįgaliesiems	90
4.11 Evakuacija ir gaisrinė sauga	90
4.12 Bendrieji rodikliai.....	90
4.13 Išvados	90
LITERATŪROS SĄRAŠAS	91
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	95
PRIEDAI.....	98
Priedas 1. Meninio tyrimo papildoma medžiaga.....	99
Priedas 2. Apgyvendinimo zonos sprendiniai	103

IVADAS

Tyrimo tema

Magistrinio darbo tema – architektūra ir gamta, meno ir edukacijos centras Karklėje.

Temos aktualumas ir problematika

Šiuolaikinė urbanizacija, kapitalizmas bei technologijos kardinaliai pakeitė mūsų santykį su gamta. Vis labiau tolstame nuo natūralios aplinkos, kuri nuo žmonijos pradžios buvo egzistavimo pagrindas. Šis atotrūkis sukūrė ekologinę krizę. Skulptorius Vilius Orvidas teigė, kad „Visa žemė mūsų eina į katastrofą, dėl to, kad mes užsiteršėm vandenį, užsiteršėm orą, mes išnaudojom viską. Jei užterši jį, tai mūsų gyslomis teka užterštas kraujas. Todėl mus išgelbėti gali tik viena, žiūrėti į gamtą kaip į brolių. Turime statyti kaip senovėje, sunaudodami kuo mažiau energijos“ (A Propos, 2001, 1:02:00). Gamta svarbi ne tik ištekliams, atitolę nuo jos prarandame ir savo pusiausvyros šaltinį, kuris teikia emocinę bei dvasinę ramybę. Todėl dėl kylančių ekologinių ir psichologinių problemų, atsiranda didžiulis poreikis atkurti bei stiprinti ryšį tarp gamtos ir žmogaus.

Šiame kontekste architektūra, kaip žmogaus ir gamtos tarpininkė, įgauna ypatingą reikšmę. Tinkamai suprojektuoti pastatai ir erdvės gali ne tik sumažinti žmonių neigiamą įtaką gamtai, bet ir atkurti ryšį, suteikdami galimybę žmogui pajusti gamtos harmoniją. Architektūra, kuri yra stipriai įsišaknijusi aplinkoje, kultūros ir gamtiniame kontekste, gali parodyti, kaip galime kurti harmoniją tarp žmogaus ir gamtos aplinkos.

Tačiau šiandien vis dar trūksta žinių ir metodų, kaip kurti architektūrą, kuri harmoningai integruotųsi į gamtą – ne tik nekenkdama natūralioms ekosistemoms, bet ir atspindėdama vietos dvasią bei stiprindama žmogaus ryšį su gamta.

Tyrimo objektas

Tiriamąjį darbo objektą – architektūros, kaip žmogaus ir gamtos tarpininkės vaidmuo, kuriant erdves, harmoningai integruojamas į natūralią aplinką, gerbiančias vietos gamtinius ir kultūrinius aspektus ir stiprinančias žmogaus ryšį su gamta.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Darbo tikslas – išanalizuoti, kaip architektūra gali skatinti harmoningą žmogaus ir gamtos santykį, kuriant sprendinius, kuriais gerbiama natūrali aplinka ir kurie į ją integruojasi, taip pat nustatyti principus ir strategijas, leidžiančias kurti architektūrą, – minimizuojančią poveikį aplinkai, atkuriančią ekosistemas ir užtikrinančią žmonių gerovę, skatinant ryšį tarp žmogaus ir gamtos.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti žmogaus ir gamtos santykį filosofijos ir psichologijos požiūriu.
2. Išnagrinėti liaudies architektūrą kaip pavyzdį, atskleidžiantį senosios architektūros harmoningą ryšį su aplinka.
3. Ištirti teorijas, grindžiamas pagarba gamtinei aplinkai, remiantis biomimikrijos, gamtokūros ir vietos dvasios principais.
4. Pasiūlyti sistemą (principus), kaip architektai galėtų kurti pastatus, atsižvelgdami į vietovės unikalumą, ekologinę pusiausvyrą ir kultūrinį kontekstą.
5. Sukurti architektūrinį projektą, kuriame, remiantis teorinėmis įžvalgomis apie architektūros ir gamtos santykį, būtų taikomi principai, leidžiantys architektūrai darniai integruotis į aplinką.

Tyrimo metodai

Magistrinio tyrimo darbas atliekamas taikant tyrimo metodus: literatūros šaltinių apžvalgą, daugiaaspektę analogų analizę, daugiaaspektę vietos analizę ir įsisavintų žinių taikymą projektuojant pasirinktą objektą. Taip pat atliekamas meninis vietos tyrimas, pasitelkiant įvairias raiškos priemones – grafiką, sąsajas su filosofija, kultūra ir istorija.

1. TIRIAMOJI DALIS

1.1 Gamtos ir žmogaus santykis

Norint suprasti, kaip architektūra gali stiprinti ryšį tarp žmogaus ir gamtos, pirmiausia reikia įsigilinti į šio santykio pobūdį. Kokią įtaką gamta daro žmogaus dvasinei ir psichologinei būklei? Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, bus analizuojami psichologiniai tyrimai ir filosofinės teorijos, nagrinėjančios žmogaus ir gamtos sąsajas.

1.1.1 Gamtos ir žmogaus santykis psichologijoje

Žmogaus ryšys su gamta vertinamas kaip esminis psichologinės gerovės veiksnys. Daugybė tyrimų rodo, kad buvimas gamtoje mažina stresą, nerimą, gerina nuotaiką bei didina mąstymo efektyvumą (Kaplan & Kaplan, 1989; Miyazaki, 2011). Gamta veikia kaip emocinis reguliatorius, padedantis atkurti psichinę pusiausvyrą ir vidinę ramybę. Viena reikšmingiausių šiuolaikinių praktikų, patvirtinančių šias įžvalgas, yra japonų kilmės terapija *shinrin-yoku*, dar vadinama „miško maudynėmis“.

Yoshifumi Miyazaki tyrimai (2011) parodė, kad žmonės, ilsėdamiesi miške, patiria žymų kortizolio (streso hormono) sumažėjimą, normalizuojasi kraujospūdis, sustiprėja imuninė sistema. Šie pokyčiai siejami su fitoncidaais – natūraliais medžių išskiriamais cheminiais junginiais, veikiančiais žmogaus organizmą. Tuo tarpu Kaplanų dėmesio atgavimo teorija (*Attention Restoration Theory*) teigia, kad buvimas natūralioje aplinkoje padeda smegenims atsistatyti po miesto perteklinio stimuliavimo, atkuria dėmesio išteklius ir pagerina koncentraciją (Kaplan & Kaplan, 1989).

Šių tyrimų duomenys atskleidžia, kad buvimas gamtoje yra ne tik pasivaikščiojimo forma ar malonumas, bet būtinybė žmogaus psichinei ir fizinei sveikatai. Ši būtinybė skatina kelti esminį klausimą – koks iš tikrųjų yra žmogaus ryšys su gamta?

1.1.2 Gamtos ir žmogaus santykis filosofijoje

Naujųjų amžių filosofas Benediktas Spinoza žinomas panteistine metafizika. Joje teigiama, jog visa tikrovė yra jungiama vienos esmės – Dievo arba gamtos (Spinoza, 1677/2006). Tai reiškia, jog kūrėjas pasiekiamas žmogaus realybėje – tiek fiziškai, tiek suvokimu. Jis yra kiekvieną individą supanti gamta, taip pat ir kiekvienas individas. Spinoza taip pat teigia, jog šią esmę sudaro dvi pagrindinės sudedamosios dalys: mąstymas bei tįsumas. Mąstymas apima visus protinius reiškinius: idėjas, sąmonę, pažinimą – tai yra dvasinė tikrovė. Tįsumas reiškia fizinį, erdvinį pasaulį, materialią tikrovę. Todėl kiekvienas gamtos objektas, kaip ir žmogus, turi savąją sielą, kas leidžia patirti gamtą kaip kiekvienam individui artimą. Tokiu būdu žmogui tenka dviguba atsakomybė: žmogus, stojantis prieš gamtos tvarką, stoja prieš save, kaip

vientisą dievišką būtybę bei elgiasi amoraliai prieš kitą jaučiančią ir suvokiančią dvasią. Kita vertus, jei individas su aplinka elgsis kaip su draugu, sulauks tokio pat atgalinio ryšio ir užsimegs kontaktas.

Martinus Heideggeris netiesiogiai plečia Spinozos idėją, kviesdamas mus sugrįžti į gamtą ne kaip jos valdovus, bet kaip tos pačios būties dalį (Heidegger, 1971). Technologijų apsuptas pasaulis pakeitė visuomenės požiūrį – į gamtą tapo įprasta žvelgti kaip į naudos šaltinį. Paprastai nebeklausama, kas iš tikrųjų yra gamta, kaip tai daryta antikiniame graikų pasaulyje; vietoj to rūpinamasi, kaip išgauti išteklius ir ja pasinaudoti.

Pasak Heideggerio, toks mąstymas veda į būties užmarštį – žemė, tapusi praktiškai paaiškinta, praranda savo paslaptį. Tai – smūgis žmogui, kurio jis gali net nepastebėti, tačiau būtent todėl šios situacijos negalima ignoruoti. Galima suprasti, kad šiuolaikinei visuomenei gresia prarasti tai, kas jai esminga, ir taip apriboti savąjį gyvenimą. Todėl Heideggeris kviečia žmones susigrąžinti ryšį su gamta – ne siekiant ją išnaudoti, bet veikiau prisiderinant prie jos buvimo, ją pažįstant kaip unikalų reiškinių. Tokiu būdu bus galima sąveikauti, išpildant abiejų pusių potencialą.

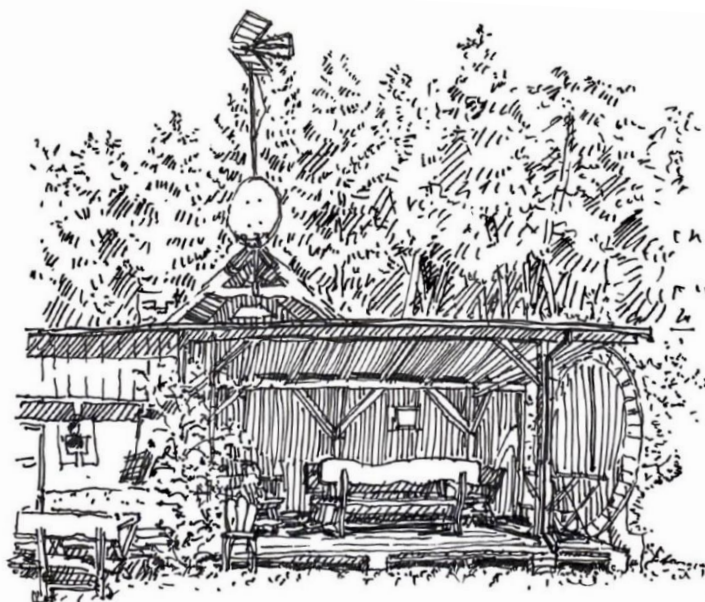
Taip pat Heideggeris akcentuoja gimtąją žemę, kurioje žmogus yra giliai įsišaknijęs ir praradęs ryšį su ja tampa „bepasauliniu“. Gimtoji žemė – egzistencinė erdvė, kurioje išlaikomas autentiškas gyvenimas, tad praradus ryšį su ja, prarandamas ryšys su pačiu savimi. Tokiu atveju, reikėtų įsiklausyti į vietos filosofo Vydūno požiūrį į gamtą (Vydūnas, 1910/1991), suformuotą tos pačios žemės, ir tikėtis rasti artimo argumento žmogaus ir gamtos ryšiui pagrįsti. Kaip ir Heideggeris, Vydūnas pabrėžia dvasinį ryšį su savąja žeme, kuri yra buvimo pamatas, užtat jo mintis subtilesnė paminint, jog Lietuva – tai šventoji žemė, kurioje gyvena tautos dvasia. Mes turime kultūrinę atsakomybę už gimtus namus, kaip galėtų pasakyti Vydūnas, nes jo tekstuose matomas gilus susirūpinimas dėl Lietuvos tautiškumo išlikimo, kultūrinės tapatybės, kalbos ir dvasios išsaugojimo, ypač spaudos draudimo laikotarpiu, Rusijos imperijos priespaudos akivaizdoje. Tad ir aplinkinė gamta Lietuviui yra jungiamoji dalis su protėviais, nuo jos priklauso asmens identitetas. Tik Vydūnas sustiprina šią idėją, paminėdamas, jog žmogus savojoje gamtoje auga dvasiškai ir tai tampa visapusiško išlikimo klausimu.

1.1.3 Apibendrinimas

Žmogaus ryšys su gamta yra ne tik psichologinės gerovės šaltinis, bet ir svarbus egzistencinis pamatas. Psichologiniai tyrimai rodo, kad gamta stiprina fizinę ir psichinę sveikatą, tačiau šį ryšį dar plačiau ir prasmingiau paaiškina filosofinės teorijos. Spinoza teigia, kad žmogus ir gamta susijungia per dieviškąją esmę, kurioje individas yra ir kūrinys, ir dalis kūrėjo. Heideggeris pabrėžia, kad šiuolaikinio žmogaus atsiribojimas nuo gamtos veda į būties užmarštį – pasaulis tampa technizuotas, prarandama paslaptis ir autentiškas santykis su buvimu. Tuo tarpu Vydūnas mato gamtą kaip dvasinę šaknį, kurioje glūdi tautinė tapatybė ir žmogaus dvasinis augimas – ji neatsiejama nuo žmogaus savasties ir kultūrinio išlikimo.

1.2 Tradicinės architektūros pamokos

Gamta, kaip dvasinė jungtis ir žmogaus tapatybės dalis, reiškiasi ne tik mąstyme, bet ir konkrečiuose kultūriniuose pavyzdžiuose. Liaudies architektūra – vienas iš ryškiausių įrodymų, kaip žmogus gebėjo kurti darnų santykį su aplinka. Tai buvo laikotarpis, kai gyvenimas vyko pagal gamtos ritmą, o statyba – su pagarba aplinkai. (žr. 1 pav.). Šią architektūrą dažniausiai kūrė ne architektai, o paprasti žmonės, naudodami vietos išteklius ir prisitaikydami prie natūralių sąlygų. Žmonės buvo stipriai susitapatinę su savo aplinka, išmanė apie gamtą, savo kultūrą, todėl kūrė architektūrą, kuri ne tik stipriai įsišaknijusi kontekste, bet ir skatino harmoningą, tvarią sąveiką su gamta. Liaudies architektūros pavyzdžiai demonstruoja, kaip žmonės gali kūrybiškai prisitaikyti prie skirtingų regionų aplinkos ir kurti ryšį su ja. Todėl, siekiant išsamesnio suvokimo, ko galima pasimokyti iš liaudies architektūros, bus apžvelgti pavyzdžiai iš skirtingų regionų, kuriuose buvo kuriamas unikalūs ryšys su savo aplinka.

1 pav. Karklės liaudies architektūros eskizas (sudaryta autoriaus)

1.2.1 Portugalijos tradicinės architektūros pamokos

Analizei puikiai tinka unikalūs Portugalijos skalūninių akmenų kaimai (žr. 2 pav.), esantys Loanos kalnuose (port. *Serra da Lousã*). Šie kaimai yra puikus pavyzdys, kaip architektūra gali darniai susiliesti su aplinka, išlaikydama harmoniją ir pagarbą gamtai.

Susiliejamą su kraštovaizdžiu nulėmė skalūno, vietos išteklių, randamo kalnų regione, naudojimas. Kietas ir nelaidus vandeniui skalūnas lengvai skyla pagal uolienos sluoksnius, tačiau jo negalima pjaustyti į taisyklingus blokus (On Landscape, 2020). Todėl pastatai tradiciškai buvo surenkami iš netaisyklingos formos akmenų luitų, sujungiant juos kaip trimatę dėlionę arba mozaiką. Kadangi beveik nebuvo skiedinio, plyšiai dažniausiai buvo užpildomos vis mažesnėmis ir mažesnėmis skalūno dalimis.

2 pav. Skalūninių akmenų kaimai Portugalijoje (šaltinis: Veadoverde)

Skalūno spalva labai skiriasi – tai priklauso ir nuo karjero, ir nuo aplinkos poveikio laikui bėgant. Šviežiai iškirstas jis dažnai būna mėlynas ar violetinis, tačiau taip pat gali būti geltonas ar oranžinis, o per laiką įgauna daugybę atspalvių ir tekstūrų (žr. 3 pav.). Šios medžiagos naudojimas sukuria tylos architektūrą, kuri lyg chameleonas susilieja su kalnų vingiais ir šlaitais.

3 pav. Skalūninio akmens architektūrinė išraiška (šaltinis: Veadoverde)

Be medžiagos dar viena įdomi tradicinės architektūros savybė yra jos neformalumas: miestelis plečiasi pagal poreikį, tačiau šlaitas nėra sunaikinamas, statyba vyksta pagal gamtos nustatytas sąlygas ir prie jų prisitaiko. Tai sustiprina integravimo pojūtį. Iš skalūninių kaimų pavyzdžio Portugalijoje galima suprasti, kad harmoniją su gamta suteikia ne tik prisitaikymas prie esančio kraštovaizdžio ypatumų ar vietos medžiagų naudojimas, bet ir vietos medžiagos įvaldymas, supratimas, jog ją lengviausia apdoroti per natūralias savybes, o tai pastatą padaro dar organiškesnį.

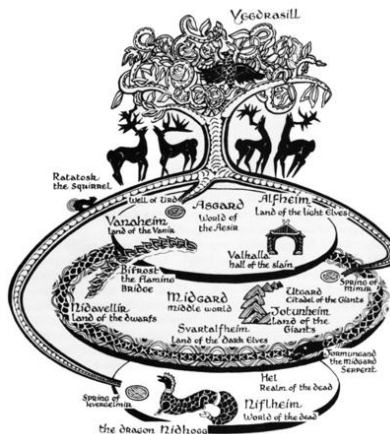
1.2.2 Norvegijos tradicinės architektūros pamokos

Norvegijoje įsitvirtino visiškai kitokia tradicinė architektūra (žr. 4 pav.), kurios pagrindinė medžiaga – medis. Nepaisant ryškaus išteklių skirtumo, norvegiška liaudies architektūra su Portugalijos skalūnų kaimeliais dalijasi gilia pagarba žemei ir artimu ryšiu su aplinka. Abi tradicijos atskleidžia, kaip stipriai architektūra gali kilti iš vietovės charakterio.

4 pav. Eskizas iš Norvegijos liaudies architektūros muziejaus
(sudaryta autoriaus)

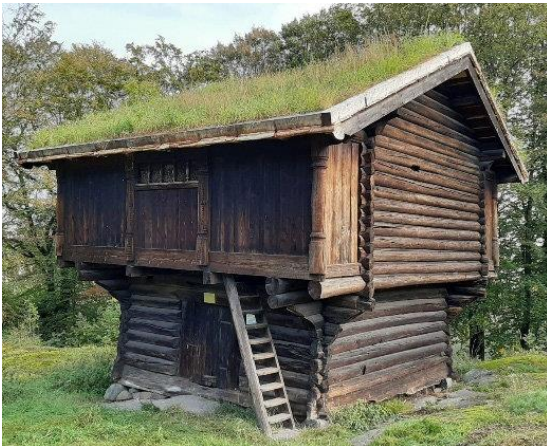
Panašiai kaip portugalai, kurie statė iš kalnų uolų akmenų, norvegai statė iš medienos, kurią rado savo miškuose, ir šis medis jiems buvo ne tik statybinė medžiaga, padedanti išgyventi sunkias žiemas, bet ir šventas simbolis. Ikirikščioniškuoju laikotarpiu Norvegijoje medžiams ir miškams buvo suteikiama dvasinė ir simbolinė reikšmė. Jų mitologijoje *Yggdrasil* (žr. 5 pav.), Pasaulio medis, reiškė ryšį tarp dangaus, žemės ir požemio (James, 1966). Medienos naudojimas bažnyčiose taip pat atspindėjo šią prasmę, simbolizuodamas gamtos pasaulį ir jo ryšį su dieviškumu. Mediena buvo ne tik puiki statybinė medžiaga, bet ir pagarbos bei ryšio su gamta ir dievais ženklas.

5 pav. *Yggdrasil* norvegų mitologijoje (šaltinis: Mythtomeia)

Norvegai naudojo du pagrindinius statybos būdus: rąstinę ir stulpinę konstrukciją. Rąstinė konstrukcija (žr. 6 pav.) pasižymi horizontaliai sukrautais rąstais, kurie sudaro storą barjerą tarp vidaus ir išorinio pasaulio, saugodami nuo šalčio. Šis statybos būdas daugiausia buvo naudojamas gyvenamosioms ir funkcionalioms struktūroms, tokioms kaip namai, trobelės, tvartai ir pirtys.

Tuo tarpu stulpinė konstrukcija (žr. 7 pav.), charakteringai surikiuotomis aukštomis vertikaliomis lentomis, buvo dažniausiai taikoma monumentaliems, religiniams statiniams, tokiems kaip stulpinės bažnyčios, tačiau taikyta ir valčių pastogių statybai.

7 pav. Rąstinė konstrukcija. (šaltinis: Researchgate)

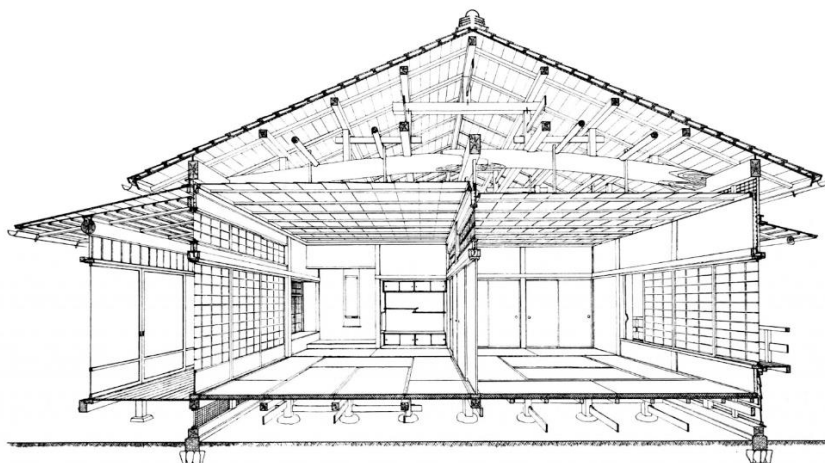
6 pav. Stulpinė konstrukcija (šaltinis: Wikipedia)

Bėgant amžiams, norvegai tapo tikrais medžio amatininkais ir išvystė daugybę skirtingų technikų, kad mediena būtų naudojama kuo efektyviau. Tai tarsi parodė supratimą, kad jų namų stiprybė kilo iš ryšio su žeme, o mainais šie namai suteikė jiems taip reikalingą šilumą ir prieglobstį. Norvegai ir toliau tęsia šią tradiciją ir šiandien statydami iš medienos.

1.2.3. Japonijos tradicinės architektūros pamokos

Japonų kultūra ir tradicijos jau seniai yra įdomi ir smalsumą kelianti tema europiečiams. Tokie impresionistai kaip K. Monė ir V. Van Gogas buvo giliai įkvėpti jų tradicinės tapybos ir graviūrų. Ką galime išmokti pažvelgę į tradicinę japonų architektūrą (žr. 8 pav.)?

Knygoje „Šešėlių šlovinimas“ Džuničiras Tanizakis (2001) siūlo naują požiūrį į japonų *avo* apmąstymus, apimančius viską – nuo namų iki tualetų. Jis pabrėžia tylią eleganciją ir gilumą, randamas tamsoje ir šešėlyje. Autorius teigia, kad šie elementai sukelia paslapties, intymumo jausmą ir gilią sąsają su gamta. Galų gale, ši knyga yra netobulumo, subtilumo ir trapumo esencija.

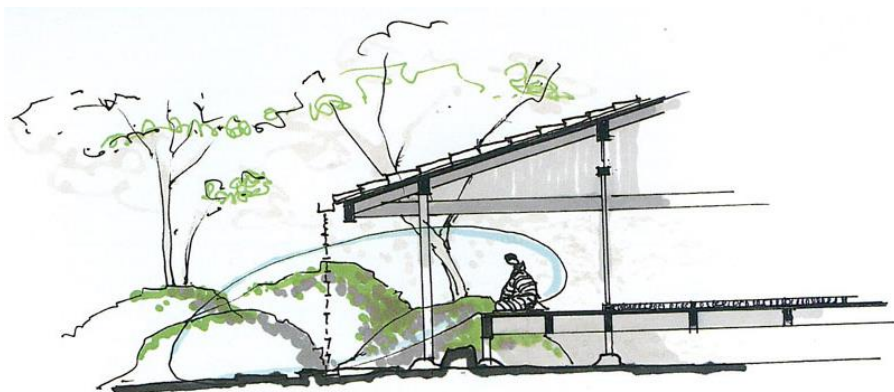

8 pav. Japonų tradicinis namas *Minka* (šaltinis: HiddenArchitecture)

Japonų tradicinės architektūros svarbus elementas – *shoji* (žr. 10 pav.) – gali būti lengviausias būdas suprasti, ką turėjo omenyje Tanizakis. Šios slankiosios durys, pagamintos iš pusiau permatomo popieriaus, niekada visiškai neužstoja šviesos iš išorės. Atidarius jas, atrodo tarsi sienos visai nebūtų, o gamta gali įsiveržti į vidų. Tačiau uždarius šias duris, švelni, šilkinė šviesa vis tiek prasiskverbia pro popierių, sukurdamą šešėlių žaidimą iš išorinio pasaulio ir niekada visiškai jo neatskiria nuo namų vidaus. Keičiantis saulei ir metų laikams, keičiasi ir pati vieta – ji visuomet gyva kaip ir gamta.

10 pav. Slankiosios durys *shoji* (šaltinis: Wikipedia)

9 pav. Medinė veranda *engawa* (šaltinis: Sauzet-architectes)

Šis ryšys taip pat stiprinamas naudojant *engawą* (žr. 9 pav.) – medinę verandą, besitęsiančią išilgai pastato. Ši erdvė – tai slenkstis, leidžiantis kraštovaizdžiui įsilieti į namus tiek pat, kiek ir namams reaguoti į aplinką, suteikiant ramų atokvėpio momentą. Būtent tada *engawa* – įgilintas įėjimas – tampa įsisąmoninimo, „perėjimo“ erdve. Tai ritualinė vieta, kur nusiavus batus siela gali pajusti: „Esu namuose“.

„Jei šviesos stinga, tai šviesos stinga; mes pasinersime į tamsą ir joje atrasime savitą grožį. Tačiau progresyvus vakarietis visada siekia pagerinti savo padėtį“ (Tanizaki, 2001, p. 36). Tanizaki žodžiuose puikiai atskleidžiama japonų mentaliteto esmė: gerbti ir pripažinti šviesos bei šešėlio, taip pat kraštovaizdžio, svarbą. Tai pamoka, kaip priimti mums duotas natūralias sąlygas, o ne bandyti jas keisti ar viską kontroliuoti. Architektūros esmė – ne kontrolė, o harmonija ir grožio atradimas netobulume.

1.2.4 Lietuvos tradicinės architektūros pamokos

Tylus kuklumas – išskirtinis lietuvių tradicinės architektūros bruožas. Ji nesistengia būti išskirtinė; išaugo iš poreikio, tačiau pasiekia grožį per paprastumą. Tai svarbi pamoka visiems: puikiam dizainui sukurti nereikia išradinėti dviračio iš naujo. Jis turi tiesiog klausytis – žemės, klimato, žmonių, kurie joje gyvena. Visuose šiuose pavyzdžiuose matome bendrą ryšį. Tačiau liaudies architektūra yra daugiau nei tik istorinė – tai tvaraus, žmogui pritaikyto dizaino planas, iš kurio galime mokytis šiandien.

Nuotraukoje galima matyti architektūrinę detalę-įėjimą į „sklepą“ (žr. 11 pav.), atspindintį archaines gyvenimo aplinkybes, kai dar nebūdavo šaldytuvų. Integruotas į apželdintą kalną, naudojant ką galima rasti po ranka: akmenis iš pajūrio, vokiškas plytas bei medines lentas. Visa tai sukuria susilieįimo su aplinka ir kontekstu įspūdį.

11 pav. Įėjimo į sandėlį eskizas (sudaryta autoriaus)

Palyginus skirtingų kultūrų architektūrines tradicijas, atsiskleidžia bendras principas – pagarba vietos medžiagai, klimatui ir kraštovaizdžiui. Portugalijos skalūniniai kaimai, tarsi išaugę iš kalnų uolienų; Norvegijos medinės bažnyčios ir rąstiniai namai, atsilaikantys prieš žvarbias žiemas; Japonijos minka, shoji durys ir sodai, jautriai žaidžiantys su šviesa ir šešėliais – visi šie pavyzdžiai liudija apie architektūrą, gimstančią iš savo aplinkos. Tai priminimas, kad tikroji darna randasi ne per primestą idealą, o per gebėjimą priimti ir išryškinti tai, kas jau yra.

1.3 Architektūros teorijos apie harmoningą ryšį su gamta

Daugelis architektūros teorijų nagrinėja harmonijos su gamta temą. Šiame darbe bus apžvelgtos trys reikšmingos teorijos, išskiriančios esminius principus, kaip kurti architektūrą, kuri mokosi iš gamtos formų ir procesų, pabrėžia vietos unikalumą ir ne tik darniai sąveikauja su aplinka, bet ir gali ją atkurti.

1.3.1 Biomimikrija

Harmoningas ir gamtai pagarbus pastatų projektavimas reikalauja naujo požiūrio į architektūrą ir inžineriją. Tradiciniai statybos metodai dažnai yra orientuoti į trumpalaikį funkcionalumą, ignoruojant ilgalaikį poveikį gamtai. Biomimikrija, arba gamtos principų pritaikymas žmogaus sukurtuose sprendimuose, suteikia galimybę kurti pastatus, kurie atitinka natūralios aplinkos dėsnius, yra tvarūs ir integruoti į ekosistemą. Mokantis iš gamtos, galime kurti sistemas, kurios efektyviau naudoja išteklius, prisitaiko prie aplinkos sąlygų ir palaiko gyvybės ciklus.

Pavyzdžiui, gamta jau milijonus metų tobulina sistemas, kurios yra energiją taupančios, savaime reguliuojančios ir ilgalaikės. Mokydamiesi iš tokių procesų, galime projektuoti pastatus, kurie sumažina iškastinio kuro naudojimą, generuoja mažiau atliekų ir teikia daugiau naudos tiek žmonėms, tiek aplinkai.

Kas yra biomimikrija?

Biomimikrija – tai gamtos procesų, formų ir strategijų pritaikymas siekiant spręsti žmogaus problemas. Šis požiūris remiasi idėja, kad gamta jau yra sukūrusi tvarius sprendimus, kurie yra patikrinti per milijonus metų evoliucijos. Biomimikrija nėra tiesiog gamtos kopijavimas – tai gilus mokymasis iš jos, bandant suprasti, kaip tam tikri procesai veikia ir kaip jie gali būti pritaikyti mūsų technologijoms, medžiagoms ar architektūros sprendimams.

Efektyvesnių struktūrų kūrimas

Gamtos formos ir konstrukcijos dažnai pasižymi didžiausiu efektyvumu, kai naudojama minimali medžiagos ir energijos sąnaudų dalis. Pavyzdžiui, voratinklio struktūra, paukščio kaulų lengvumas ar medžių šakų išsidėstymas puikiai demonstruoja, kaip galima pasiekti optimalų stiprumo ir efektyvumo santykį. Taikant šiuos principus architektūroje, galima kurti lengvesnes, bet itin stiprias struktūras, kurios sunaudoja mažiau išteklių.

Vienas ryškus pavyzdys – geodeziniai kupolai, įkvėpti gamtinių struktūrų, kuriose didžiausias stabilumas pasiekiamas naudojant mažiausią įmanomą medžiagų kiekį. Kitas – struktūrų projektavimas pagal gyvūnų skeletų modelius, leidžiantis sumažinti medžiagų sunaudojimą iki 90%, palyginti su tradiciniais statybos metodais. Šis požiūris yra ne tik tvarus, bet ir ekonominis, nes mažina statybų sąnaudas ir poveikį aplinkai.

Medžiagų gamyba

Gamtos organizmai kuria medžiagas, kurios yra tiek tvirtos, tiek tvarios, naudojamos atsinaujinančius išteklius ir mažai energijos. Pavyzdžiui, šilkas, kurį gamina vorai, yra lengvesnis už plieną, tačiau stipresnis ir lankstesnis. Ši gamybos metodika įkvepia naujų technologijų, kurios galėtų pakeisti iškastinio kuro pagrindu pagamintas medžiagas.

Biomimikrija taip pat skatina gaminti medžiagas naudojant vietinius išteklius ir nedarant žalos aplinkai. Pavyzdžiui, kai kurie mokslininkai jau imasi imituoti moliuskų kriauklių struktūrą, kurios sluoksninė struktūra leidžia pasiekti ypatingą tvirtumą ir ilgaamžiškumą. Kiti projektai, kaip bioplastikų kūrimas iš augalinės kilmės polimerų (žr. 12 pav.), suteikia galimybę sumažinti taršą ir išnaudoti medžiagų biologinį perdirbamumą.

12 pav. Efektyvus medžiagų panaudojimas biomimikrijoje (šaltinis: Archdaily)

Išvados

Biomimikrijos pradininkas architektūroje Michael Pawlyn (2011) sako, kad ši sritis siūlo naują būdą, kaip statyti, gaminti ir naudoti išteklius, nekenkiant aplinkai. Mokydamiesi iš gamtos galime ne tik kurti efektyvesnes struktūras, bet ir transformuoti visą medžiagų gamybos bei atliekų valdymo procesą. Tokiu būdu architektūra įgauna harmoniją su gamta, nes įsiklauso į gamtos principus. Tai gali tapti tvarios ateities pagrindu, kurioje žmogaus veikla darniai integruojama į natūralų pasaulį.

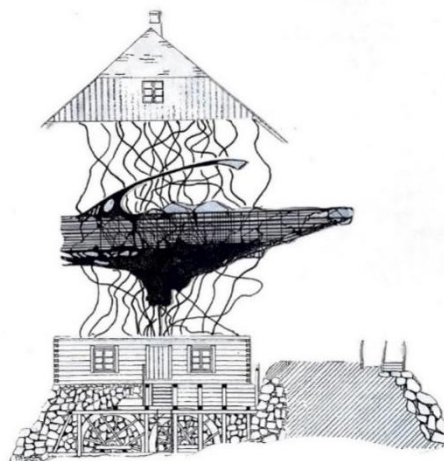
1.3.2 Vietos dvasios teorija

Norint kurti architektūrą, kuri skatintų darnų žmogaus ir gamtos santykį, svarbu suprasti, kad kiekviena vieta turi savo atmosferą, charakterį bei tapatybę – tai, ką Norvegijos architektūros teoretikas Christian Norberg-Schulz vadina vietos dvasia (*genius loci*) (Norberg-Schulz, 1980). Vietos dvasios supratimas ir įsisavinimas gali tapti raktu kuriant architektūrą, kuri dera su gamta ir puoselėja prasmingus ryšius tarp žmonių ir jų aplinkos. Ši filosofija suteikia pagrindą projektuoti pastatus, kurie atspindi ir integruojasi į gamtos pasaulį. Jeigu mes atmetame tai, kas unikalų ir gražu mūsų aplinkoje, degraduojame ir mažiname galimybes kultūriškai atsiskleisti bei išreikšti savo savitumą.

1.3.2.1 Vietos esmės suvokimas: pojūčiai, istorija ir kultūra

Pagal Christian Norberg-Schulz įkūnytą vietos dvasios teoriją, vietos esmę galima suprasti tik tada, kai ji yra išsamiai suvokiama per visus sluoksnius. Pagrindinis būdas tai pasiekti – tiesioginis jutimasis: šviesos ir šešėlių, garsų ir kvapų sąveika, apčiuopiamas vietinis mikroklimatas ir aplinkos spalvų paletė sukuria emocinį prisirišimą prie vietos. Pavyzdžiui, Norberg-Schulz analizuojamuose Norvegijos kraštovaizdžiuose uolų masyvumas, šviesos ir vandens atspindžiai ir kontrastai stipriai išreiškia vietos dvasią, kuri yra galinga, bet rami. Būtent šie jutiminiai išpūdziai gali tapti architektų sprendimų pagrindu, leidžiančiu sukurti atmosferą, kuri yra svarbiausia norint išsaugoti vietos tapatybę.

Tačiau jutimasis suvokimas yra tik vienas iš sluoksnių (žr. 13 pav.). Norint tinkamai suprasti vietos dvasią, taip pat reikia suprasti jos kitus sluoksnius - istoriją ir kultūrą. Pasak Norberg-Schulz, kiekviena vieta neša savo praeities ženklus, tiek fizinius, tiek simbolinius. Analizuodamas Romą, Italiją, jis pabrėžia, kaip istorinis paveldas – tokios struktūros kaip Panteonas ar barokiniai fontanai – susilieja su šiuolaikiniu šio miesto gyvenimu. Tai sukuria ne tik vizualinę tęstinumą, bet ir simbolinę reikšmę, kuri palaipsniui tampa neatskiriama vietos dvasios dalimi. Tokiuose kontekstuose architektams svarbu ne tik suprasti, ką šie elementai reiškė praeityje, bet ir rasti būdą, kaip juos integruoti į šiuolaikinę architektūrą, nesugriaunant vietos vientisumo.

13 pav. Vietos dvasios sluoksniai (sudaryta autoriaus)

Vietos kultūrinis kontekstas dažnai atspindi jos tradicijas ir kasdienį gyvenimą. Pavyzdžiui, Skandinavijos tradicija naudoti vietinę medieną kaip statybinę medžiagą grindžiama ne tik praktiniais aspektais, bet ir simbolinėmis vertybėmis: medis simbolizuoja vietinę gamtinę aplinką, šilumą ir ryšį su kraštovaizdžiu. Gerbdami šias tradicijas, architektai sukuria architektūrą, kuri harmonizuoja su aplinka, tačiau taip pat išplečia vietos dvasią į naują kontekstą.

1.3.2.2 Vietos charakteris

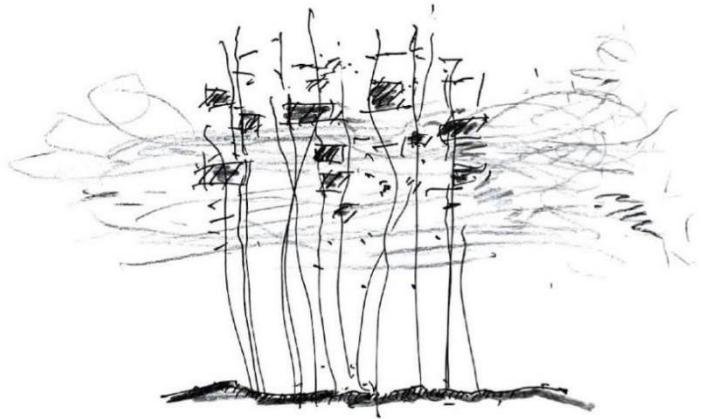
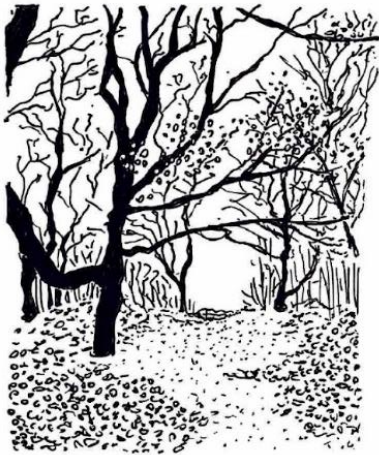
Kiekvienos vietos unikalus charakteris yra perteikiamas per gamtos elementus, žmogaus veiklą ir atmosferą – įspūdį, kurį vieta palieka žmonėms. Norberg-Schulz nagrinėja įvairius pavyzdžius, kurie įrodo tokį charakterį. Vienas pavyzdžių yra Venecija. Šis miestas išsiskiria savo santykiu su vandeniu: kanalai, siauri takai, vandens lygio svyravimai ir šviesos atspindžiai sukuria atmosferą, kurios beveik niekur kitur nėra, teigia Norberg-Schulz. Venecijos architektūra gerbia šią dvasią, nes jos pastatai ne tik harmonizuoja su vandeniu, bet ir akcentuoja ją kaip pagrindinį miesto elementą.

Norint atrasti vietos charakterį, architektas turi išmokti "klausytis" tos vietos. Norberg-Schulz teigia, kad vietos genijus pasireiškia tik per kruopštų ir tiesioginį stebėjimą – įvairiu paros metu ir sezono laikotarpiu, taip pat skirtingais orais. Pavyzdžiui, Alpių regione šviesos ir šešėlių žaismas ant kalnų šlaitų, kartu su sezoniškais pokyčiais nuo sniegu padengtų viršūnių iki žaliuojančių pievų, sukuria specifinę atmosferą, kurią architektas turėtų gerbti. Tai reiškia, kad projektuojant pastatus reikia siekti harmonijos su šiuo dinamišku kraštovaizdžiu, pavyzdžiui, naudojant natūralias medžiagas ar organiškas formas.

1.3.2.3 Kūrybiškumas ir bendruomenė

Vietos dvasios supratimas nėra tik intelektualus veiksmas, bet taip pat ir kūrybinis procesas. Pats Norberg-Schulz teigia, kad menas, literatūra ir panašūs dalykai gali atskleisti vietos esmę. Jis dažnai mini kraštovaizdžio tapybą (žr. 14 pav.), kuri subtiliai gali išreikšti vietos dvasią per spalvų, šviesos ir formų sąveiką. Pavyzdžiui, Edvardo Muncho kūriniai atspindi tą pačią nuotaiką, kaip ir Skandinavijos kraštovaizdžiai – natūralios medžiagos, paveikios kraštovaizdžio formos ir stiprus ryšys su gamta.

Tuo pačiu metu Norberg-Schulz pabrėžia bendruomenės indėlio svarbą. Kurioje nors vietoje pastoviai gyventys žmonės, geriausiai pažįsta jos dvasią. Plačiajai visuomenei nežinomos vietos vertybės, tradicijos ir ritualai taptų žinomi architektui, kuris dirbtų su ta bendruomene. Pavyzdžiui, Pietų Europos miestuose tradicinis turgus nėra tik prekybos vieta, bet ir socialinių kontaktų židinys, kuris kuria ypatingą atmosferą. Jei šie elementai būtų įtraukti į naująją architektūrą, būtų galima išlaikyti vietos dvasią net ir vystantis miestui.

14 pav. Eskizai vietos dvasiai perteikti grafinėmis priemonėmis (sudaryta autoriaus)

1.3.2.4 Išvados

Norint kurti architektūrą, kuri būtų prasminga ir darniai įsilietų į gamtinį bei kultūrinį kontekstą, būtina įsiklausyti į vietos dvasią – *genius loci*. Tai ne vien fizinė erdvė, bet emocinis ir simbolinis vietos charakteris, susiformavęs per istoriją, gamtinius bruožus, kultūrą ir žmogaus patirtį. Architektas turi gebėti „skaityti“ vietą jutomis – per šviesą, šešėlius, garsus, kvapus, klimatą ir erdvės proporcijas – bei suprasti jos istorinį ir kultūrinį sluoksnį.

Šis principas skatina architektūrą, kuri kalbasi su aplinka, o ne ją užgožia. Vietos dvasios integravimas į projektą leidžia kurti emocinį ryšį tarp žmogaus ir erdvės, sustiprina tapatumo jausmą ir palaiko kultūrinį tęstinumą. Jis taip pat įgalina architektą dirbti ne tik kaip formos kūrėją, bet ir kaip vertybių perteikėją – jautriai, pagarbiai ir prasmingai reaguojantį į kontekstą.

1.3.3 Architektūra, atkurianti gamtinius resursus

Dėl didėjančios urbanizacijos, pramonės ir infrastruktūros plėtros pasiekėme kritinį žmogaus ir gamtos santykių tašką – gamta nebegali atkurti to, ką išsekvojame. Daugelyje pasaulio vietų nebelieka natūralių buveinių gyvūnams ir augalams, todėl biologinė įvairovė sparčiai nyksta, o natūralios sistemos degraduoja. Viską, ką esame sukūrę žemėje, kilo iš gamtos, todėl, jei norime užtikrinti gyvenimą ateities kartoms, turime rasti būdų, kaip kovoti su tarša, klimato kaita ir išteklių pereikvojimu.

Ši kritinio taško situacija verčia permąstyti žmogaus ir gamtos santykį, taip pat – ir architektūros srityje. Nebeužtenka statyti darant kuo mažesnę žalą – atsiranda poreikis gamtą atkurti, grąžinti ją į natūralų būvį. Šis požiūris vadinamas gamtokūra (angl. *rewilding*). Tai naujas mąstymas, kuriuo siekiama ne tik tvarumo, bet ir naujos harmonijos tarp žmogaus ir gamtos – leidžiant gamtai tapti pagrindiniu veikėju.

1.3.3.1 Gamtokūros principai

Gamtokūra (angl. *rewilding*) – procesas, kuriuo siekiama atkurti nualintą kraštovaizdį, pažeistas natūralias ekosistemas ir skatinti biologinę įvairovę. Priešingai nei tradicinis ekologinis restauravimas, gamtokūra siekia su minimalia žmogaus intervencija leisti gamtai pasirūpinti savimi ir natūraliems procesams formuoti aplinką. Žmogaus vaidmuo apsiriboja sąlygų, kurios padeda gamtai atsikurti, sudarymu.

Gamtokūros procesai apima ekologinę, socialinę ir klimato kaitos mažinimo naudą. Ekologiniu požiūriu gamtos atkūrimas padeda atkurti gyvūnų ir augalų buveines, atstatyti natūralius gamtos procesus ir kovoti su nykstančių rūšių problema. Socialinė nauda pasireiškia natūralios gamtos sugrąžinimu, kuris teigiamai veikia žmogaus psichologinę būklę, stiprina ryšį su gamta ir edukuoja visuomenę. Gamtokūra taip pat prisideda prie klimato kaitos mažinimo: atkurtos teritorijos sugeria ir sulaiko anglies dioksidą, gerina dirvožemio bei vandens būklę ir padeda reguliuoti klimatą. Taigi, gamtokūra teikia ne tik ekologinę, bet ir socialinę, ir klimato gerinimo naudą.

Norint įsisavinti gamtokūros procesą, reikia suprasti pagrindinius jos principus:

- **Natūralūs gamtos procesai.** Būtina sudaryti sąlygas, kurios palaiko natūralius gamtos procesus, leidžia gamtai susireguliuoti, o ne būti kontroliuojamai žmogaus.
- **Natūralių buveinių kūrimas.** Kuriamos buveinės vietinėms, regionui būdingoms ir nykstančioms augalų ir gyvūnų rūšims.
- **Minimalus žmogaus poveikis** Žmogaus vaidmuo apsiriboja tik tikslingai suplanuotomis intervencijomis, kurios padeda gamtai atsikurti savarankiškai
- **Teritorijos vientisumas.** Siekiama kurti vientisus, o ne fragmentuotus kraštovaizdžius. Svarbu naudoti jungtis tarp buveinių, kurti natūralios gamtos koridorius.
- **Ilgalaikis požiūris.** Gamtos atkūrimas yra lėtas, natūralus procesas, todėl projektai turi būti planuojami ir palaikomi ilguoju laikotarpiu.
- **Žmogus ir gamtos ryšys.** Gamtokūra nereiškia žmogaus atskyrimo nuo gamtos. Skatinama kurti infrastruktūrą, tokią kaip pažintiniai takai, edukacijos ir bendruomenės sodai, kurie stiprina žmonių ryšį su gamta bei ugdo gamtosaugos sąmoningumą.

1.3.3.2. Gamtokūros principų integravimas architektūroje

Gamtokūros principų taikymą architektūroje galima analizuoti pasitelkus pavyzdį, kuris puikiai atspindi, kaip architektūra gali susiliesti su gamtos atkūrimu. Vienas iš tokių pavyzdžių – 2014 m. TK studijos įgyvendintas ekologinės regeneracijos projektas nualinto kraštovaizdžio sklype Bankoke. Projekto tikslas buvo sukurti tikrą miško ekosistemą, integruojant architektūrą, padedančią labiau pažinti gamtą ir miškininkystę.

15 pav. Vietinių augalų įvairovė projekte „Metro miškas“ (*Metro Forest*) (šaltinis: TKstudio)

Kuriant projektą buvo pasitelkta architektų, kraštovaizdžio architektų ir miško biologų komanda (*Metro Forest: Bangkok Urban Reforestation by LAB, 2021*). Kadangi sklypo teritorijos kraštovaizdis buvo nualintas ir užterštas daugybe šiukšlių daug dėmesio buvo skirta tinkamam dirvožemiui ir vietiniams augalams parinkti (žr. 15 pav.), kad augalai ir natūralios ekosistemos galėtų klestėti.

Žmogaus vaidmuo projekte buvo tik sudaryti sąlygas gamtai pačiai atsistatyti ir vystytis (žr. 16 pav.). Tam reikėjo specialistų komandos, turinčios daug žinių apie vietines augalų rūšis ir miško ekosistemas.

Projekte taip pat buvo integruotos ekspozicijų salės, kuriose lankytojai gali sužinoti apie miško ekologiją. Aplink mišką suprojektuotas pažintinis takas su apžvalgos bokštu, leidžiančiu pasimėgauti gamta urbanizuotoje miesto aplinkoje.

16 pav. Gamtos vystymosi schema (šaltinis: Landezine)

Tai puikus pavyzdys, rodantis, kaip architektūra gali derėti su gamtokūra (žr. 17 pav.). Integruojant gamtos atkūrimo principus į architektūrą, galima sukurti harmoniją ir pagarbą tarp žmogaus sukurtos aplinkos ir natūralios gamtos.

17 pav. „Metro miškas“ projekto integracija su kraštovaizdžiu (šaltinis: Landezine)

1.4 Architektūros integravimo į gamtinį kontekstą principų sistema

Mokymasis iš gamtos

Gamta yra ne tik architektūros formos inspiracijos šaltinis – iš jos procesų ir struktūrų galima mokytis gyventi tvariai, suprasti, kodėl gamtoje viskas sustyguota taip, kad reikalautų kuo mažiau išteklių ir pasiektų geriausią rezultatą. Gamta turi milijardų metų patirtį prisitaikant prie aplinkos – joje nieko nėra veltui: viskas turi savo vietą, savo paskirtį, visi procesai vyksta grandinėmis, kur vieni procesai papildo kitus.

Bandydami semtis įkvėpimo ne tik pastatų estetikai, bet ir iš gamtos procesų – pavyzdžiui, kaip išsidėsto medžio šakos, kaip augalai optimizuoja saulės šviesą ar kaip paukščiai stato lizdus (žr. 18 pav., 19 pav.) – galime kurti pastatus, kurie ne žaloja, bet teikia naudą: taupo energiją, išteklius, prisitaiko prie klimato. Taip rodome pagarbą ne tik ateities kartoms, bet ir pačiai gamtai, kurdami su ja harmoningą ryšį.

19 pav. Paukštis audėjas, A. Sharma nuotr., 2015 m.

18 pav. Luxmore tiltas, M. Bech nuotr., 2002 m.

Vietos dvasios gerbimas

Christian Norberg-Schulz teigia, kad vietos dvasia (*genius loci*) – tai ne abstrakti sąvoka, o esminis principas, leidžiantis architektūrai darniai įsilieti į aplinką. Ji apima vietovės jutiminę atmosferą, istoriją, kultūrą ir žmogaus santykį su erdve. Architektūra, kuri reaguoja į šiuos sluoksnius, tampa ne tik funkcionali, bet ir prasminga – ji kuria emocinį ryšį tarp žmogaus ir vietos.

Ši teorija skatina architektą stebėti, klausytis ir suprasti vietą: per šviesą, garsus, medžiagas, per istorinius ženklus ir bendruomenės patirtį. Praktikoje tai padeda pagrįsti kūrybinius sprendimus – nuo pastato orientacijos iki medžiagų ar formų parinkimo. Vietos dvasios integravimas stiprina architektūros autentiškumą, užtikrina jos ryšį su gamtiniu ir kultūriniu kontekstu bei prisideda prie aplinkos tapatumo išsaugojimo.

Gamtos praturtinimas

Kadangi mūsų pasaulis pasiekė ribą, jog gamta nebegali atkurti tiek, kiek suvartoja žmonės, labai svarbu projektinėje, kūrybinėje veikloje taikyti gamtokūros principus, kad pastatai veiktų kaip aplinkos gerinimo įrankiai. Tokiuose projektuose turėtų būti siekiama išsaugoti ir kurti natūralias buveines gyvūnams ir augalams ir taip skatinti biologinę įvairovę. Jeigu kuriama nualintame kraštovaizdyje, svarbu būtų numatyti sąlygas gamtai atsikurti. Reiktų stengtis nefragmentuoti kraštovaizdžio, o atvirkščiai, sudaryti sąlygas gamtos ekosistemoms jungtis tarpusavyje.

Ryšio tarp žmogaus ir gamtos kūrimas

Pastatai turėtų skatinti žmogaus sąveiką su gamtine aplinka, siūlydami vizualinį, fizinį ir emocinį ryšį su ja. Šį ryšį galima kurti pasitelkiant natūralų apšvietimą, atviras erdves su vaizdais į kraštovaizdį, žaliąsias terasas ar pereinamas zonas tarp vidaus ir išorės. Architektūra, kuri leidžia žmogui matyti, girdėti ir jausti gamtą – pavyzdžiui, stebėti metų laikų kaitą, girdėti paukščių giesmes ar lietaus garsus – stiprina emocinį prisirišimą prie aplinkos. Toks ryšys ne tik gerina gyvenimo kokybę, bet ir skatina didesnę jautrumą gamtos svarbai.

Be to, architektūriniai sprendimai gali padėti žmonėms pažinti aplinką iš arčiau. Tokios erdvės kaip pažintiniai takai, bendruomenės sodai, lietaus vandens surinkimo sistemų ekspozicijos ar kiti informaciniai elementai suteikia galimybę ne tik būti gamtoje, bet ir ją suprasti. Tai kuria gilesnį, prasmingesnį santykį tarp žmogaus ir aplinkos bei ugdo atsakomybę už ją.

Poveikio mažinimas

Projektuojant svarbu mažinti tiek tiesioginį, tiek netiesioginį poveikį gamtai (žr. 20 pav.). Tai reiškia minimalų dirvožemio judinimą, natūralios augalijos išsaugojimą bei ilgalaikį ekosistemų trikdymo vengimą (ArchDaily, 2020). Taip pat būtina siekti mažesnio energijos suvartojimo, mažinti statybinių medžiagų poveikį aplinkai ir kontroliuoti atliekų kiekį. Kuo mažesnė žmogaus intervencija, tuo didesnė tikimybė išsaugoti natūralią pusiausvyrą. Todėl tikslinga vengti didelio masto žemės darbų, augalijos šalinimo bei kitų veiksmų, galinčių iš esmės pakeisti vietovės charakterį.

20 pav. Minimali intervencija (šaltinis: ArchDaily)

Vietinių medžiagų naudojimas

Renkantis statybines medžiagas, svarbu teikti pirmenybę vietiniams ištekliams. Tai ne tik sumažina transportavimo sąnaudas ir su tuo susijusį taršos kiekį, bet ir leidžia geriau prisitaikyti prie aplinkos vizualinio bei ekologinio konteksto. Taip pat verta naudoti perdirbtas arba atsinaujinančias medžiagas, kurios daro mažesnę poveikį aplinkai. Tvarus išteklių naudojimas prisideda prie medžiagų ilgaamžiškumo, efektyvesnio jų panaudojimo bei rodo pagarbą gamtinei aplinkai.

Prisitaikymas prie gamtos

Architektūra turėtų ne dominuoti aplinkoje, o tapti natūralia jos dalimi – susilieti su kraštovaizdžiu ir pratęsti gamtos vyksmą. Projektuojant svarbu remtis esamomis gamtinėmis struktūromis: reljefu, augalija, vandens sistemomis. Šiuos elementus ne tik būtina išsaugoti, bet ir integruoti į architektūros sprendimus. Pavyzdžiui, žalieji stogai, terasos ar natūralūs vandens telkiniai gali būti ne tik estetinė, bet ir funkcionali pastato dalis – jie gerina mikroklimatą, mažina urbanistinį poveikį ir stiprina ryšį su aplinka.

Pastato forma, medžiagiškumas ir mastelis turi būti parinkti taip, kad nekonkuruotų su gamta, bet ją išryškintų. Pastatas neturėtų užgožti aplinkos (žr. 21 pav.), bet jo architektūra turėtų leisti kraštovaizdžiui atsiskleisti, susitapatinti su vietoje ir kurti harmoningą visumą. Tokia architektūra yra ne svetimkūnis gamtoje, o jos tęsinys – gyva, jautri aplinkos išraiška.

21 pav. Architektūros susiliejimas su gamta (šaltinis: ArchDaily)

1.5 Skyriaus išvados

Žmogaus ryšys su gamta yra esminis tiek psichologinės gerovės, tiek egzistencinio tapatumo pagrindas. Filosofinės teorijos šį ryšį aiškina plačiau: Spinoza gamtoje įžvelgia vieningą dieviškąją esmę, Heideggeris – būtį, kuri paslepiama technizuotame pasaulyje, o Vydūnas gamtą laiko dvasiniu žmogaus ir

tautos pagrindu. Šios įžvalgos padeda suprasti, kodėl architektūra turėtų ne atskirti žmogų nuo gamtos, o stiprinti jų tarpusavio ryšį.

Šiame magistro darbe buvo nagrinėjami esminiai projektavimo principai, leidžiantys architektūrai harmoningai įsilieti į gamtinį kontekstą. Sutelkiant dėmesį į tvarumą, ekologiją ir kultūrinę kontekstualizaciją, išryškėjo kryptys, kurios leidžia kurti ne tik estetiškai patrauklius, bet ir aplinkai bei žmogui palankius sprendimus.

Vietos dvasios (*genius loci*) gerbimas – tai ne vien estetinis, bet ir kultūrinis bei emocinis atsakas į aplinką. Architektūra, reaguojanti į vietos istoriją, kultūrą ir jutiminį peizažą, stiprina žmogaus ryšį su vieta ir padeda išsaugoti jos tapatumą.

Mokymasis iš gamtos padeda ne tik kurti formą, bet ir spręsti funkcinius, energetinius bei medžiagų naudojimo klausimus. Gamtos principai rodo, kaip optimizuoti resursus, išlaikyti pusiausvyrą ir reaguoti į aplinkos sąlygas be perteklinės intervencijos.

Kita svarbi išvada – projektavimo procese svarbu kuo mažiau trikdyti gamtinę aplinką. Mažinant tiesioginį poveikį dirvožemiui, augalijai ir vandens sistemoms bei taikant mažos intervencijos principus, architektūra gali tapti gamtos tęsiniu, o ne jos trukdžiu.

Vietinių, perdirbtų ar atsinaujinančių medžiagų naudojimas prisideda prie tvarumo tiek ekologine, tiek ekonomine prasme. Tai ne tik sumažina transportavimo sąnaudas ir anglies pėdsaką, bet ir stiprina vietos identitetą bei bendruomenių dalyvavimą.

Taip pat svarbu kurti erdves, kurios skatina žmogų pažinti, jausti ir vertinti gamtą. Architektūra tampa ne tik pastogės teikėja, bet ir mediumu, per kurį žmogus iš naujo atranda savo vietą pasaulyje.

Galų gale, architektūra gali veikti ne kaip neutralus stebėtojas, o kaip aktyvus gamtos praturtinimo dalyvis – per biologinės įvairovės skatinimą, buveinių kūrimą ar klimato kaitos švelninimą. Tokiu būdu statiniai tampa atsakingais aplinkos partneriais, kurie kuria ne tik saugias, bet ir dvasiniu požiūriu turtingas erdves žmogui ir gamtai.

Tik per holistinį, atsakingą projektavimą, kuriame architektūra matoma kaip kultūros, gamtos ir žmogaus sankirta, galime kurti aplinką, kuri yra ne tik tvari, bet ir prasminga – mūsų laikui ir ateities kartoms.

2. DAUGIAASPEKTĖ ANALOGŲ ANALIZĖ

Tyrimui parinkti architektūros objektai (pastatai arba pastatų kompleksai) analizuojami išskiriant 3 aspektų grupes: socialinius, urbanistinius, architektūrinius. Kiekvienoje iš grupių išskiriame atskirus tyrimo aspektus, objekto struktūrinius elementus ar ypatumus.

Socialiniai aspektai:

- Objekto paskirtis;
- Socialinė svarba (reikšmingumas).

Urbanistiniai aspektai:

- Objekto vieta urbanistiniame kontekste (funkcinės organizacijos aspektas);
- Objekto ryšio su aplinka pobūdis (kompozicinės organizacijos aspektas).

Architektūriniai-meniniai aspektai:

- Objekto funkcinis sprendimas:
 - Sklypo planas;
 - Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.).
- Objekto meninis sprendimas:
 - Kompozicinio sprendimo ypatumai;
 - Stiliniai ypatumai;
 - Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita.
- Objekto materialinė struktūra:
 - Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas (pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos);
 - Inžinerinis – techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

2.1. Ilulisato lankytojų centras

Bendra charakteristika:

Vieta	Ilulisatas, Grenlandija
Metai	2021
Autorius	Dorte Mandrup
Paskirtis	Lankytojų centras

22 pav. Ilulissato lankytojų centras, A. Mørk nuotr., 2021 m.

Socialiniai aspektai

Objekto paskirtis

Ilulisato lankytojų centras (žr. 22 pav.) yra informacijos, edukacijos bei kultūrinės veiklos centras skirtas Arkties gamtai, kultūrai ir UNESCO saugomo Ilulisato ledyno regionui pažinti.

Socialinė svarba (reikšmingumas)

Socialiai centras yra reikšmingas tuo, kad skatina vietos bendruomenių ryšį su turistais ir atskleidžia regiono kultūros paveldą. Taip pat objektas edukuoja, supažindina žmones su klimato kaita Arkties regionuose, palaiko regioninę ekonomiką ir skatina tvarų turizmą

Urbanistiniai aspektai

Objekto vieta urbanistiniame kontekste

Lankytojų centro vieta pasirinkta arktinės tundros aplinkoje, šalia Ilulisato ledyno. Vieta buvo parinkta siekiant nepaveikti egzistuojančių vietinių ekosistemų, išlaikant vizualinį ryšį su ledynu. Pastatas strategiškai tarnauja kaip taškas, iš kurio galima patekti į ledyno stebėjimo, žygių zonas.

Objekto ryšio su aplinka pobūdis

Pastatas harmoningai įsilieja į jautrią gamtinę aplinką (žr. 23 pav.) savo skulptūriška išraiška, primenančia snieginės pelėdos sparną arba ledkalnio struktūros linijas. Pastatu nesiekama nustelbti aplinką, o jis tampa gamtos formų tęsiniu. Objektas netgi padeda atsiskleisti gamtos grožiui – stogas tarnauja kaip ledyno apžvalgos aikštelė.

23 pav. Pastato įsiliejimas į aplinką, A. Mørk nuotr., 2021 m.

Architektūriniai meniniai sprendimai

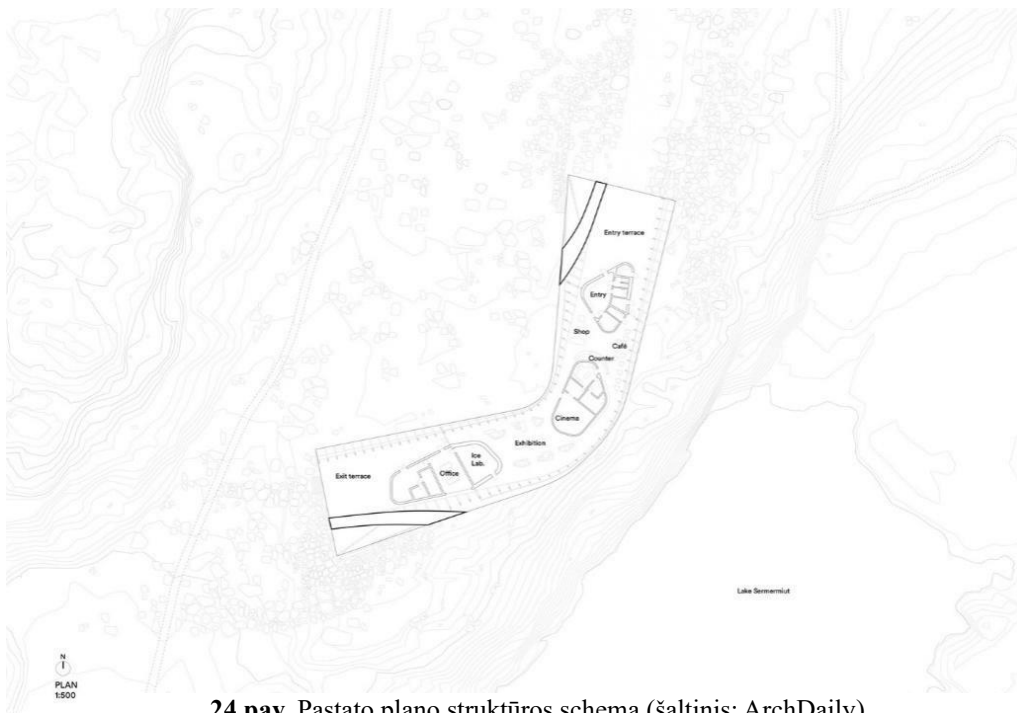
Objekto funkcinis sprendimas

- Sklypo planas

Pastato padėtis sklype parinkta taip, kad kuo mažiau darytų poveikį natūralioms ekosistemoms, pažeidžiamai florai ir faunai, kartu vizualiai palaikant ryšį su ledynu. Sklype suprojektuoti pėsčiųjų takai taip pat suplanuoti taip, kad kuo mažiau trikdytų aplinką ir vestų lankytojus į pagrindinius ledyno apžvalgos taškus. Pats pastatas tampa šių pažintinių takų tęsiniu – jo stogu galima vaikščioti, todėl architektūra natūraliai susilieja su aplinkos patyrimu.

- Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.)

Pastato srautai nukreipiami išilgai išorinių sienų, siekiant išsaugoti vizualinius ryšius su aplinka. Ekspozicijų ir edukacijos salės, kavinė bei holo erdvės išdėstytos atviroje pastato struktūroje, o techninės ir pagalbinės patalpos sukoncentruotos pastato centre (žr. 24 pav.). Tokia struktūra ne tik optimizuoja vidaus erdvės naudojimą, bet ir nukreipia lankytojų judėjimą link pagrindinių apžvalgos taškų.

24 pav. Pastato plano struktūros schema (šaltinis: ArchDaily)

Objekto meninis sprendimas

- Kompozicinio sprendimo ypatumai

Pastato organinė forma yra kintanti – ji primena ledkalnio kontūrą ir leidžia pastatui natūraliai susiliesti su aplinka (žr. 25 pav.). Tai paprastas, tačiau poetiškas architektūrinis gestas, pabrėžiantis aplinkos horizontalumą, mastą ir grožį. Skulptūrinė forma, pereinanti nuo trikampio iki stačiakampio, kuria unikalią geometriją, kuri ne tik vizualiai integruoja pastatą į kraštovaizdį, bet ir funkciškai prisideda – neleidžia kauptis sniegui.

- Stiliniai ypatumai

Pastatas pasižymi minimalistiniu skandinavišku stiliumi, atspindinčiu paprastumą ir funkcionalumą. Jis tampa gamtos tąsa – kartu su vietinių ir natūralių medžiagų naudojimu tai kuria pastato ekologinį įvaizdį.

25 pav. Pastato forma susilieja su aplinka, A. Mørk nuotr., 2021 m.

- Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita

Pastatas savo forma, interjeru ir funkcija tampa tarpininku tarp žmogaus ir gamtos vienybės. Jo architektūrinė raiška perteikia ekologinį požiūrį ir pagarbą aplinkai. Kuriamos erdvės leidžia žmogui psichologiškai patirti ramybę ir harmoniją su gamta.

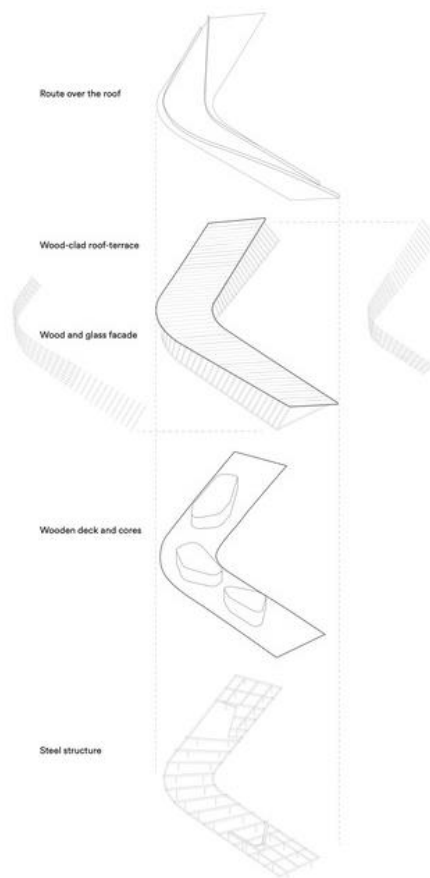
Objekto materialinė struktūra

- Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos)

Pastato karkasui naudojama plieno konstrukcija (žr. 26 pav.), kuri atlaiko ekstremalias Arkties sąlygas. Daliai pastato konstrukcijų, apdailai ir interjerui naudojamas medis, kuris užtikrina pastato įsiliejimą į natūralią aplinką.

- Inžinerinis – techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

Pastatas turi modernias inžinerines sistemas, kurios leidžia efektyviai naudoti energiją ir šildymą, nepaisant sudėtingų klimato sąlygų. Saulės energija ir efektyvi izoliacija sumažina poveikį aplinkai, tuo pačiu papildydama pastato tvarumą.

26 pav. Pastato sandaros aksonometrinė schema
(šaltinis: ArchDaily)

2.2. „Benesės namai“

Bendra charakteristika:

Vieta	Naošima (Naoshima), Japonija
Metai	1992
Autorius	Tadao Ando
Paskirtis	Multifunkcis kompleksas

27 pav. „Benesės namai“ Japonijoje, S. Anzai nuotr., 1997 m.

Socialiniai aspektai

Objekto paskirtis

„Benesės namai“ (žr. 27 pav.) yra muziejus ir viešbutis, įsikūręs Naošimos saloje. Jie suprojektuoti siekiant sukurti sąveiką tarp šiuolaikinio meno ir natūralios salos aplinkos. Iš tiesų tai daugiau nei muziejus ar viešbutis – tai pastatas, suteikiantis naują muziejaus patirtį, paversdamas salą ir joje gyvenančius žmones pagrindiniais veikėjais, o meną – antraeilium elementu, kuris atskleidžia salos žavesį.

Socialinė svarba (reikšmingumas)

Naošimos sala buvo rami žvejų sala Japonijoje, pamažu nykstanti dėl užterštumo, kurį sukėlė dūmai iš vario gamyklos, pastatytos 1910-aisiais. 1980-ųjų pabaigoje salą nupirko milijardierius Soichiro Fukutake, kuris įtraukė ją į savo projektą „Benesės meno erdvė Naošimoje“. Šiuo metu projekte yra aštuoniolika muziejų, galerijų ir instaliacijų, išsidėsčiusių visoje saloje. Projektas turi milžinišką kultūrinę ir socialinę vertę salai – jis pavertė ją harmonijos tarp gamtos, meno ir architektūros vieta, grąžino gyvybingumą ir pritraukia turistus iš viso pasaulio.

Urbanistiniai aspektai

Objekto vieta urbanistiniame kontekste

Objektas yra integruotas į atokią gamtinę aplinką, o jo modernus dizainas kontrastuoja su natūralia aplinka, tačiau vis tiek ji gerbiama. Funkcinė organizacija apima apgyvendinimo patalpas, galerijas ir lauko instaliacijas, kurios yra išdėstytos skirtinguose pastatuose, skatinant salos gamtinių vietovių tyrinėjimo jausmą lankantis meno instaliacijose.

Objekto ryšio su aplinka pobūdis

„Benesės namai“ yra puikus Tadao Ando braižo, kuriame architektūra harmoningai susilieja su gamta, pavyzdys. Projektiniai sprendiniai prisitaiko prie esamo kalvoto reljefo, projektuojami tūriai įterpiami į kalvos šlaitą (žr. 29 pav.), taip užtikrinant minimalų poveikį natūraliai aplinkai. Atviros erdvės, terasos ir dideli langai ištrina ribas tarp vidaus ir išorės, paversdami pastatą kraštovaizdžio dalimi, o ne „primestu“ elementu.

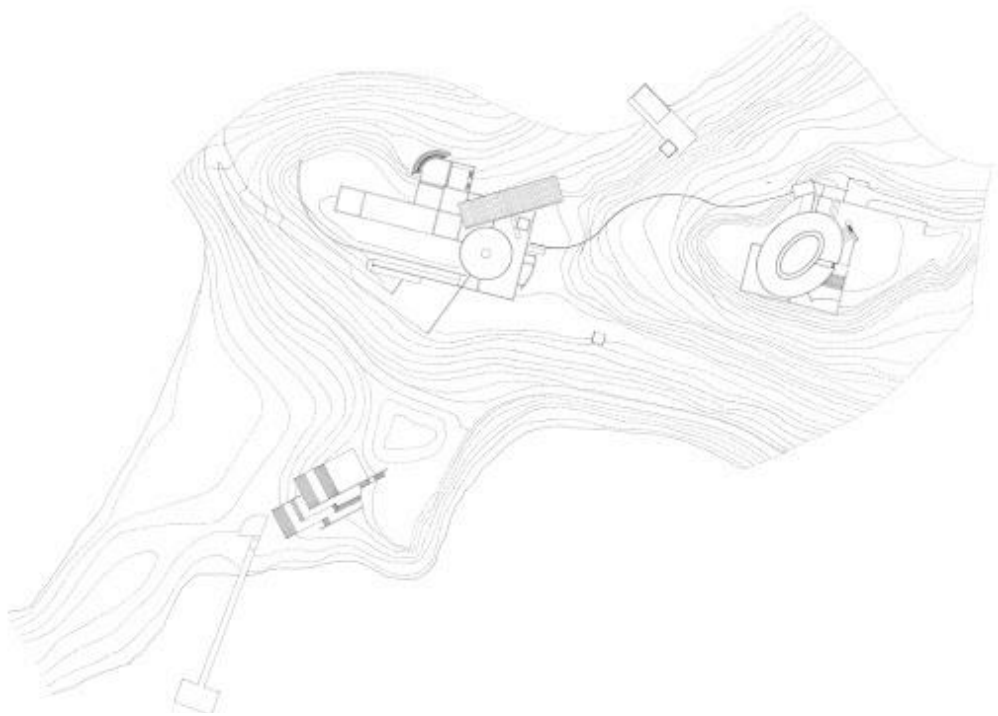
28 pav. Pastato ryšys su aplinka, S. Anzai nuotr., 1997 m.

Architektūriniai meniniai sprendimai

Objekto funkcinis sprendimas

- Sklypo planas

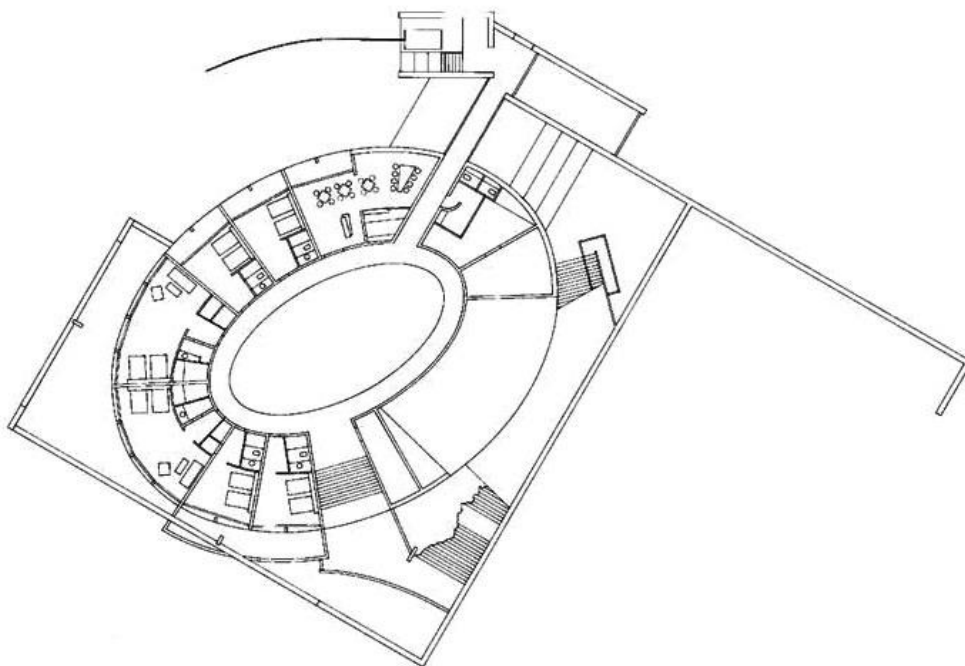
Objektą sudaro keturios pagrindinės zonos: muziejus, parkas ir paplūdimys (žr. 29 pav.). Visi šie elementai yra tarpusavyje integruoti, tačiau lankytojas vis tiek susiduria su natūralaus pasaulio tarpais tarp kiekvienos zonos, sukuriamą organišką kelionę tarp natūralios ir dirbtinai suformuotos aplinkos. Plane taip pat numatyti takai ir lauko meno instaliacijos, kurios pabrėžia šios kelionės ir atradimo pojūtį. Dar kartą pabrėžiama, kad pagrindinis veikėjas yra sala ir jos gamta, o ne pats menas.

29 pav. Benėsės namų sklypo plano schema (šaltinis: Vernaculaire)

- Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.)

Plano struktūra atspindi Tadao Ando minimalistinę filosofiją (žr. 30 pav.). Erdvės yra neapkrautos ir atviros, daugiausia dėmesio skiriama linijiniams judėjimo takams ir vizualiniam ryšiui su lauko aplinka. Pastato zonos suplanuotos taip, kad užtikrintų sklandų perėjimą tarp galerijų, gyvenamųjų erdvių ir terasų, skatindamos meditatyvią judėjimo tėkmę.

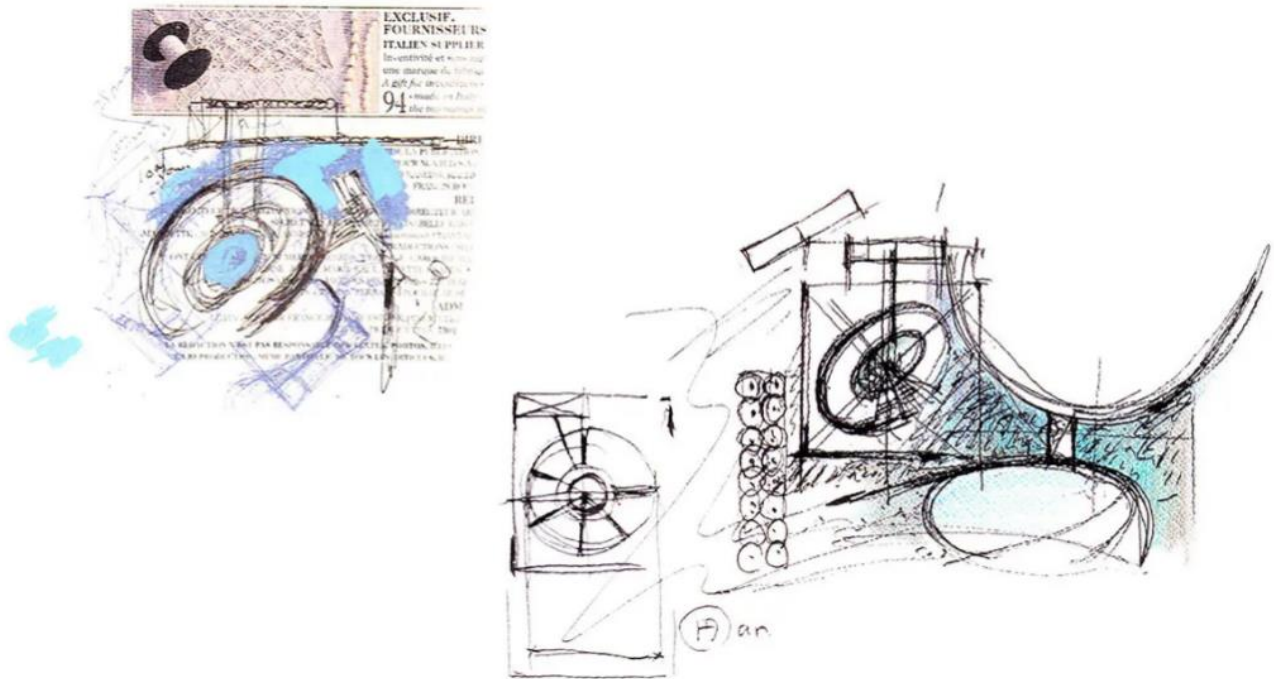

30 pav. Benėse namų plano schema (šaltinis: Vernaculaire)

Objekto meninis sprendimas

- Kompozicinio sprendimo ypatumai

Kompozicinis sprendimas siekia aiškumo, pasitelkiant paprastas geometrines formas (žr. 31 pav.), tokias kaip apskritimai ir stačiakampiai, kurios harmoningai įsilieja į topografiją. Tadao Ando taip pat naudoja šviesos ir šešėlio, pilnumo ir tuštumos kontrastus, siekdamas sukurti erdves, skatinančias apmąstymus ir ryšį su gamta. Šių elementų dermė sustiprina žiūrovo meno patyrimą, suteikdama jam gilesnę emocinę ir jutiminę reikšmę.

31 pav. Tadao Ando kompozicijos eskizai (šaltinis: Dinzd)

Stiliniai ypatumai

Objekto dizaino bruožai aiškiai atspindi pagrindinius japonų liaudies architektūros principus, kuriuos aptarėme: pagarbą netobulumui, laikinumui ir natūralių medžiagų grožiui. Jie taip pat įkūnija Tadao Ando požiūrį į minimalistinį modernizmą, kuriam būdingas neapdoroto betono, stiklo ir plieno naudojimas.

- Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita

Benesse centras sukuria ramybės ir apmąstymo jausmą. Jos integracija su gamta, kartu su meno instaliacijomis, kviečia lankytojus sulėtinti tempą ir pasinerti į apmąstymus. Šviesos ir šešėlių žaismas, kartu su medžiagų tekstūromis, sukuria erdves, kurios atrodo tiek monumentalios, tiek intymios. Šis emocinis atspindys sustiprina mintį, kad architektūra gali mus sujungti su gilesniu vietos ir savęs suvokimu.

Objekto materialinė struktūra

- Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas (pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos)

Pagrindinės pastato medžiagos – armuotas betonas ir stiklo sienos – yra būdingos Tadao Ando kūrybai. Pasinaudojant betono stiprumu ir universalumu, pastato struktūra gali natūraliai integruotis į kalvos šlaitą, sekdamą reljefo linijas. Monolitinis betonas taip pat leidžia formuoti minimalistines angas stoge (žr. 32 pav.), kurios kuria sakralumo išpūdį. Siekdamas dar labiau sujungti pastatą su aplinka, Ando naudoja stiklo sienas ir didelius langus, per kuriuos interjerą užlieja natūrali šviesa.

- Inžinerinis – techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

32 pav. Monolitinės konstrukcijos, S. Anzai nuotr., 1997 m.

Tam, kad pastatas darniai susiliėtų su gamta, inžinerinės sistemos yra subtilios ir minimaliai trikdo bendrą dizainą. Tadao Ando savo kūryboje taiko aplinkos tvarumo principus, tokius kaip natūralus vėdinimas, pasyvios apšvietimo strategijos ir efektyvios vandens valdymo sistemos. Šie sprendimai atlieka svarbų vaidmenį kuriant ryšį tarp architektūros ir gamtos bei išreiškia pagarbą aplinkai.

2.3. Preikestoleno vaikų stovykla

Bendra charakteristika:

Vieta	Preikestolenas, Norvegija
Metai	2009
Autorius	Helen & Hard
Paskirtis	Stovykla

33 pav. Preikestoleno vaikų stovykla (šaltinis: Helen & Hard)

Socialiniai aspektai

Objekto paskirtis

Preikestoleno stovykla (žr. 33 pav.) – tai kempingo įstaiga, specialiai sukurta vaikams, skatinanti lauko veiklas ir aplinkos pažinimą. Jos tikslas – ugdyti sąmoningą sąveiką su gamtine aplinka per žaidimus, mokymąsi ir nuotykius. Stovykla taip pat turi edukacinę paskirtį – siekiama supažindinti vaikus su gamtos reiškiniais, tvarumo principais ir gyvenimo harmonijoje su laukine gamta idėja.

Socialinė svarba (reikšmingumas)

Kempingas suteikia vaikams erdvę, kurioje jie gali patirti artimą ryšį su gamta, išmokti lauko įgūdžių ir gyventi bendruomeniškai draugiškoje bei žaismingoje aplinkoje. Be edukacinės paskirties – mokyti apie gamtą ir tvarumą – ši vieta padeda formuoti naują kartą, kuri būtų sąmoningesnė, jautresnė aplinkai ir labiau ją gerbtų.

Urbanistiniai aspektai

Objekto vieta urbanistiniame kontekste

Preikestoleno stovykla įkurta gamtinėje aplinkoje, nutolusioje nuo intensyvaus urbanistinio užstatymo. Tokia vieta pasirinkta siekiant užtikrinti ramybę, artimą kontaktą su gamta ir tinkamas sąlygas edukacinei veiklai. Nors teritorija nėra miesto centre, ji lengvai pasiekiamą, o pats objektas organiškai įsiliesia į esamą kraštovaizdį. Urbanistiniu požiūriu stovykla veikia kaip rekreacinis taškas, papildantis regiono funkcijų sistemą ir išlaikantis aplinkos darną.

Objekto ryšio su aplinka pobūdis

Kempingas nėra vienas pastatas, o tarpusavyje susijusių struktūrų rinkinys, sąveikaujantis su gamtine aplinka įvairiais būdais. Kiekvienas stovyklos elementas pritaikytas konkrečiai vietai – medžiui, uolai ar vandens telkiniui – siekiant, kad architektūra įsiliėtų į natūralų kraštovaizdį jo nepažeisdama. Ši harmonija atsiskleidžia kabamuose prieglobsčiuose, primenančiuose bičių lizdus, vandens stovyklos erdvėje, įkomponuotoje tarp uolų, bei pakabinamoje konstrukcijoje, kurios spalva ir forma susilieja su aplinka. Šios struktūros atrodo tarsi norinčios išsirpti gamtoje (žr. 34 pav.).

34 pav. Komplexo integracija į gamtinę aplinką (šaltinis: Helen & Hard)

Architektūriniai meniniai sprendimai

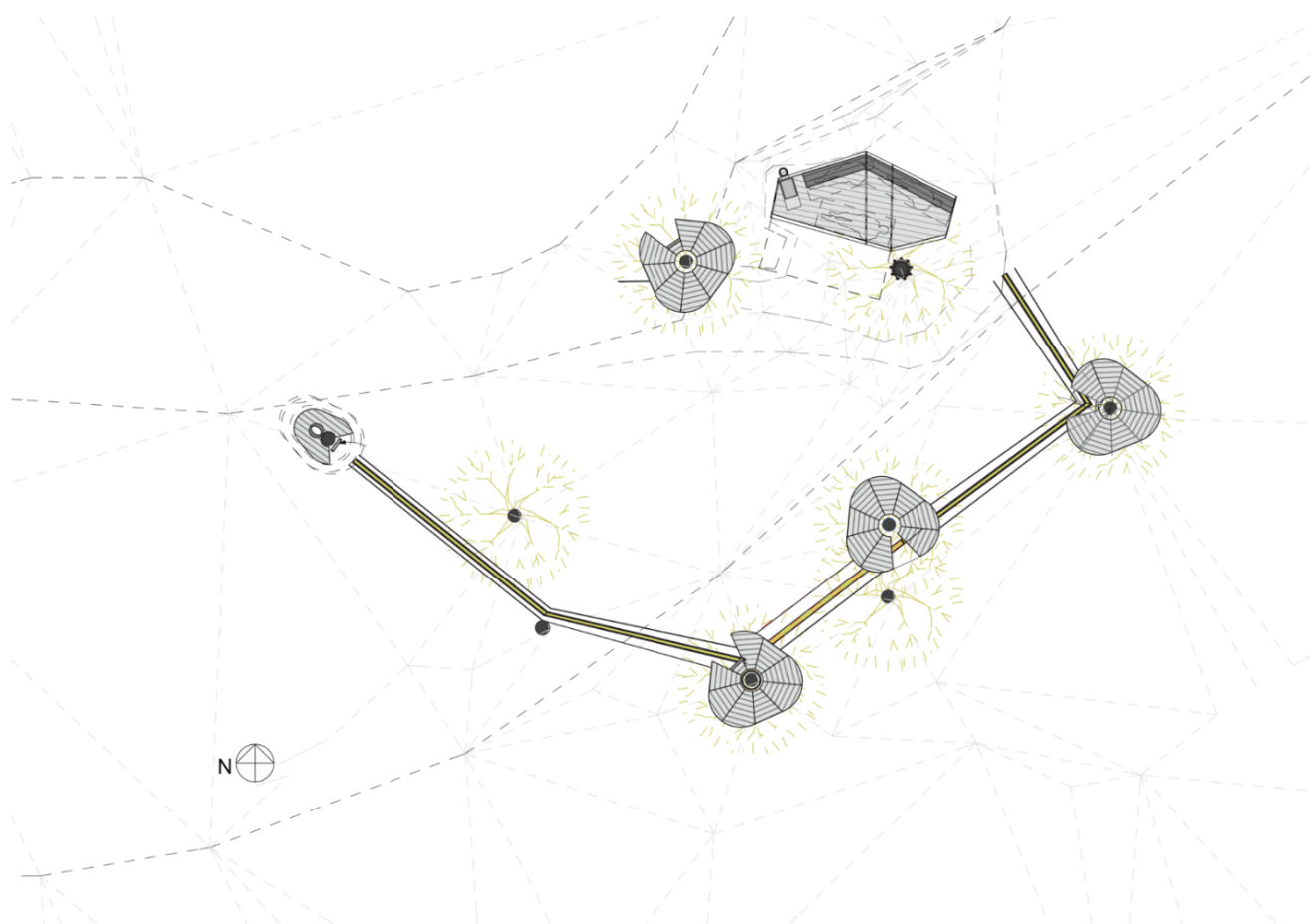
Objekto funkcinis sprendimas

- Sklypo planas

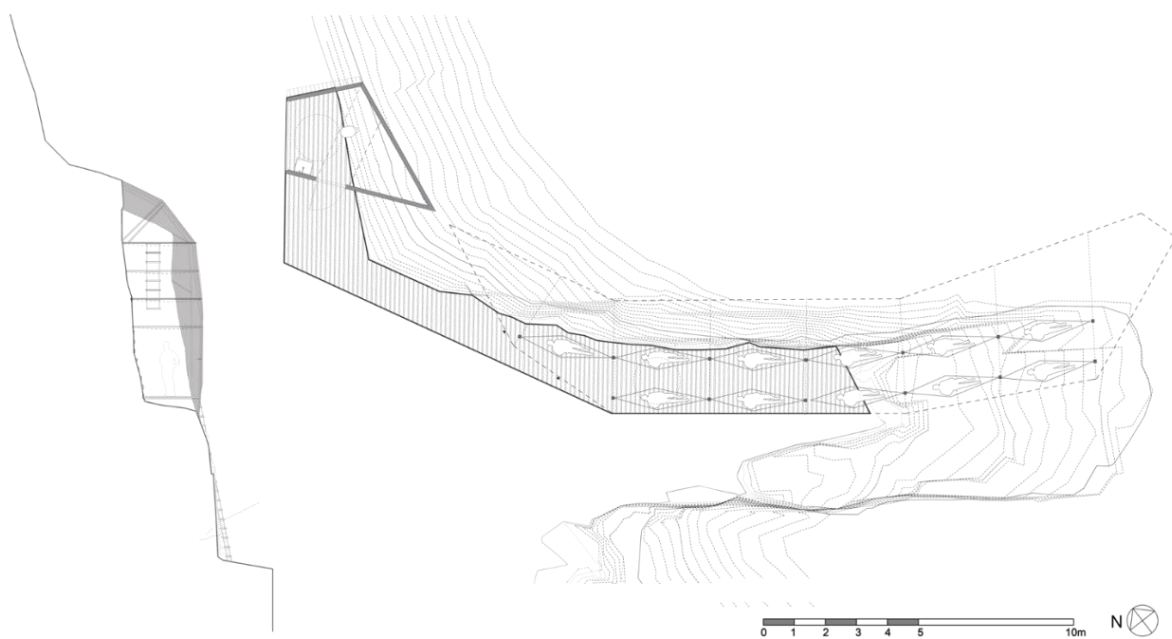
Planas yra modulinis – jį sudaro tarpusavyje sujungti kokonai ir kapsulės, išsidėsčiusios po kraštovaizdį, taip sukuriant nuotykių ir atradimų pojūtį. Takai ir tiltai jungia atskiras zonas, vedžioja vaikus per skirtingas stovyklos erdves ir supančią gamtą.

- Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.)

Stovyklos išplanavimas organizuotas taip, kad gerbtų natūralią aplinką, o kiekviena zona pritaikyta skirtingoms vaikų grupėms. Medžių stovykloje įrengti kabantys kokonai (žr. 35 pav.), vandens stovyklos erdvė integruota į uolą, kur hamakai tvirtinami prie medinės konstrukcijos (žr. 36 pav.), o kalnų stovyklą sudaro miego platformos, pakibusios prie uolos šlaito. Visos zonos tarpusavyje sujungtos paprastais miško takeliais, leidžiančiais vaikams laisvai judėti tarp erdvių.

35 pav. Medžio stovyklos planas (šaltinis: Helen & Hard)

36 pav. Vandens stovyklos planas (šaltinis: Helen & Hard)

Objekto meninis sprendimas

- Kompozicinio sprendimo ypatumai

Stovyklos kompozicija siekia sukurti vienybę su gamta (žr. 37 pav.), stengdamasi kiek įmanoma susiliesti su kraštovaizdžiu, tuo pačiu užtikrindama funkcionalumą. Dizainas pasižymi organišku ir minimalistiniu požiūriu, naudojant paprastas medžiagas, tokias kaip plienas ir medis, kad statiniai harmoningai įsilietų į miško aplinką.

- Stiliniai ypatumai

Pastatas pasižymi minimalistiniu skandinavišku stiliumi, kuris atspindi paprastumą, funkcionalumą ir darną su aplinka. Naudojamos vietinės medžiagos, racionalus planavimas ir subtili forma leidžia architektūrai susiliesti su kraštovaizdžiu, kuriant tvarų ir aplinkai jautrų įvaizdį.

37 pav. Komplexo susilieėjimas su aplinka
(šaltinis: Helen & Hard)

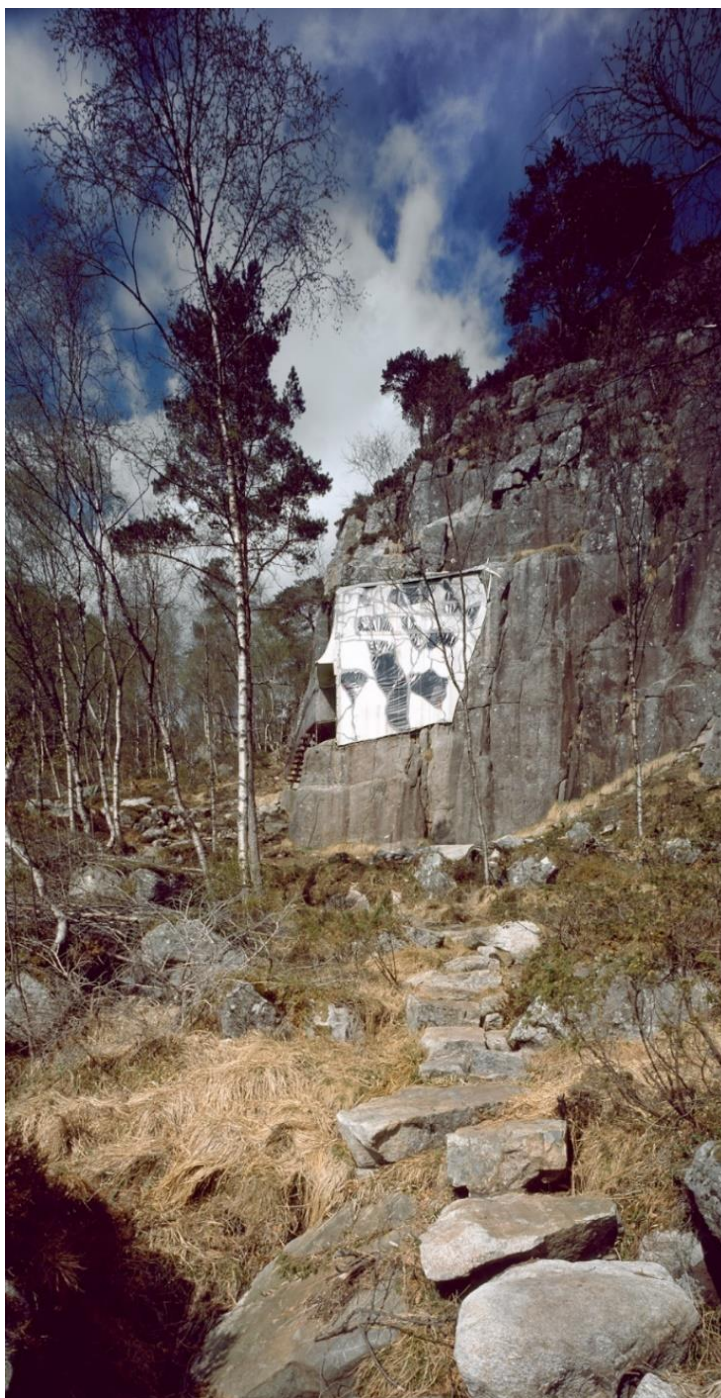
- Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita

Psichologiniu požiūriu, dizainas, kuris harmoningai susilieja su gamta, padeda projektui nukreipti dėmesį į patį mišką. Jaučiame architektūros suteikiamą saugumo ir apsaugos pojūtį, tačiau ji neužgožia aplink esančios gamtos. Tai sukuria dar gilesnį ryšį su supančia aplinka ir užmezga emocinį kontaktą tarp vaikų ir laukinės gamtos. Ši vieta tampa jų nuotykių ir tyrinėjimų erdve, kurią jie suaugę prisimins kaip ypatingą, įkvepiančią patirtį.

Objekto materialinė struktūra

- Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas (pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos)

Preikestoleno bazinės stovyklos konstrukcija paremta lengvomis ir tvariomis medžiagomis – daugiausia medžiu ir plienu. Medžių kokonai pakabinami ant gyvų medžių, naudojant virvių ir kabelių sistemas, siekiant kuo mažiau paveikti aplinką. Plienas užtikrina konstrukcinį stabilumą tokiose vietose kaip „Kalnų siena“, kur platformos tvirtinamos prie uolos paviršiaus (žr. 38 pav.). Pasirinktos medžiagos yra atsparios atšiaurioms sąlygoms ir kartu dera su gamtine aplinka.

38 pav. Konstrukcijos integruotos į uolą (šaltinis: Helen & Hard)

- Inžinerinis – techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

Preikestoleno bazinėje stovykloje inžinerinės sistemos kruopščiai integruotos į dizainą, siekiant kuo mažiau vizualiai trikdyti aplinką. Jos apima tvarius vandens valdymo, šildymo ir vėdinimo sprendimus, kurie papildo natūralią aplinką jos neardydami. Subtilus technologijų pritaikymas palaiko įtraukiančią patirtį, leidžia stovyklai efektyviai funkcionuoti ir kartu išlaikyti glaudų ryšį su gamta.

2.4. „The Whale“ lankytojų centras

Bendra charakteristika:

Vieta	Andoja sala, Norvegija
Metai	2019
Autorius	Dorte Mandrup
Paskirtis	Lankytojų centras

39 pav. „The Whale“ lankytojų centras
(šaltinis: ArchDaily)

Socialiniai aspektai

Objekto paskirtis

„The Whale“ (žr. 39 pav.) – tai lankytojų centras, skirtas edukuoti apie jūrą, ekosistemas ir banginius per meną, mokslą bei architektūrą.

Socialinė svarba (reikšmingumas)

Centras skatina žmonių sąmoningumą apie jūrą, jos gyvūniją, taip pat informuoja apie klimato kaitos padarinius ir galimus sprendimus. Tai – vietos simbolis, kalbantis apie jūrų pasaulį visuomenei, skatinantis ekologinį turizmą, gamtos apsaugą ir telkiantis tiek mokslininkus, tiek plačiąją visuomenę.

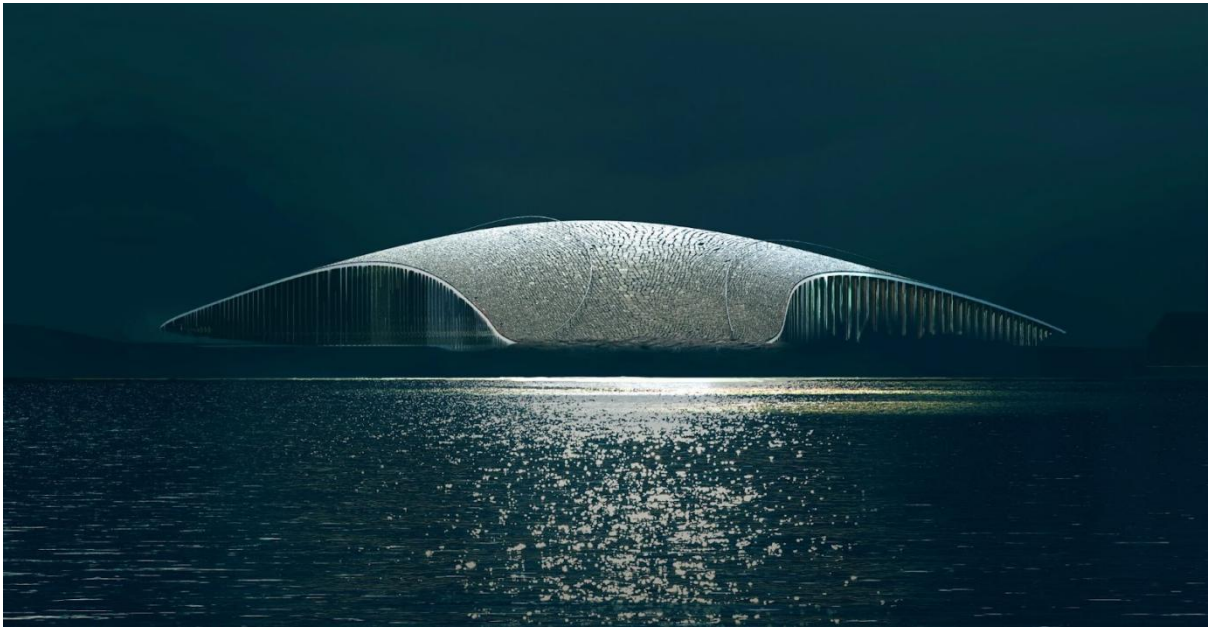
Urbanistiniai aspektai

Objekto vieta urbanistiniame kontekste

„The Whale“ yra planuojamas Andojos saloje, Norvegijoje, vandenyno pakrantėje – vienoje geriausių pasaulio vietų stebėti banginių migraciją. Objektas atspindi uolėtą kraštovaizdį ir tampa jo dalimi, organiškai įsiliedamas į natūralią aplinką. Pastato lokacija ir jo stogas sukuria unikalią galimybę stebėti gamtos grožį bei banginius, tuo pačiu siūlydami išskirtinę erdvinę patirtį tiek vietos bendruomenei, tiek lankytojams iš viso pasaulio.

Objekto ryšio su aplinka pobūdis

Pastatas sukurtas kaip natūralus kraštovaizdžio tęsinys. Jo forma primena iš vandens išnirusio banginio nugarą arba didžiulę uolą (žr. 40 pav.). Lenktas stogas, dengtas vietiniais akmenimis, atspindi banginio plaukimo judesius, o žemas, banguotas siluetas kuria harmoningą ryšį su vietos dvasia – žeme, uolomis ir vandenynu.

40 pav. Pastato išraiška primenanti didžiulę uolą (šaltinis: ArchDaily)

Architektūriniai meniniai sprendimai

Objekto funkcinis sprendimas

- Sklypo planas

Pastato padėtis sklype parinkta taip, kad kuo mažiau paveiktų natūralias ekosistemas, pažeidžiamą florą ir fauną, kartu sukuriant vizualinį ryšį su vandenynu. Objekto vieta užtikrina patogų pasiekiamumą tiek pėsčiomis, tiek atvykstant jūra. Greta pastato suprojektuoti takai veda lankytojus prie geriausių vietų stebėti gamtą ir vandenyno gyvūniją.

41 pav. Pastato plano schema (šaltinis: ArchDaily)

- Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.)

Pastato raiška atspindi ir plano struktūroje – organiškos formos sienos (žr. 41 pav.) suskaido erdves į edukacines, parodų ir poilsio zonas. Įėjimas į pastatą numatytas iš šiaurinės pusės, o parodų salės suprojektuotos atviroje pietinėje pastato dalyje, atsiveriančioje į vandenyną. Techninės patalpos įrengiamos šiaurinėje pusėje ir pastato centre.

Objekto meninis sprendimas

- Kompozicinio sprendimo ypatumai

Pastatas harmoningai pratęsia gamtos liniją, tarsi banginis išskylantis iš vandens ar didžiulė uola. Jis nedominuoja gamtinėje aplinkoje – banguota stogo konstrukcija (žr. 42 pav.), nusileidžianti iki žemės, sukuria dermę su esama aplinka ir tampa vandenyno stebėjimo platforma lankytojams.

42 pav. Banguota stogo konstrukcija (šaltinis: ArchDaily)

- Stiliniai ypatumai

„The Whale“ pasižymi moderniu ir minimalistiniu stiliumi. Parametrinis stogas, tarsi pakibęs virš stiklo konstrukcijų, kuria harmonijos išpūdį, o naudojamos vietinės, natūralios medžiagos šį pojūtį dar labiau sustiprina.

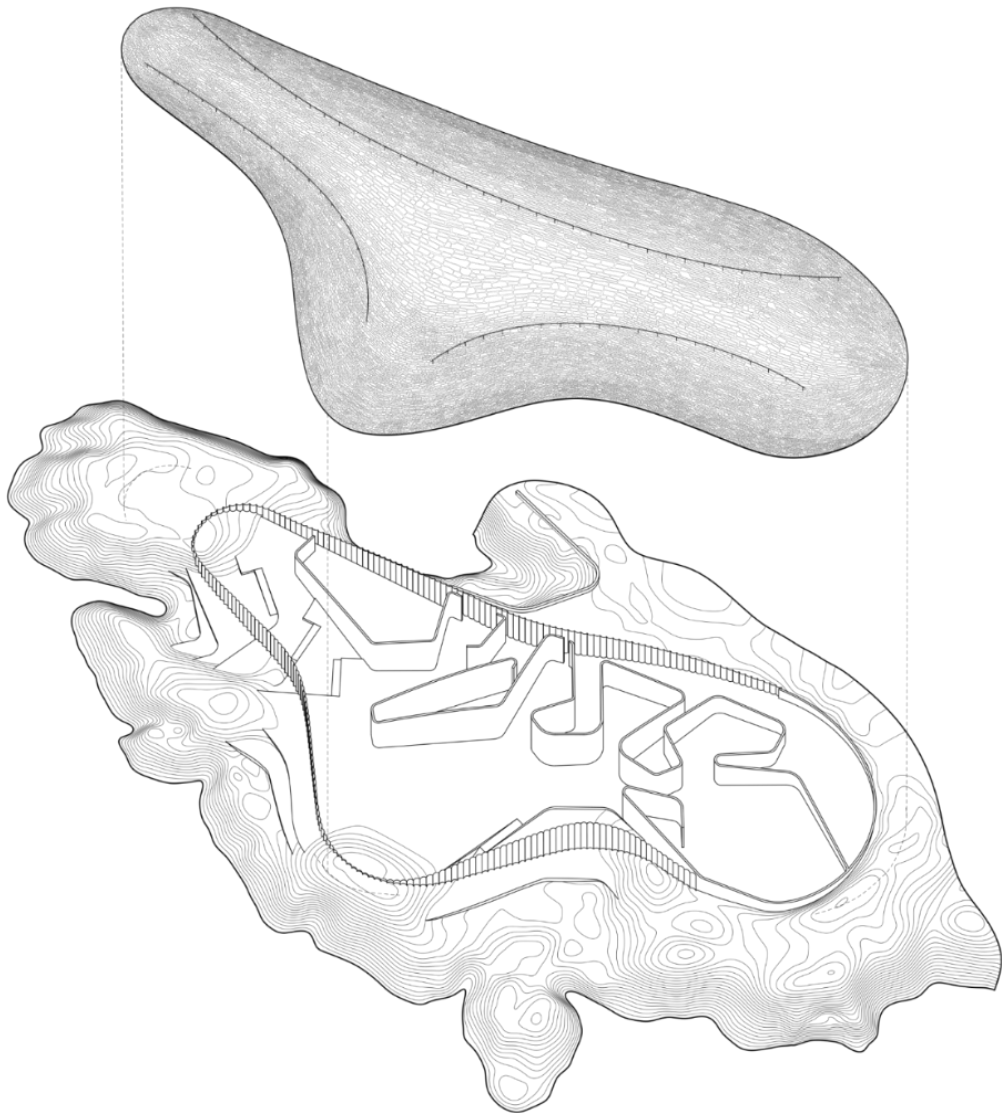
- Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita

Pastatas per formą, interjerą ir funkciją tampa tarpininku tarp žmogaus ir gamtos. Jo architektūrinė išraiška kuria organišką ryšį su jūra ir banginių tematika, atspindėdama ekologinį požiūrį ir pagarbą gamtai. Vietovės charakterio pajautimas skatina lankytojus mąstyti apie jūrų ekosistemų išsaugojimą, gamtos svarbą ir sukuria vidaus erdves, kurios suteikia ramybės jausmą bei atveria vaizdus į vandenyną.

Objekto materialinė struktūra

- Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas (pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos)

Pastato konstrukcinis sprendimas – parametrinis monolitinis stogas, natūraliai pereinantis į žemę (žr. 43 pav.). Konstrukcijoms naudojamas plienas ir betonas, siekiant išgauti organiškas formas ir atlaikyti atšiaurias klimato sąlygas. Stogas padengtas natūraliais vietiniais akmenimis, kurie padeda pastatui vizualiai įsiliesti į uolėtą aplinką.

43 pav. Pastato struktūros aksonometrinė schema (šaltinis: ArchDaily)

- Inžinerinis – techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

Pastate naudojamos pažangios izoliacinės medžiagos, užtikrinančios atsparumą ekstremalioms oro sąlygoms. Į integruotąsias sistemas įtraukti tvarūs sprendimai, leidžiantys aprūpinti pastatą natūraliais ištekliais ir atitikti ekologinius reikalavimus.

2.5. Meno centras Panevėžyje

Bendra charakteristika:

Vieta	Panevėžys. Lietuva
Metai	2024
Autorius	PUPA Life over Space
Paskirtis	Meno centras

44 pav. Meno centras Panevėžyje, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.

Socialiniai aspektai

Objekto paskirtis

Panevėžio meno centras (žr. 44 pav.) – tai vieta kultūrinėms ir meninėms veikloms. Tai istorinio pastato atgaivinimo pavyzdys – išsaugota jo vertė ir svarba, tačiau pastatas pritaikytas šiuolaikiniam naudojimui. Ši erdvė skirta įvairioms meno formoms, kultūriniam švietimui ir bendruomenės įsitraukimui.

Socialinė svarba (reikšmingumas)

Šio apleisto istorinio pastato atgaivinimas turi didelę socialinę reikšmę – jis prikelia struktūrą, kuri 1930-aisiais buvo kultūrinis centras, tačiau sovietmečiu sunyko. Projektas ne tik atkuria dalį Lietuvos kultūros paveldo, bet ir, paversdamas sodybą meno centru, sukuria atvirą viešą erdvę parodoms, renginiams bei skatina socialinę sąveiką ir kultūrinį augimą. Anksčiau nefunkcionalus pastatas buvo transformuotas į prasmingą kūrybos ir žinių vietą, pagerinusią erdvės kokybę ir santykį su aplinka.

Urbanistiniai aspektai

Įsikūręs istoriniame miesto parke Panevėžyje, centras yra apsuptas parko gamtos. Jis tarnauja kaip funkcinis ir simbolinis tiltas tarp miesto industrinės praeities ir kūrybiškos ateities, tapdamas kultūriniu traukos centru.

Objekto ryšio su aplinka pobūdis

Projektas harmoningai dera su savo aplinka (žr. 45 pav.), išlaikydamas originalią struktūrą ir medžiagas. Pridėta moderni, iš dalies po žeme esanti dalis siekia nepatraukti dėmesio, o pasitelkdama natūralų reljefą sukuria sklandų perėjimą tarp natūralios ir pastatytos aplinkos. Dideli langai įleidžia parko žalumą į vidų, ištrindami ribą tarp vidaus ir išorės erdvių. Istorinis dvaras išlieka išsaugotas, o naujoji dalis su išlenktu stiklo fasadu ir požeminėmis erdvėmis papildo, bet nekonkuruoja su esama struktūra. Šiuo

projektu gerbiama esama vieta, išsaugant jos istorinę esmę ir sukuriant naujas galimybes bendravimui ir sąveikai.

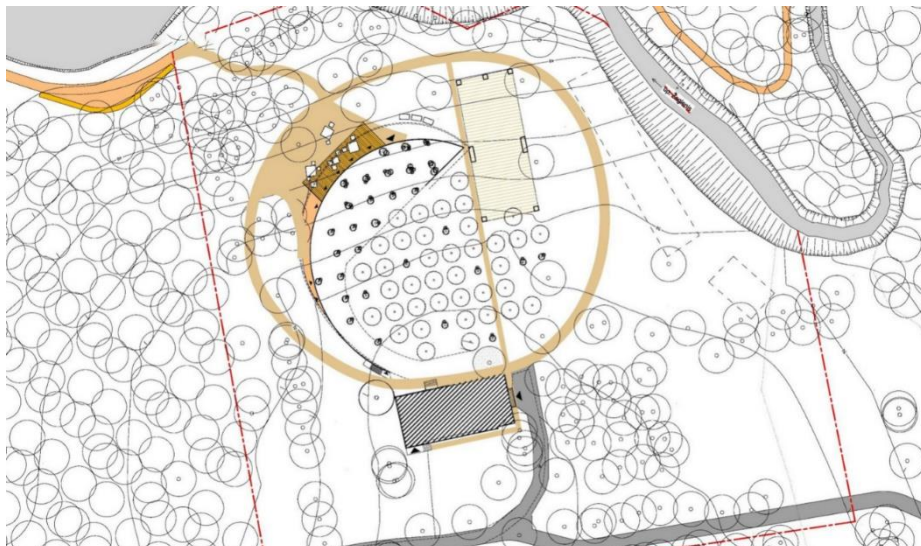
45 pav. Pastatas parko aplinkoje, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.

Architektūriniai meniniai sprendimai

Objekto funkcinis sprendimas

- Sklypo planas

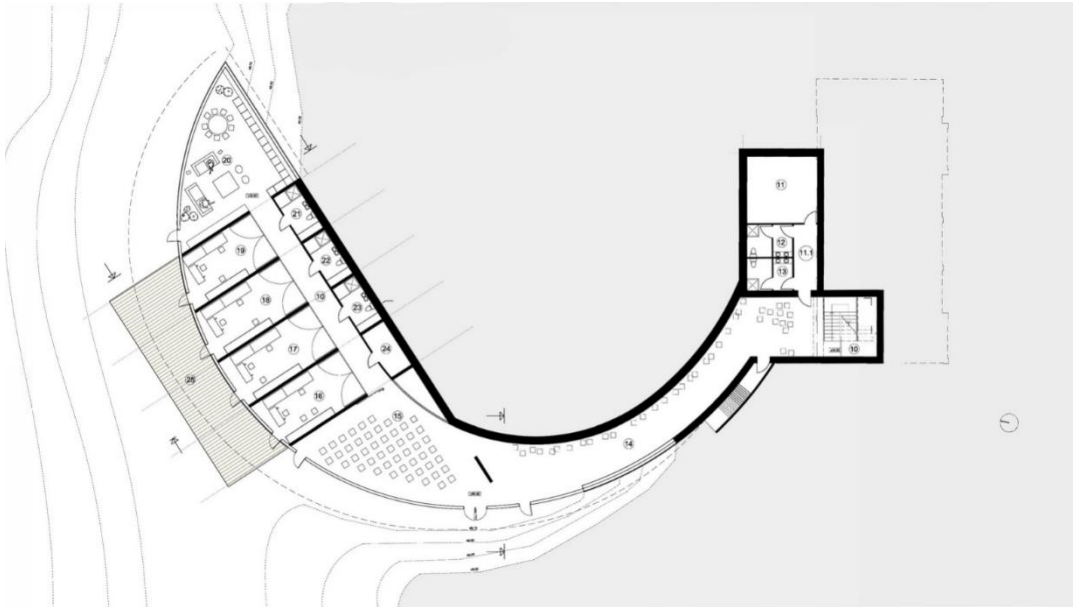
Sklypo plane gerbiamas originalus dvaro planavimas, išlaikant jo istorinę struktūrą ir kartu įtraukiant modernius elementus, kurie pagerina funkcionalumą. Takai ir susibūrimo erdvės yra kruopščiai išdėstyti (žr. 46 pav.), kad būtų išlaikytas vietos vientisumas ir ji būtų pritaikyta naujiems poreikiams. Lauko erdvės, tokios kaip sodai ar kiemai, yra integruojamos siekiant paskatinti bendravimą ir sudaryti sąlygas vietos lauko renginiams ir dirbtuvėms

46 pav. Sklypo plano schema (šaltinis: ArchDaily)

- Pastato plano struktūra (zonavimas, ryšiai, srautai ir kt.)

Pastato plano struktūra pasižymi aiškiai organizuotu zonavimu ir sklandžiais ryšiais tarp funkcinių erdvių. Naujoji priestato dalis sujungta su istoriniu dvaru per rūsio aukštą, užtikrinant funkcinį bei architektūrinį vientisumą. Centrinę plano ašį sudaro parodų erdvė, iš kurios patenkama į dirbtuves, turinčias tiesioginį ryšį su lauko terasa (žr. 47 pav.), atsiveriančia į mišką. Erdvės išdėstytos taip, kad skatintų lankytojų judėjimą iš vienos funkcijos į kitą, išlaikant logišką srautų seką. Kompoziciją užbaigia bendra svetainė su virtuve, kuri organiškai įsilieja į visą pastato struktūrą ir palaiko skirtingų veiklų sąveiką.

47 pav. Meno centro plano schema (šaltinis: Archdaily)

Objekto meninis sprendimas

- Kompozicinio sprendimo ypatumai

Kompozicija veda vizualinį ir erdvinį dialogą tarp seno ir naujo. Naujas pastatas pagarbiai įsikomponuoja į tiek istorinį, tiek gamtinį kontekstą – jis nedominuoja, bet atveria vaizdus į supančią aplinką. Jo apvalus tūris natūraliai įsilieja į esamą reljefą, sustiprindamas ryšį tarp architektūros ir kraštovaizdžio. Tai rodo jautrų santykį tarp senosios architektūros ir šiuolaikinių intervencijų, tarp žmogaus sukurtos struktūros ir gamtos.

- Stiliniai ypatumai

Tai taip pat istorinio paveldo ir šiuolaikinio minimalizmo dermė. Išplėstinės dalys kuria modernią, bet laikui nepavaldžią atmosferą, pasitelkdamos išlenktą stiklą, betoną ir medį (žr. 48 pav.), o atnaujinti mūro ir dekoratyvūs elementai išsaugo istorinio objekto charakterį. Tai reprezentuoja harmoningą praeities ir dabarties susijungimą.

48 pav. Pastato interjeras, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.

- Semantiškumo, psichologinio veikimo aspektai, kita

Ši transformacija kuria nuolatinės tėkmės pojūtį, leidžiantį lankytojams susisiekti su vietos kultūriniu paveldu ir kartu kurti, mąstyti kūrybiškai bei inovatyviai. Tai formuoja pastatą, kuris sąveikauja su aplinka, suteikia raminančią ir įtraukiančią patirtį erdvėje bei stiprina emocinį ir psichologinį ryšį su vieta. Projektas skatina apmąstyti santykį tarp paveldo, meno ir gamtos.

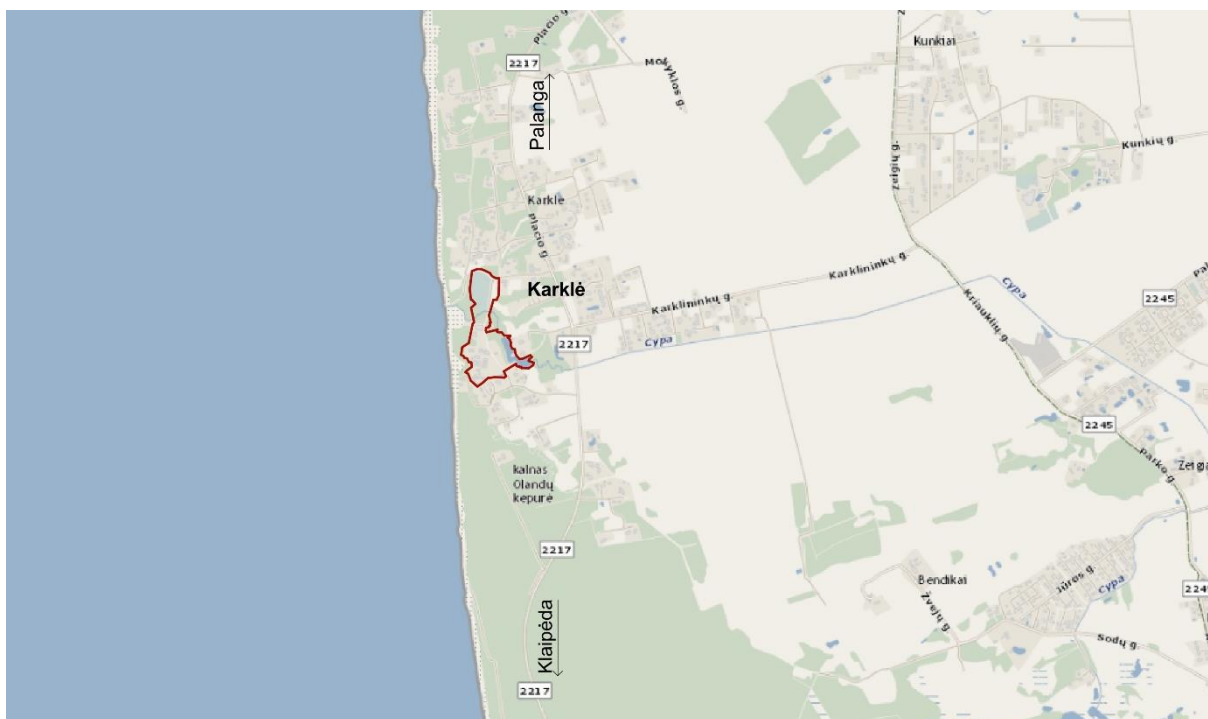
Objekto materialinė struktūra

Medžiaginis – konstrukcinis sprendimas (pastato konstruktyvinė sistema, pagrindinės statybinės ir apdailos medžiagos)

Atkurtos raudonos plytos naudojamos dvaro daliai, o betonas, medis ir stiklas tampa pagrindinėmis priestato medžiagomis.

- Inžinerinis– techninis aprūpinimas (įtakos architektūrinei kompozicijai aspektu)

Pastate taikomi pažangūs inžinerinių sistemų sprendimai – energiją taupantys HVAC, apšvietimo ir izoliacijos sprendimai užtikrina aukštą pastato tvarumą ir komfortą. Šių sistemų subtili integracija į bendrą dizainą padeda išsaugoti architektūrinę istorinių ir šiuolaikinių elementų vientisumą.

51 pav. Sklypo padėtis Karklės kaimo atžvilgiu (sudaryta autoriaus)

50 pav. Nuotrauka iš „Žilvičio" archyvo, 1980 m.

3.2. Gamtinių elementų ypatumai

3.2.1. Vandens telkiniai

Nagrinėjamas sklypas vakaruose ribojasi su Baltijos jūros pakrante (žr. 52 pav.). Per sklypo vidurį teka Cypos upė, kuri įteka į jūrą. Pietrytinėje dalyje dėl užtvankos upė sudaro Cypos tvenkinį, kuris šiuo metu neturi priėjimo ir lankytojams skirtos infrastruktūros.

52 pav. Vandens telkinių žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

3.2.2. Reljefas

Vietovės reljefas projektuojamoje teritorijoje yra gana lygus, su švelniais aukščio pokyčiais, kurie siekia tik 1–2 metrus (žr. 53 pav.). Tai rodo, kad teritorijoje nėra ryškių kalvų ar daubų. Tačiau išraiškingesnis reljefas pastebimas už sklypo ribų, ypač vakarinėje pusėje, kur per kopas nusileidžiama prie jūros. Reljefas taip pat tampa išraiškingesnis palei Cypos upę, kuri teka per sklypą, sukurdamą natūralias įdubas ir krantų linijų dinamiką.

53 pav. Reljefo žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje (sudarytas autoriaus palei *topographic-map.com*)

3.2.3 Želdiniai

Teritorija yra gamtos apsuptyje - miškai, pievos, upė, tvenkinys ir jūra (žr. 55 pav.). Sklypo šiaurinėje dalyje yra didžiulė pieva, kuri veikia kaip Karklės kaimo sporto stadionas. Didžiąją dalį sklypo ir Cypos tvenkinį supa miškai (žr. 54 pav.), kuriuose vyrauja alksniai, beržai ir pušys.

55 pav. Miškų sklypų plotai projektuojamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

54 pav. Gamtinė situacija nagrinėjamoje teritorijoje (Sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

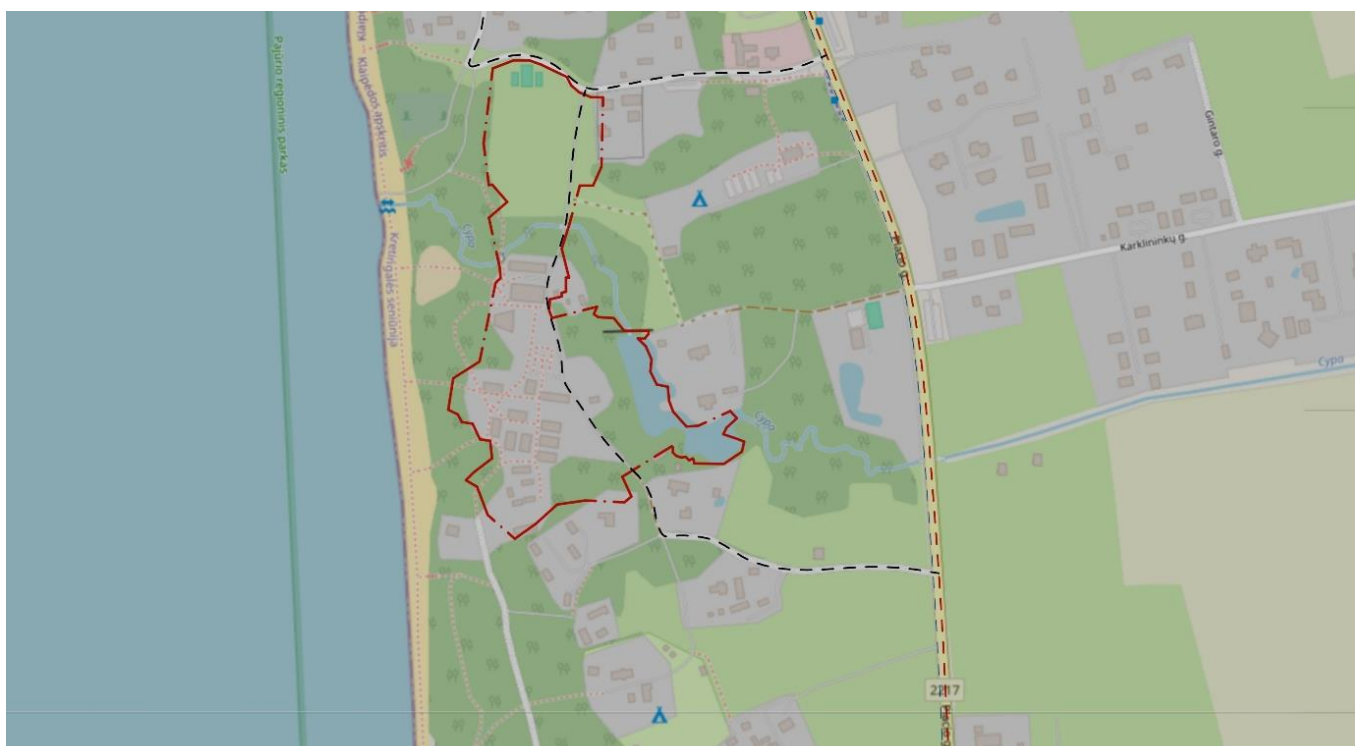
3.2.4 Insoliacija

Sklypas pasižymi gera insoliacija, nes yra orientuotas vakarų–rytų kryptimi. Dėl gana lygaus reljefo ir atvirų erdvių jis gauna pakankamai saulės šviesos didžiąją dienos dalį, o tai užtikrina geras pastato insoliacijos ir šildymo sąlygas. Verta paminėti, kad beveik visą vakarinę sklypo dalį riboja miškas, todėl suprojektavus pastatus arti vakarinės ribos, pastatai gali gauti mažiau saulės šviesos.

3.3. Infrastruktūros elementų ypatumai

3.3.1 Transporto ir pėsčiųjų infrastruktūra

Nuo sklypo šiaurinės iki pietinės dalies driekiasi gatvė, skirta stovyklos aptarnavimui (žr. 56 pav.). Už stadiono, važiuojant nuo pietinės dalies, yra kelio užtvaras, kuris kontroliuoja eismą stovykloje. Sklypo teritorijoje yra pėsčiųjų takų sistema, jungianti skirtingus vaikų stovyklos korpusus. Taip pat nuo sklypo į vakarus nutiesti trys takai, vedantys link jūros.

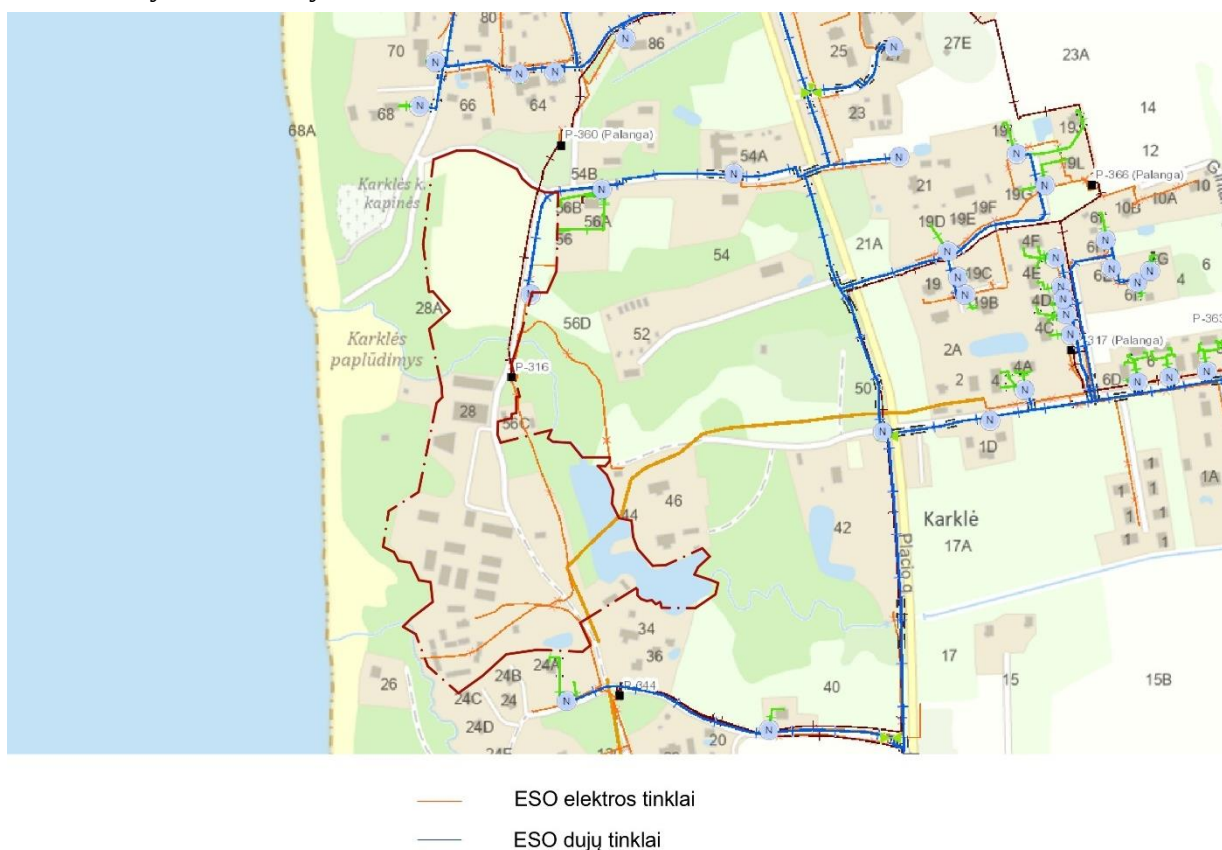
- Dviračių takas
- Pirmosios reikšmės kelias
- Pirmosios reikšmės kelias
- Pėsčiųjų takas
- Antrosios reikšmės kelias

56 pav. Transporto ir pėsčiųjų susisiekimo žemėlapis (sudaryta autoriaus palei *openstreetmap.com*)

3.3.2 Inžinerinės įrangos infrastruktūra

Sklypas turi prijungimą prie miesto centrinių elektros tinklų (žr. 57 pav.), kurie driekiasi išilgai rytinės sklypo dalies. Nagrinėjama teritorija nėra prijungta prie miesto dujų tinklų ir kaimo vandentiekio

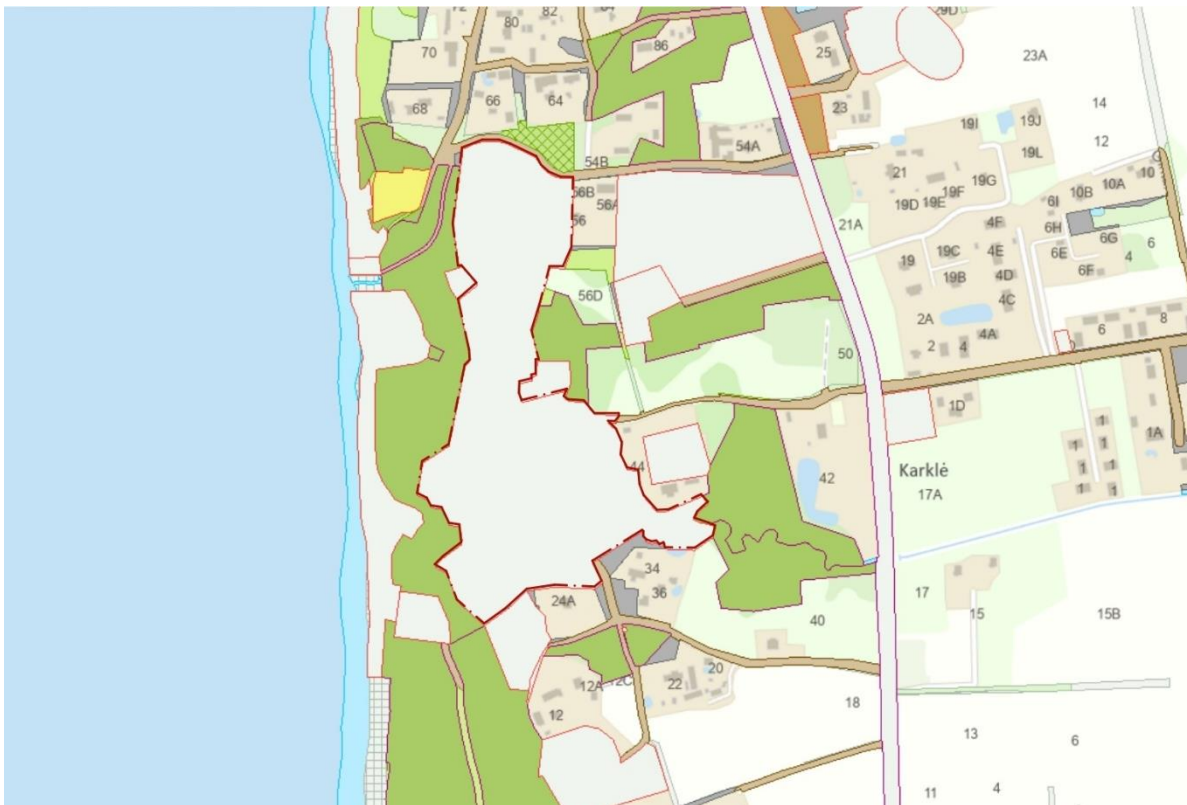
sistemos. Taip pat sklypas neturi prijungimo prie centrinės šildymo sistemos, o vietinė šildymo sistema nėra numatyta, nes stovykla veikia tik vasaros metu.

57 pav. ESO elektros ir dujų tinklai nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

3.3.3 Aplinkinis užstatymas

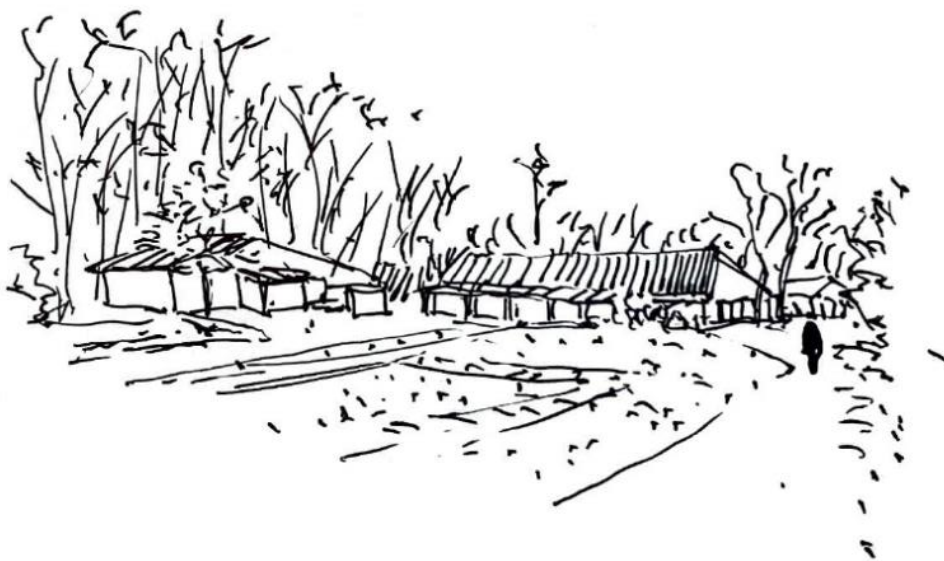
Aplink nagrinėjamą teritoriją dominuoja LR valstybinės žemės plotai (žr. 58 pav.), kurie dažniausiai yra valstybinės reikšmės miškai. Užstatytose teritorijose vyrauja rekreacinės ir gyvenamojo tipo vieno ar dviejų aukštų pastatai. Analizuojant šiuos pastatus, reikėtų paminėti, kad daugelyje jų vykdoma nuomos veikla, todėl vasarą pastebimas didesnis žmonių srautas.

58 pav. LR teritorijos valstybinės žemės schema (sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

3.4 Teritorijos vizualinės charakteristikos

Nors nagrinėjamas sklypas yra šalia Baltijos jūros, visa teritorija apsupta medžių, todėl iš sklypo visada horizonte matosi medžių siluetai (žr. 59 pav.) – dažniausiai alksniai, beržai ir pušys. Reljefas gana lygus, nėra kalvų, kurios galėtų trukdyti matomumui.

59 pav. Sklypo fragmento eskizas (sudaryta autoriaus)

Išsamiau išanalizavus sklypą, nustatyta, kad vakarų pusėje vietomis (žr. 60 pav.) atsiveria vaizdas į kopas ir jūrą, o rytų pusėje – į Cypos tvenkinį.

60 pav. Atsiveriantys vizualiniai taškai nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus)

3.5 Karklės istorinė raida

Karklė – etnografinis kaimas Klaipėdos rajone, Pajūrio regioniniame parke, prie Baltijos jūros. Pirmą kartą paminėtas 1253 m., kaimas ilgainiui tapo svarbia gyvenviete (Purvinas, 2011). XVI a. čia veikė karčema, o XIX a. viduryje, sujungus atskirus vienkiemius ir žemės sklypus, susiformavo Karklininkų kaimas. Jis tęsėsi nuo Girulių ir Olando Kepurės iki Nemirsetos, tapdamas ilgiausiu kaimu Klaipėdos krašte.

Karklės kaimas išsiskiria turtingu kultūriniu paveldu – nuo seno tai buvo žvejų (žr. 61 pav.) ir gintaro gaudytojų vieta. Nors dalis senųjų pajūrio gyvenviečių buvo sunaikintos, pietinėje Karklės dalyje išliko autentiškų sodybų bei senosios kapinės. Šios kapinės, įsikūrusios ant natūralios kalvos į šiaurę nuo Olando Kepurės, saugo senovinius antkapinius paminklus – medinius krikštus ir metalinius kryžius.

Kaimo architektūra atspindi tradicinį pajūrio gyvenviečių stilių: medinės, stačiakampio plano, vienaaukštės sodybos, apsuptos medžių ir sodų. Nors dalis pastatų, tokių kaip senoji karčema, evangelikų liuteronų bažnyčia bei laivų gelbėjimo stotis, neišliko, jų buvimo vietos vis dar liudija apie kaimo istorinę reikšmę.

61 pav. Žvejų laivai Karklėje XIXa. (šaltinis: Bildarchiv-Ostpreussen)

3.6 Paveldosauginiai, gamtosauginiai reikalavimai

Svarbu paminėti, kad teritorija patenka į saugomų valstybės teritorijų kadastrą – Pajūrio regioninio parko zoną (žr. 62 pav.). Didelis teritorijos plotas priklauso Karklės etnokultūriniam draustiniui, o vakarinė dalis – Olandų kepurės kraštovaizdžio draustiniui. Todėl šiai teritorijai taikomas Pajūrio regioninio parko apsaugos reglamentas, kuriame aprašomos rekomendacijos naujai statybai ir rekonstrukcijai. Taip pat reglamente aprašyta skatinama veikla:

68.1. veikla, išsauganti ir išryškinanti kraštovaizdžio įvairovę;

68.2. miškų ekosistemų apsaugos funkcijų stiprinimas, didinant biologinę įvairovę, veisiant ir formuojant mišrius medynus;

68.3. miškų sodinimas nuskurdintose agrarinėse teritorijose, esančiose gamtinio karkaso elementuose. Želdinių juostomis ar grupėmis rekomenduojama skaidyti plačius intensyvios žemdirbystės laukus arba želdinti ribas tarp ūkininkų sklypų;

68.4. pažeistų kraštovaizdžio kompleksų bei objektų atkūrimas, remiantis Pajūrio regioninio parko tvarkymo planu (planavimo schema);

68.5. gamtos ir kultūros paveldo objektų tyrimas, ieškant efektyvesnių jų išsaugojimo bei panaudojimo būdų, taip pat naujų vertingų objektų paieška ir įteisinimas;

68.6. gamtos ir kultūros paveldo objektų, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos propagavimas, siekiant suinteresuoti objektų savininkus, valdytojus ir naudotojus vertybių apsauga, pritraukti Pajūrio regioninio parko lankytojus, sukuriant galimybę gauti papildomų pajamų;

68.7. specialių apžvalgos bokštų įrengimas ir naudojimas pagal nustatytą tvarką parengtus projektus;

68.8. pažintinio turizmo organizavimas, prioritetą teikiant autoturizmui, dviračių, pėsčiųjų ir vandens turizmui;

68.9. poilsiaviečių įrengimas rekreacinio prioriteto zonose, kitose teritorijų planavimo dokumentuose (planavimo schemose, specialiuosiuose planuose) nustatytose vietose;

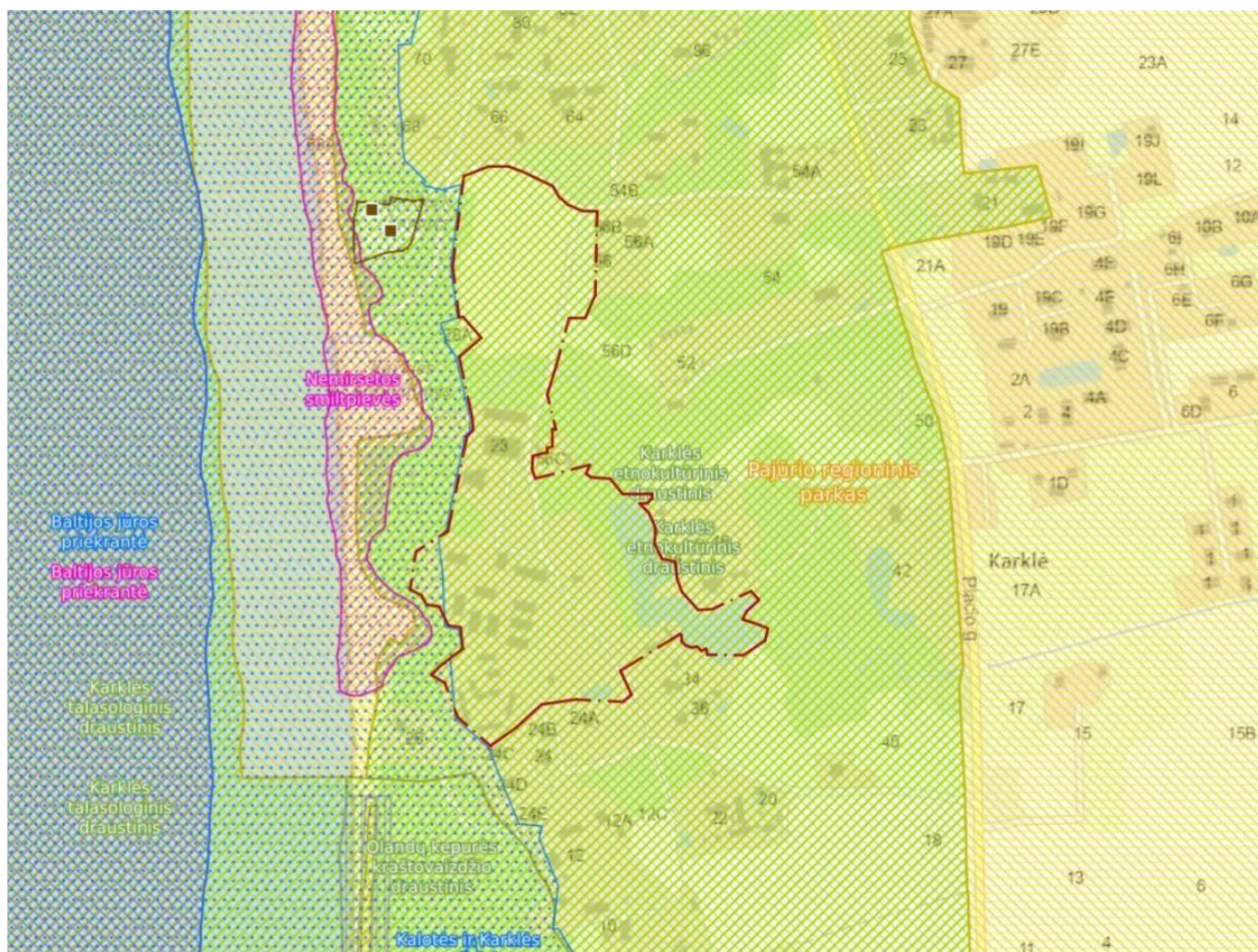
68.10. rekreacinės infrastruktūros kūrimas, mokomųjų ir pažintinių takų projektavimas ir įrengimas;

68.11. skansenų (muziejų po atviru dangumi) įrengimas;

68.12. etnokultūros, tradicinės kaimo gyvensenos puoselėjimas, kaimo turizmo, rekreacinio verslo plėtra nustatytose vietose, patalpų Pajūrio regioninio parko lankytojams apgyvendinti nuoma.

69. 1. Pajūrio regioninio parko draustiniuose skatinamas mokomųjų ir pažintinių takų projektavimas ir įrengimas, etnokultūros, tradicinės kaimo gyvensenos puoselėjimas, kaimo turizmo organizavimas.

Projektuojant bus siekiama atsižvelgti į Pajūrio regioniniame parke skatinamą veiklą. Taip pat šalia nagrinėjamos teritorijos yra Karklės senosios kapinės (žr. 62 pav.), kurios priklauso kultūros vertybių registrui.

62 pav. Saugomų teritorijų ir kultūros vertybių kadastro žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei *geoportal.lt*)

3.7 Teritorijos tyrimai vietoje

Norint geriau susipažinti su esama teritorija ir pastatų būkle, buvo atliktas teritorijos tyrimas vietoje. Pasivaikščiojus po teritoriją buvo galima pastebėti, kad, nors stovykla vis dar priima vaikus vasaros laikotarpiu, pastatų būklė yra prasta – nuo laiko išsikreipusios konstrukcijos (žr. 64 pav.), ištrupėjęs tinkas (žr. 63 pav.), pastatai atrodo apleisti, reikalinga rekonstrukcija arba nugriovimas ir statyba iš naujo.

63 pav. Suaugusių nakvynės korpusas (autoriaus nuotrauka)

64 pav. Vaikų nakvynės korpusas (autoriaus nuotrauka)

Komplekso pastatų architektūrinė išraiška nėra išskirtinė ar ypatinga, tačiau valgyklos pastatas (žr. 65 pav.), turintis savitą išraišką – laužytą stogą ir atvirą, medžiu dekoruotą interjerą (žr. 66 pav.), atrodo vertingas ir galbūt tinkamas rekonstrukcijai. Taip pat pastebėta, kad stovykloje vyrauja asfalto – kietųjų dangų plotai (žr. 65 pav.), kurių būklė yra labai prasta.

65 pav. Valgyklos pastatas (autoriaus nuotrauka)

66 pav. Valgyklos interjeras (autoriaus nuotrauka)

Taip pat pietiniame sklypo krašte stovi medinių konstrukcijų poilsio nameliai (žr. 67 pav.), kurių būklė vis dar gera.

67 pav. Medinių konstrukcijų poilsio namai (autoriaus nuotrauka)

3.8 Skyriaus išvados

Karklės „Žilvičio“ vaikų stovyklos teritorija, dėl savo jautrios ir unikalios gamtinės aplinkos, yra puiki vieta pritaikyti žinias apie gamtos ir architektūros harmoniją. Teritorija yra Pajūrio regioninio parko dalis, o šalia driekiasi Baltijos jūra, teka upė, yra tvenkinys ir gausu medžių. Šios aplinkybės suteikia teritorijai ypatingą vertę ir įpareigoja atsakingai plėtoti jos funkcijas bei infrastruktūrą.

Šiuo metu stovyklos pastatai ir infrastruktūra yra prastos būklės, o pati teritorija naudojama tik porą vasaros mėnesių. Tokia situacija rodo didelį poreikį revitalizacijai, siekiant atgaivinti stovyklą ir pritaikyti ją platesniam naudojimui. Atgaivinant teritoriją, numatoma transformuoti iš vaikų stovyklos į meno ir edukacijos centrą, kuris sujungtų meną, kultūrą, bendruomenę ir gamtą, o vaikai galėtų naudotis šiomis erdvėmis ir stovyklos metu. Toks centras ne tik pritrauktų platesnę auditoriją, bet ir užtikrintų veiklą ištisus metus.

Šis meno ir edukacijos centras galėtų tapti kultūros židiniu, turinčiu reikšmingą poveikį vietos bendruomenei ir platesniam regionui. Jis skatintų vietos gyvenimą, pritrauktų menininkus ir lankytojus, kartu įtraukiant bendruomenę į kūrybines bei socialines veiklas. Dėl savo strateginės vietos Karklėje, toks centras gali tapti gyvybingu regiono traukos tašku, kuriame susijungtų kūryba, gamta ir kultūrinė veikla, taip užtikrinant tiek socialinį, tiek ekologinį tvarumą.

4. PROJEKVINĖ DALIS

4.1 Projekto vizija

Pasirinkta vaikų stovyklos „Žilvitis“ teritorija puikiai tinka pritaikyti įgytas žinias apie architektūros ir gamtos santykį. Tai turtinga, gamtos apsupta vieta – šalia ošia Baltijos jūra, per sklypą teka Cypos upelis, gausu medžių ir gyvos gamtos (žr. 68 pav.). Šiuo metu stovykla apleista: pastatai – prastos būklės, o teritorija naudojama vos pora mėnesių per metus. Daugelis verslininkų siekia užstatyti šį sklypą privačių namų kvartalais, todėl kyla reali grėsmė prarasti viešą prieigą prie šios uniklios vietos.

Projekto vizija – sukurti atvirą kūrybos ir poilsio erdvę, kuri skatintų žmonių ryšius ir stiprintų jų santykį su gamta. Čia galėtų atgimti ir vaikų veiklos – atnaujintos bei papildytos kūrybinės, edukacinės ir poilsio erdvės būtų prieinamos tiek stovyklautojams, tiek bendruomenei. Taip pat numatoma galimybė žmonėms apsistoti ir pabūti gamtos apsuptyje, patirti lėtą, „išsąknyjusį“ buvimą. Kadangi teritorija yra Karklės kaimo centre, šalia veikiančio sporto aikštyno bei planuojamų bendruomenės namų, o per sklypą ketinama nutiesti Karklės pažintinį taką, atsiveria puiki galimybė sukurti gyvą traukos tašką pačioje kaimo širdyje. Per teritoriją besidriekiantis būsimas takas kvies užsukti tiek vietos gyventojus, tiek svečius, o naujai suformuota bendruomenės aikštė, pusiau atviros kūrybinės dirbtuvės ir ramybės zonos su žaliomis terasomis suteiks galimybę bendravimui, kūrybai ir poilsiui visais metų laikais.

Taip bus išsaugota vieša prieiga prie unikalaus pajūrio kraštovaizdžio, sustiprintas kaimo socialinis audinys ir sukurtas šiuolaikiškas Karklės centras, jungiantis žmones tarpusavyje ir su gamta.

68 pav. Esamos teritorijos eskizas (sudaryta autoriaus)

4.2 Meninis tyrimas

Projekto pradžioje atliktas meninis tyrimas padėjo ne tik pažinti teritoriją, bet ir užmegzti asmeninį ryšį su aplinka – pajusti jos nuotaiką, kaitą, gyvastį. Tai buvo sąmoningas bandymas pažinti vietos dvasią ne per standartinę analizę, o per jutiminį, patirtinį tyrimą, pasitelkiant kūrybines priemones: piešinius, koliažus, tekstūras ir rašytas mintis. Šis procesas tapo tvirtu emociniu ir konceptualių pagrindų tolimesniam projektavimui, padėjusiu kurti ne neutralią struktūrą, o į vietą įaugusią architektūrą.

Meninis tyrimas apėmė teritorijos – buvusios vaikų vasaros stovyklos – istoriją, socialinį pėdsaką ir gamtinę aplinką (žr. 69 pav.). Nagrinėta miško struktūra, sezoniškumo kaita, vėjo judėjimas, šviesos pokyčiai. Taip pat buvo gilinamasi į vietos statybos tradicijas, liaudies architektūros bruožus ir medžiagų naudojimą, siekiant suprasti, kaip per šimtmečius žmonės kūrė darnią aplinką. Tyrimą papildė vietos žmonių filosofinės išvalgos, kurios leido jautriau pažvelgti į vietos laikinumą bei žmogaus ir gamtos santykį.

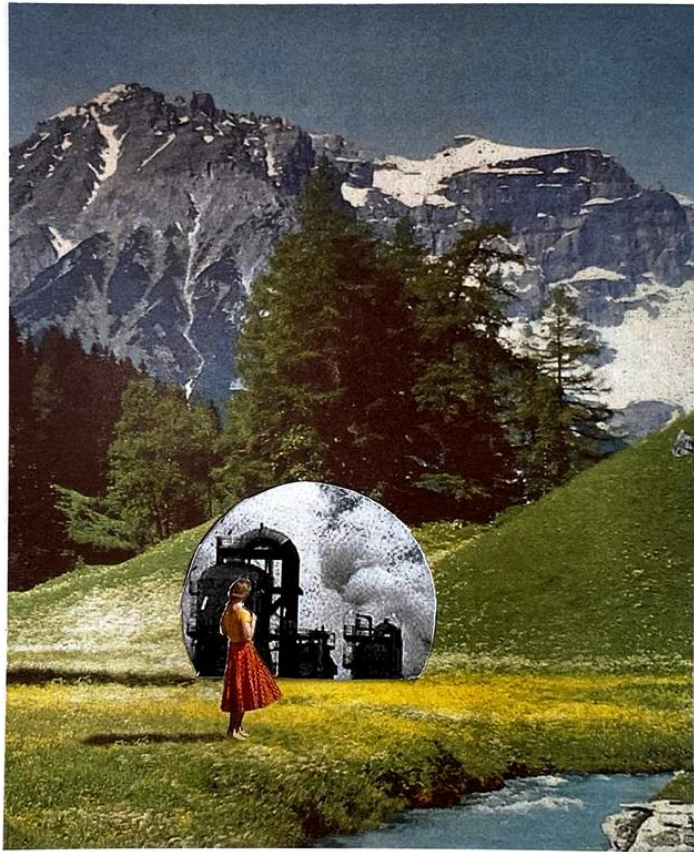

Vaikus ir mokslinius paviljonus „Žilgūtis“
įkūrta 1968 m. Jau 55 metų ji yra
stovykla suvaidinanti vaidmenį
pralietų vasaros, čia Baltijos jūros,
Pabūti po dangumi ir bendrauti su
vaikais šilumą jūros vėjų.
Mūsų pradžioje puse gyvenimo
įstoje stovykloje, pasakojama kaip
čia buvo žolėms su idėjomis
esmenybėmis kaip Leonidas
Donskas, Giedras Savickas ir
jo mama, su kumie vis dar
paprasta.
Šiuo metu stovykla yra apšviesta
būklės. Tiek m. pradžioje tiek
pabrėžti atrodo natūralūs.
Vietos verslininkai vis bandė
perplanuoti šią sklypą palei
Baltijos jūrą krentant ir už-
bombaruoti, įvairiais namais.
Visa idėja ir yra sukurti
erškė, kuri atvėrė, sujungia
žmones, o ne skiria.

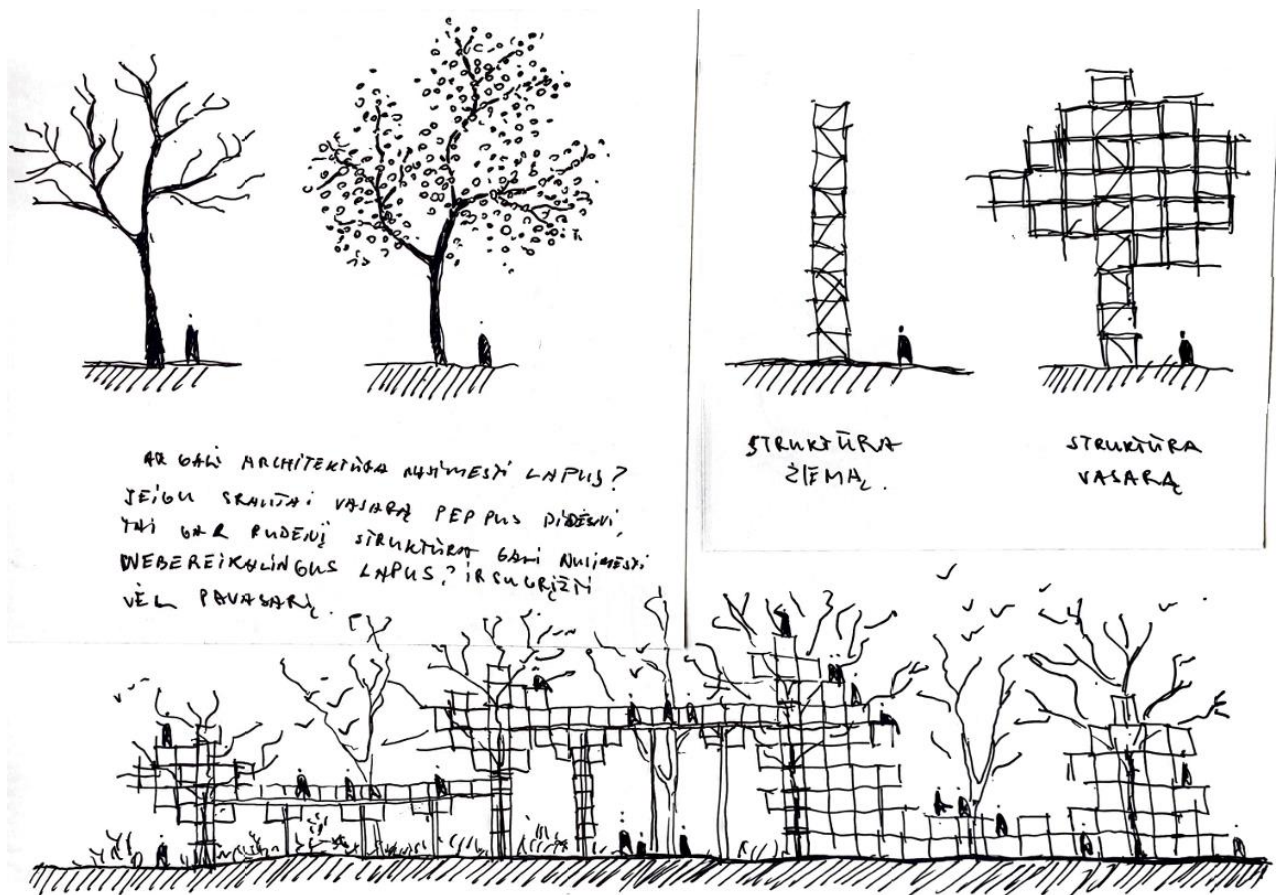

69 pav. Meninio tyrimo fragmentas: vietos analizė (sudaryta autoriaus)

Kūrybinės praktikos – piešimas, tekstūrų formavimas, koliažai (žr. 70 pav.) ir eksperimentiniai maketai – padėjo intuityviai pajusti erdvę, atmosferą, gamtos ritmus. Sezoniškumo suvokimas paskatino ieškoti modulinį, kintančių architektūrinių sprendimų, kurie galėtų prisitaikyti prie skirtingų metų laikų ir poreikių (žr. 71 pav.). Galiausiai šis meninis tyrimas tapo projektavimo vedliu – padėjo išgirsti vietos ritmą ir formuoti architektūrinę viziją, jautriai atliepiančią kraštovaizdį, klimatą ir žmogų. Daugiau medžiagos pateikta prieduose (žr. priedas 1).

70 pav. Meninio tyrimo fragmentas: koliažas (sudaryta autoriaus)

71 pav. Meninio tyrimo fragmentas: architektūra ir gamta (sudaryta autoriaus)

4.3 Edukacijos ir meno centro variantinis projektavimas

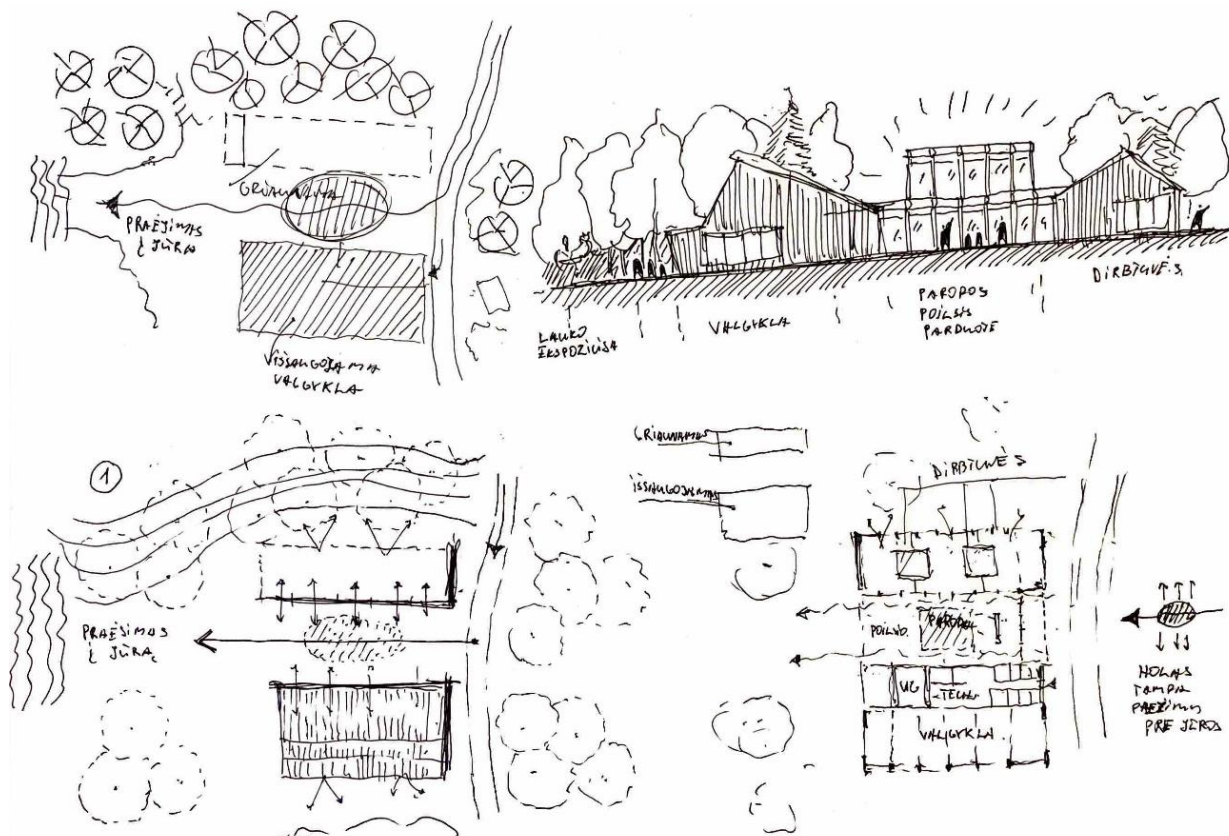
Projektavimo procese buvo analizuojami keli funkciniai ir architektūriniai variantai. Pradiniai variantai skyrėsi erdvine struktūra, tūriu komponavimu, ryšiu su gamta. Vienais sprendiniais buvo siekiama išsaugoti esamą struktūrą, kitais siūloma visiškai nauja erdvinė organizacija.

1-asis variantas (išsaugant esamus pastatus)

Kadangi centro vieta buvo numatyta dabartinės valgyklos teritorijoje – vietoje, turinčioje tiesioginį ryšį su jūra – pradiniai projektiniai bandymai buvo orientuoti į esamų pastatų rekonstrukciją.

Buvo svarstoma galimybė išsaugoti senąją valgyklą ir šalia esantį techninį pastatą, pritaikant juos naujoms funkcijoms. Valgykla išlaikytų savo pirminę paskirtį, tačiau esant poreikiui galėtų būti transformuojama į konferencijų salę – atitiktų edukacinę ir kultūrinę paskirtį. Techninis pastatas buvo siūlomas rekonstruoti į dirbtuvių zoną, skirtą kūrybinei veiklai ir praktiniams užsiėmimams. (žr. 72 pav.)

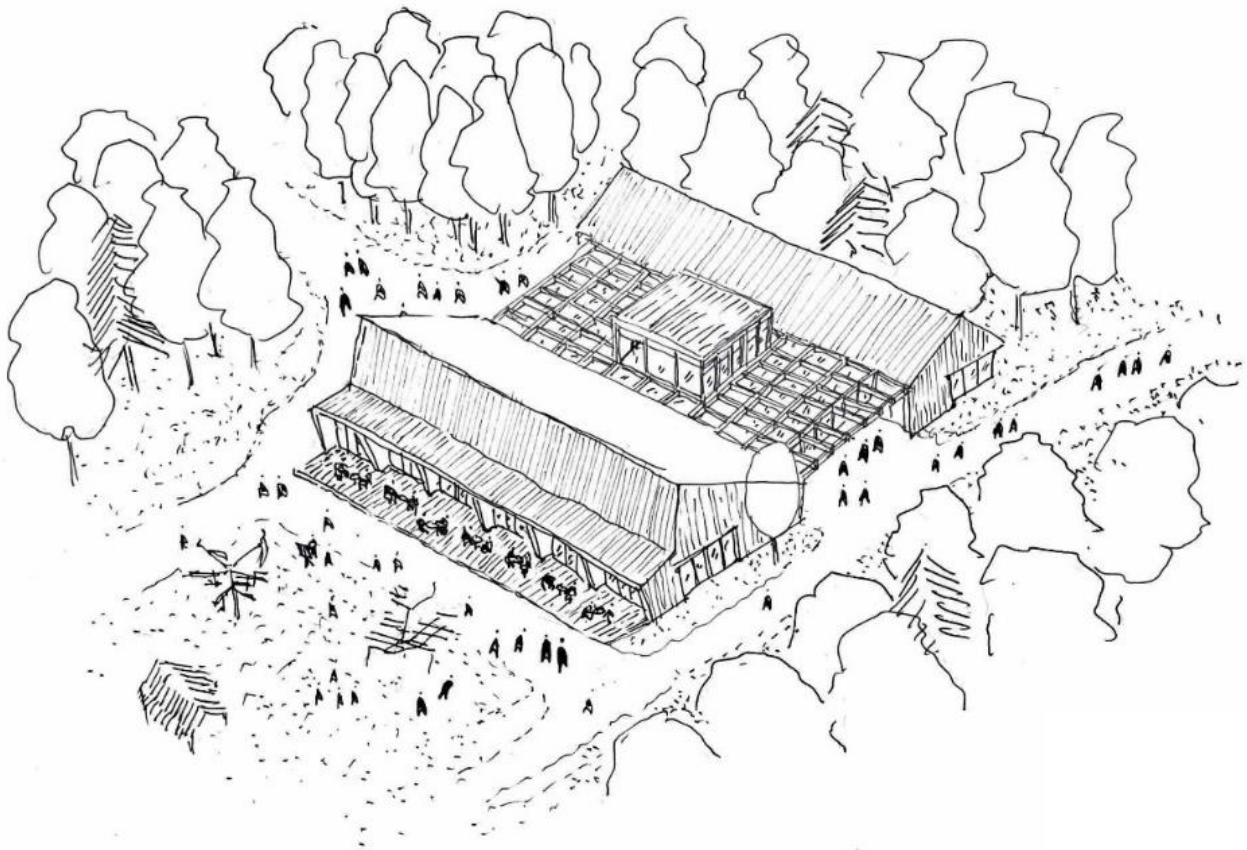
Šie du tūriai būtų sujungti trečiuoju – lengvos medinės konstrukcijos tūriu, kuriame numatyta bendroji erdvė su parodų zona. Tai ne tik sujungtų funkcijas, bet ir kurtų perėjimo bei bendrystės pojūtį. Taip pat taptų pagrindiniu įėjimu į pastatą, formuojančiu pirmąjį išpūdį ir kviečiančiu lankytojus į centro vidų (žr. 73 pav.).

72 pav. 1-ojo varianto koncepto eskizas (sudaryta autoriaus)

74 pav. 1-ojo varianto įėjimo eskizas (sudaryta autoriaus)

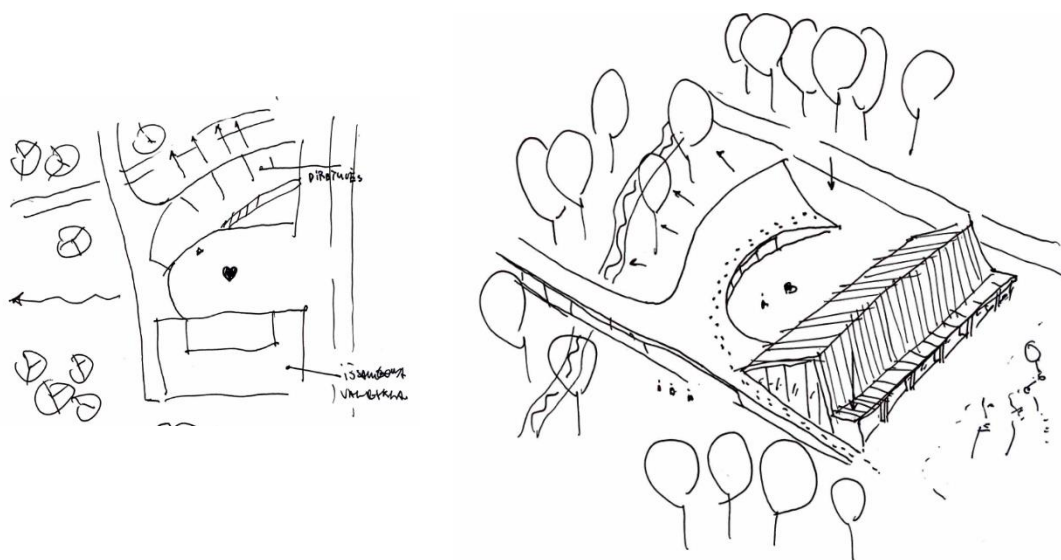
73 pav. 1-ojo varianto aksonometrinio vaizdo eskizas (sudaryta autoriaus)

Vis dėlto, išlaikant esamus pastatus, architektūrinis sprendinys tampa gana statiškas ir griežtas (žr. 74 pav.) – mažai reaguojantis į gamtinės aplinkos dinamiką. Šis variantas sunkiai leidžia kurti vientisą santykį su kraštovaizdžiu, o formuojama architektūrinė raiška labiau orientuota į funkcijų pritaikymą nei į erdvinę raišką ar gamtos integraciją.

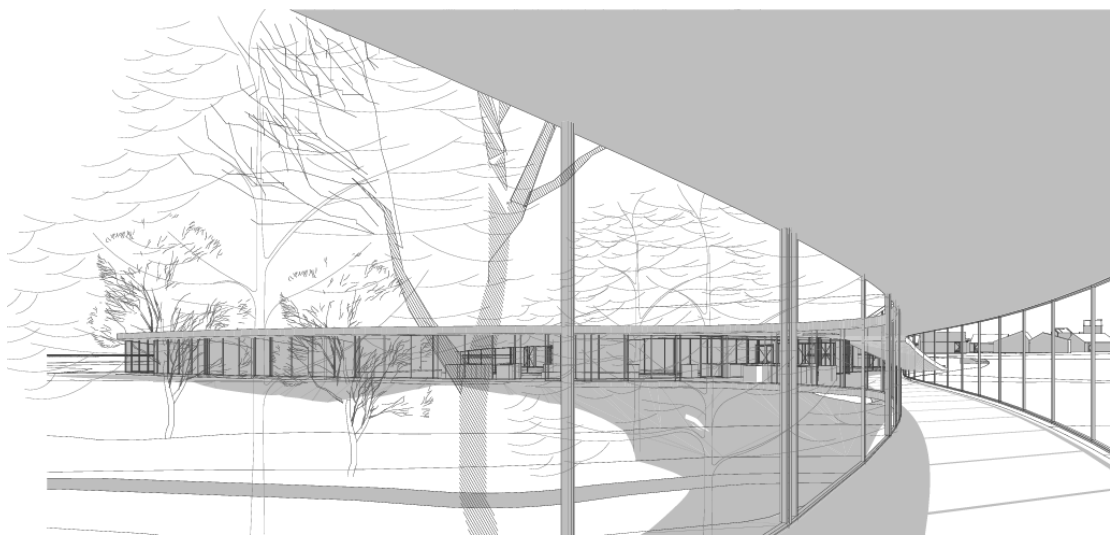
2-asis variantas (išsaugant valgyklą)

Kitu išsaugojimo pagrindu paremtu variantu buvo siūloma išlaikyti tik esamą valgyklą, atsisakant techninio pastato. Naujas tūris buvo formuojamas organiškai, į kraštovaizdį įsiliejančia struktūra, kuri išsišakoja į dvi kryptis. Viena šios struktūros atšaka – tarsi architektūrinis „pirštas“ – apgaubia valgyklą ir formuoja jaukų vidinį kiemelį, išryškindama jos centrinę reikšmę (žr. 75 pav.). Kita atšaka tampa tiltu – fizine ir simboline jungtimi tarp edukacijos centro ir šalia esančio stadiono (žr. 76 pav.).

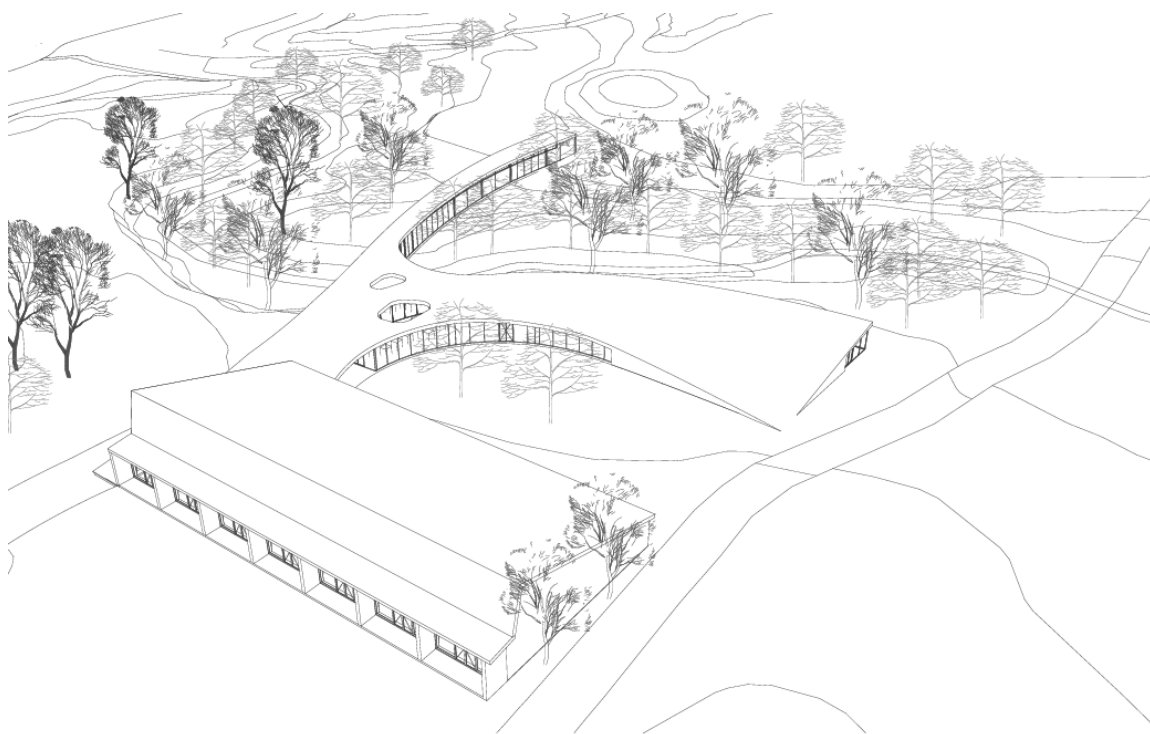
Pastato architektūra vietomis nusileidžia iki žemės lygio, o jo eksploatuojamas stogas tampa natūraliu gamtos pratesimu – žaliu reljefu, skirtu poilsiui, pasivaikščiojimams, saulėlydžių ir jūros vaizdų stebėjimui. Šiuo sprendiniu siekiama ne tik funkcionalumo, bet ir artimo, patirtinio ryšio su gamtine aplinka.

75 pav. 2-ojo varianto koncepto eskizai (sudaryta autoriaus)

76 pav. 2-ojo varianto tilto vizualizacija (sudaryta autoriaus)

77 pav. 2-ojo varianto aksonometrinis vaizdas (sudaryta autoriaus)

Organinė forma prideda visai komplekso struktūrai dinamikos ir vizualinio judesio, tačiau tūriškai ji nėra visiškai suderinama su išsaugomu valgyklos pastatu – jo aštrūs šlaitiniai stogai ir griežta geometrija kuria kontrastą (žr. 76 pav.), kuris apsunkina bendrą architektūrinį vientisumą.

3-iasis variantas (griaunant esamus pastatus)

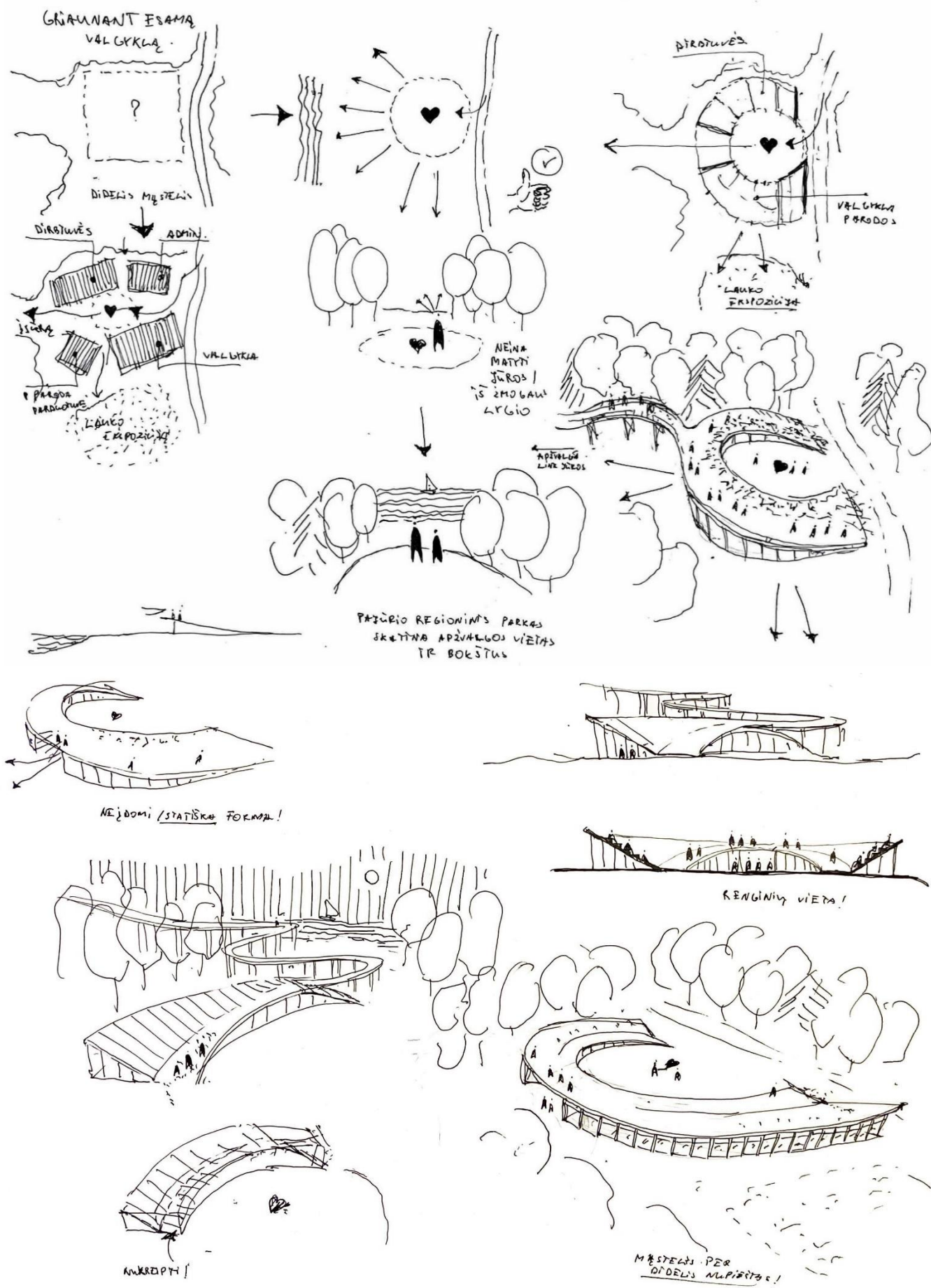
Kadangi esami pastatai yra prastos būklės ir nėra įtraukti į kultūros paveldo registrą, projektuojant buvo ieškoma naujos architektūrinės raiškos ir erdvinės struktūros.

Pagrindinis sprendinys – apskritimo formos pastatas, apglėbiantis vidinį kiemą, tinkamą lauko renginiams bei reprezentacinei veiklai (žr. 78 pav.). Apskritimas pasirinktas ne tik dėl erdvinio efektyvumo, bet ir kaip simbolinis bendrystės, atvirumo ir visumos ženklas, atspindintis centro edukacinę bei kūrybinę paskirtį.

Iš pastato veriasi svarbiausi kraštovaizdžio momentai – jūra, upelis ir ekspozicijų zona. Stogas išnaudojamas kaip eksploatuojama žali erdvė, pratęsianti gamtinę patirtį ir galinti būti integruota į pakeltą apžvalgos taką, kaip siūloma Pajūrio regioninio parko gairėse.

Funkcinės zonos išdėstytos pagal orientaciją: šiaurinėje pastato dalyje suplanuotos dirbtuvės, pietinėje – valgykla, o centrinėje – parodų erdvės, kurios jungia skirtingas veiklas į vieningą struktūrą.

Nors sprendinys suformuoja vizualiai stiprią, į visas puses atsiveriančią architektūrinę formą bei jaukų vidinį kiemą, esama ir funkcinų trūkumų – trūksta techninio įėjimo į restorano patalpas, o vakarinė pusė (jūros kryptimi) mažiau išnaudota – čia trūksta geresnės orientacijos ir vaizdų į jūrą.

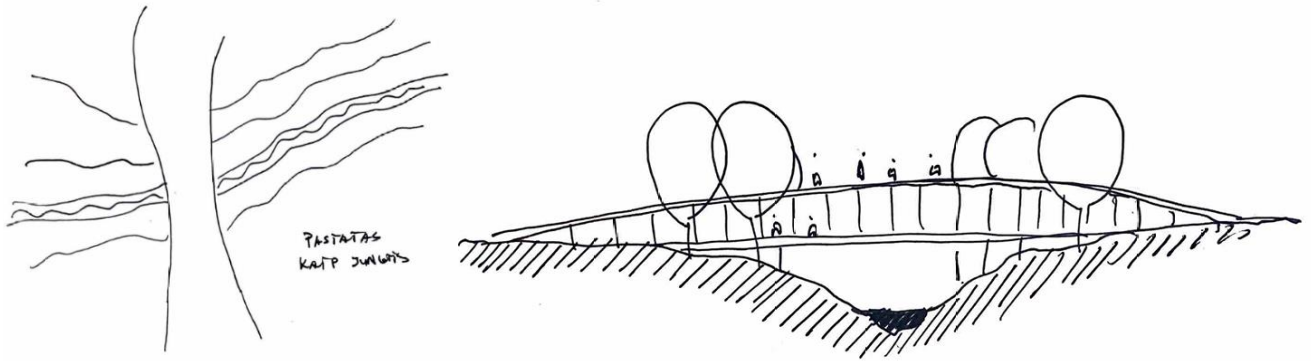

78 pav. 3-iojo varianto eskizai (sudaryta autoriaus)

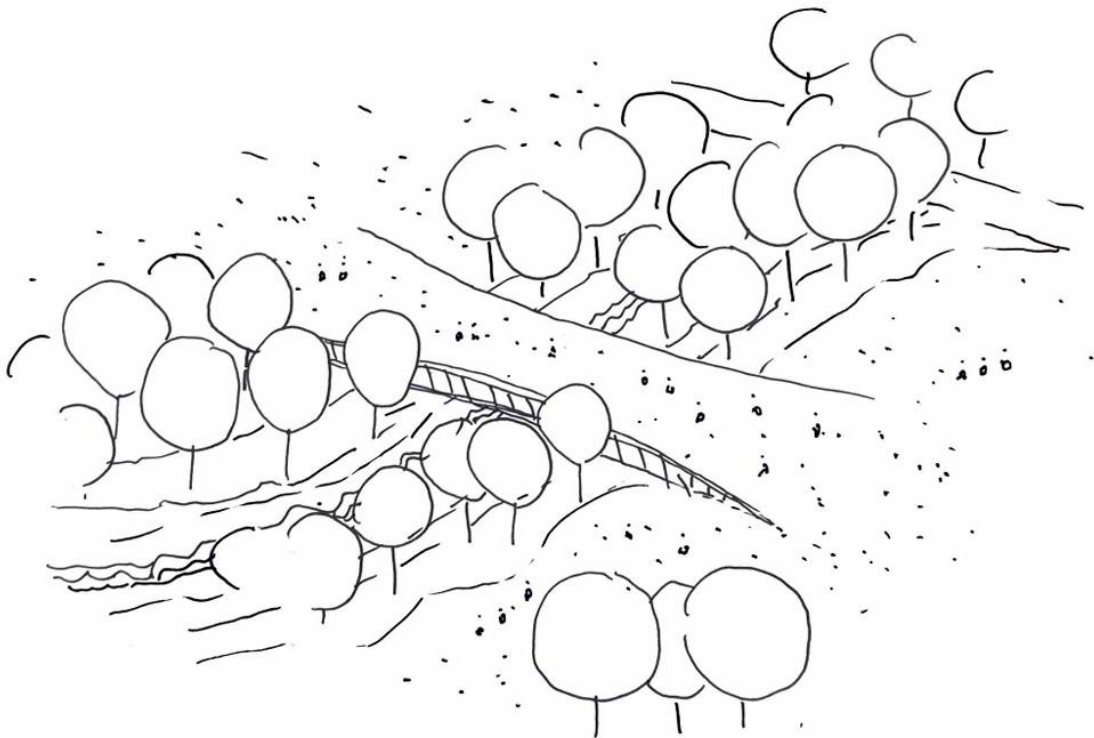
4-asis variantas (griaunant esamus pastatus)

Vienu iš nagrinėtų variantų siekta suformuoti pastatą kaip jungtį tarp stadiono ir sklypo teritorijos, pasitelkiant kabančią tiltą–pastatą virš upelio (žr. 79 pav.). Šis sprendimas siūlė unikalią architektūrinę patirtį – priartinti lankytoją prie gamtos, leidžiant upę stebėti iš arčiau ir ją peržengti kaip erdvinę ašį.

Toks sprendinys ne tik suteikė funkcionalų ryšį tarp skirtingų centro dalių, bet ir leido pastatui „išstirpti“ kraštovaizdyje – jo architektūra buvo numatyta minimali, lengva, integruota į aplinką taip, kad jis taptų beveik nematomas (žr. 80 pav.).

80 pav. 4-ojo varianto koncepto eskizai (sudaryta autoriaus)

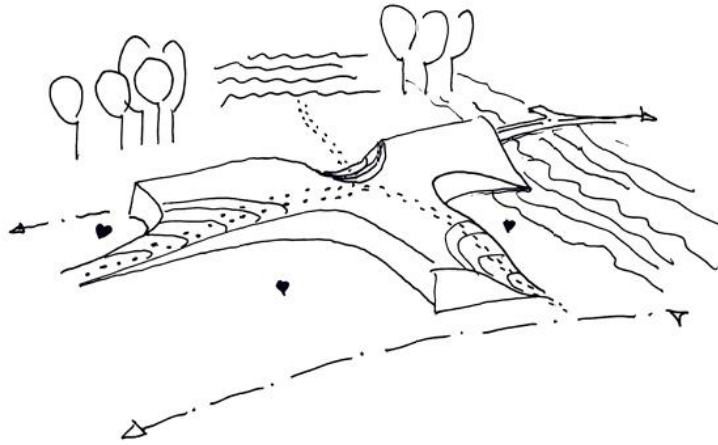

79 pav. 4-ojo varianto aksonometrinio vaizdo eskizas (sudaryta autoriaus)

Ši koncepcija labiau akcentavo patyriminį aspektą ir gamtos artumą, bet nepasiūlė aiškaus erdvių ir funkcinių zonų formavimo, todėl galiausiai buvo pasirinktas kitas variantas, užtikrinantis erdvinę struktūrą.

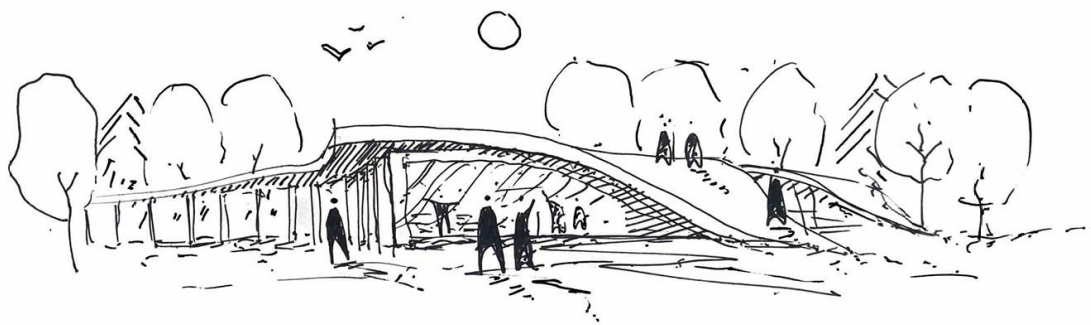
5-asis variantas (griaunant esamus pastatus)

Kita koncepcija buvo paremta vaizdų atvėrimo į vakarus – jūros pusę – principu. Pastatas formuojamas Y formos struktūra, orientuota išilgai jūros kryptimi, iš kurios išsišakoja dvi aiškos erdvinės kryptys. Tarp jų suformuojamos dvi *kišenės*: viena – reprezentacinis kiemas, greta kurio numatomi bendruomenės namai; kita – techninė zona, skirta aptarnavimui, maisto tiekimui ir inžineriniam privažiavimui.

81 pav. 5-ojo varianto koncepto eskizas (sudaryta autoriaus)

Šis variantas išsiskiria keliais esminiais bruožais: pastato galai natūraliai nusileidžia iki žemės, o stogas tampa eksploatuojama žalia erdve – prieinamu paviršiumi, skirtu patyrimui, atsipalaidavimui ir kraštovaizdžio stebėjimui. Aiški funkcinė struktūra ir efektyvus zonų išdėstymas užtikrina patogų erdvės naudojimą, aiškiai atskiriant bendrą įėjimą nuo techninio aptarnavimo zonos. Pastato dinamiška, besilenkianti forma leidžia jam įsilieti į gamtos kontekstą (žr. 82 pav.), atspindėti aplinką ir jautriai reaguoti į vietovės topografiją. Stipri vizualinė orientacija į vakarus – jūros pusę – sustiprina ryšį su aplinka ir padeda sukurti harmoningą architektūrinę raišką. Dėl šių priežasčių šis variantas buvo pasirinktas kaip labiausiai atliepiantis vietos dvasią ir programinius reikalavimus.

82 pav. 5-ojo varianto eskizas (sudaryta autoriaus)

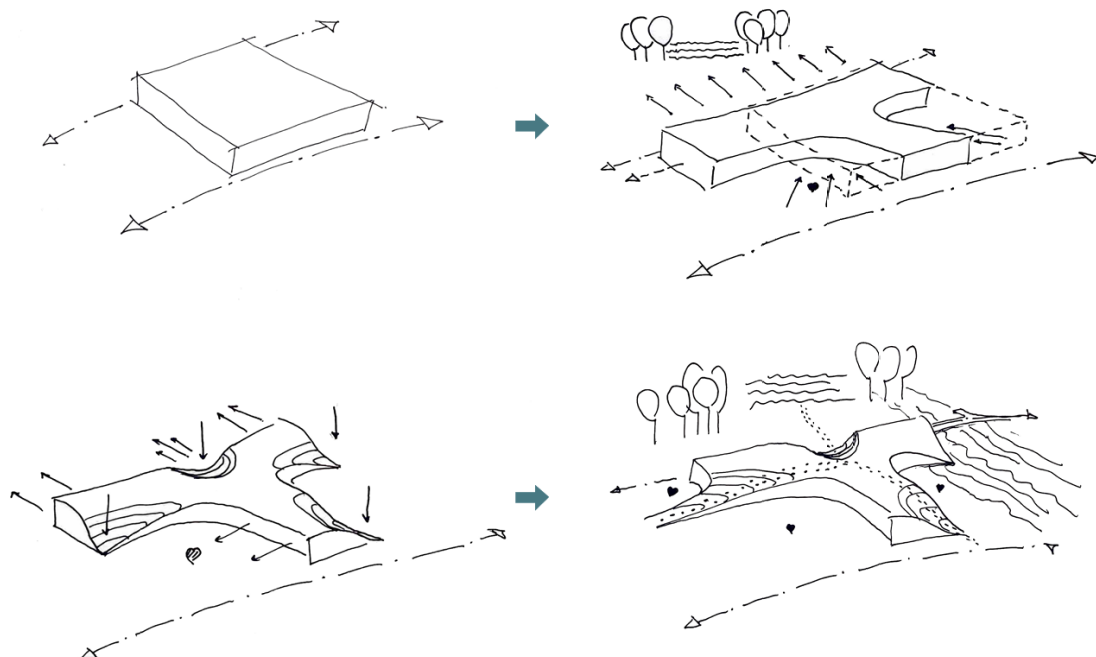
4.4 Architektūrinė koncepcija

Tolesniam architektūros idėjos vystymui buvo pasirinktas 5-asis variantas – jis pasižymėjo funkcinį, erdvinį ir išraiškos aspektų derme, geriausiai atitinkančia esamos vietos scenarijų ir numatytas funkcijas. Architektūrinė idėja gimė iš noro sukurti ryšį tarp žmogaus, kūrybos ir gamtos. Pastatui buvo pasirinktas vientisas tūris, simbolizuojantis bendrystę ir tampantis aiškiu orientyru. Tai nėra suskaidyta kaimui būdingų tūrių kompozicija, bet architektūra, reaguojanti į esamą gamtinę aplinką – pulsuojanči, atsiverianti vaizdams ir pratęsianti gamtą. Ji tarsi atspindi vėjo, kopų, medžių linguojančias šakas (žr. 83 pav.) ir leidžia žmogui patirti gamtą naujai.

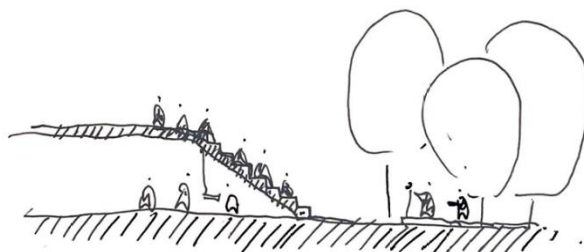
83 pav. Pulsuojanti pastato forma (sudaryta autoriaus)

Pastatas buvo suformuotas taip, kad jo Y formos struktūra kurtų jaukų, kviečiantį vidinį kiemą – erdvę, kuri kviečia užėiti į pastatą ir atrasti jo vidines erdves (žr. 72 pav.). Ši forma leidžia komplekso struktūrą padalyti į dvi aiškias „kišenes“: viena skirta reprezentacinei, viešajai zonai su pagrindiniu įėjimu į pastatą, o kita – aptarnavimo reikmėms. Pastato padėtis sklype leidžia atverti vakarinę pusę – atsiveria vaizdas į jūrą ir mišką. Toks sprendimas leidžia pastatui natūraliai įsilieti į teritoriją, prisijungti prie pagrindinių takų ir formuoti darnų ryšį su aplinka.

84 pav. Pastato koncepto schema (sudaryta autoriaus)

Pastato architektūrinė raiška prasideda nuo jo dinamiškos formos – pulsuojantis stogas galuose nusileidžia iki žemės, kviesdamas žmones užlipti ir patirti gamtą iš kitokios perspektyvos. Stogas bei amfiteatras atsiveria į vakarus ir leidžia stebėti saulėlydžius. Tai tampa renginių ar pasirodymų erdve (žr. 85 pav.).

85 pav. Amfiteatro pjūvio eskizas (sudarytas autoriaus)

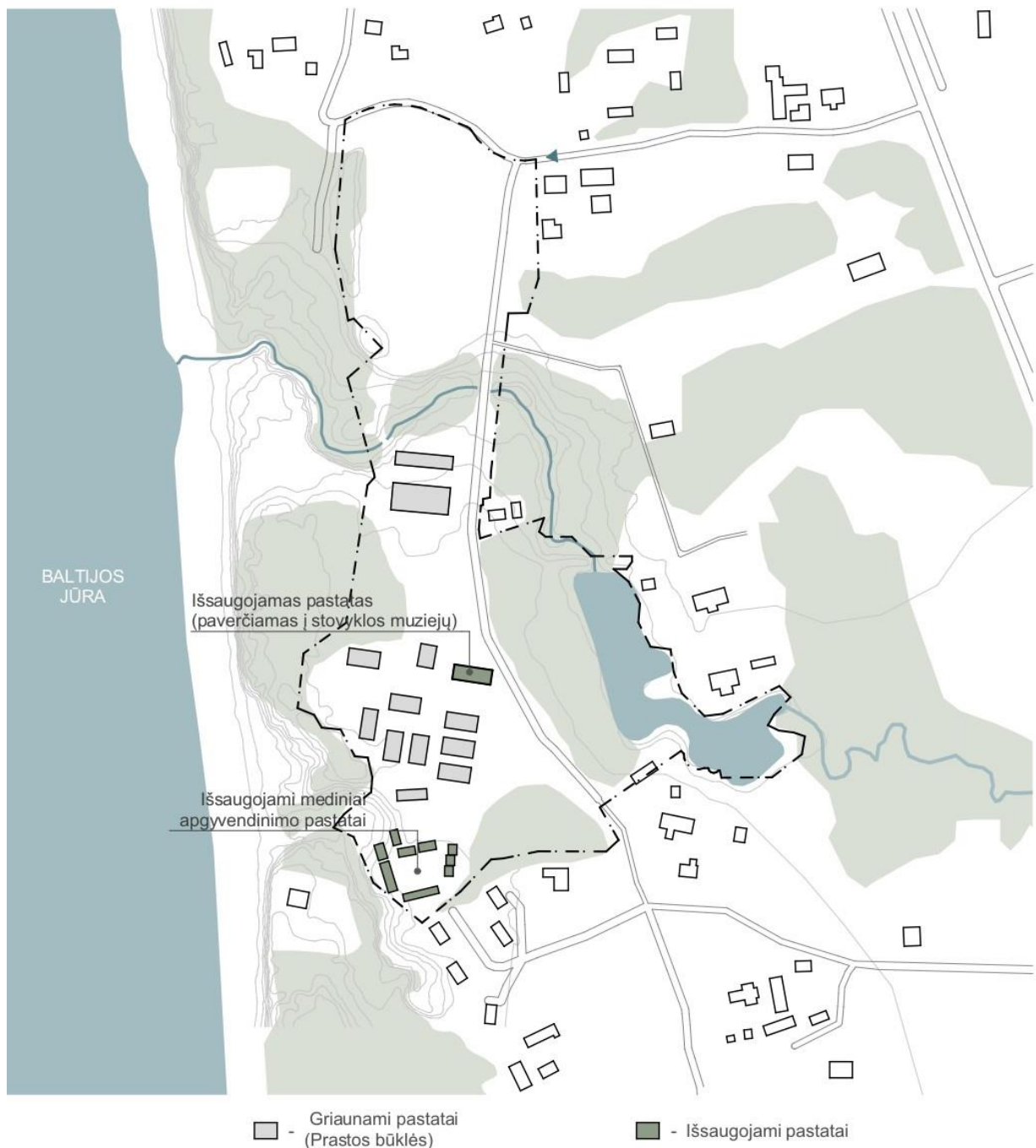
Pastato architektūrinė raiška atsiskleidžia per tankią medinių kolonų ir sijų struktūrą, kuri kuria natūralų ritmą ir tėkmę (žr. 86 pav.). Šie elementai ne tik sustiprina architektūrinį vientisumą, bet ir padeda harmoningai integruoti pastatą į gamtinę aplinką. Tokia konstrukcija leidžia architektūrai ne tik papildyti, bet ir praturtinti kraštovaizdį, sukuriant jautrų ryšį tarp žmogaus ir gamtos.

86 pav. Interjero eskizas (sudaryta autoriaus)

4.5 Sklypo sutvarkymo sprendiniai

Stovyklos teritoriją sudaro valgyklos tūris su techninėmis patalpomis, mūriniai apgyvendinimo pastatai ir mediniai nameliai sklypo apačioje. Kadangi dauguma pastatų prastos būklės ir nepasižymi vertingomis kultūros ar paveldo savybėmis, buvo priimtas sprendimas juos nugriauti. Tačiau vienas iš mūrinių pastatų išsaugomas ir rekonstruojamas į stovyklos muziejų, kalbėsiantį apie teritorijos dvasią ir istoriją (žr. 87 pav.). Taip pat išsaugomi gerai išilaikę sklypo pietinėje pusėje esantys mediniai nameliai, kurie formuoja vidinį kiemą.

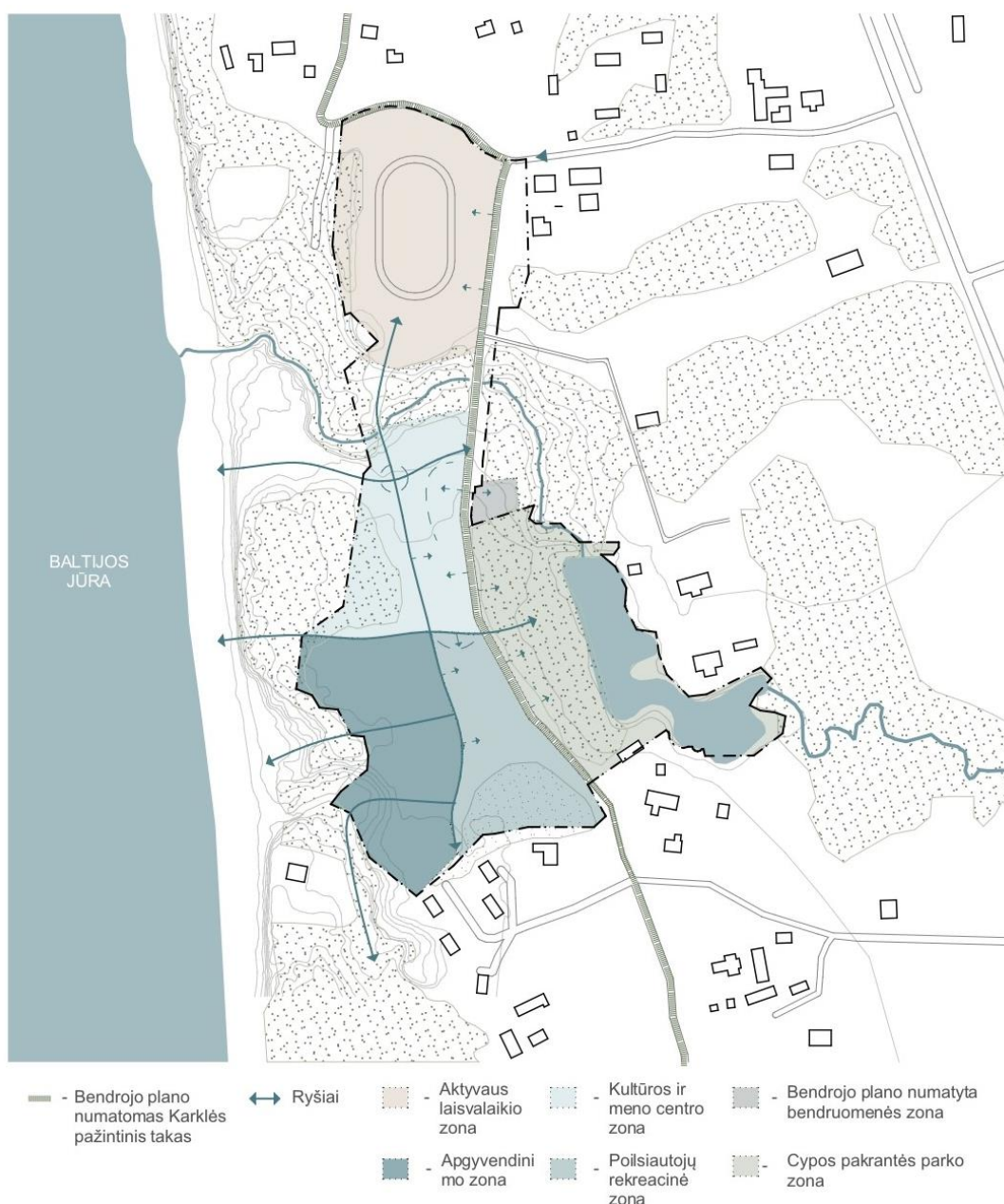
87 pav. Griaunamų ir išsaugojamų pastatų schema (sudaryta autoriaus)

Projektuojant teritoriją buvo svarbu prisitaikyti prie esamų ryšių su jūra ir išlaikyti natūralią erdvinę tėkmę tarp pajūrio kraštovaizdžio ir stovyklos teritorijos (žr. 88 pav.).

Rytinėje sklypo pusėje driekiasi aptarnavimo gatvė, į kurią pagrindinis transporto srautas patenka iš šiaurinės sklypo pusės. Šia kryptimi taip pat planuojamas pažintinis takas, todėl nuspręsta, kad lankytojai gali privažiuoti iki centro, tačiau toliau eismas ribojamas – jis leidžiamas tik aptarnaujančiam transportui, rezidentams ir vaikams, atvykstantiems su daiktais. Likusi dalis veikia kaip pėsčiųjų gatvė, kurioje leidžiamas ir dviračių eismas.

Išilgai šios jungiančios ašies išdėstytos pagrindinės viešosios funkcijos: Cypos tvenkinio parkas, edukacijos centras, bendruomenės namai ir sporto aikštynas.

Vakarinėje sklypo pusėje projektuojamas ramesnis takas, skirtas daugiau rezidentų ir vaikų poreikiams. Jis jungia sporto aikštyną su centru – tiltu per upę – ir veda privatesnių apgyvendinimo zonų link.

88 pav. Teritorijos ryšių ir funkcinių zonų schema (sudaryta autoriaus)

Centro padėtis sukuria glaudų ryšį su jūra bei sporto aikštynu, taip formuodama vidinį kiemą, natūraliai susijungiantį su viešuoju taku ir bendruomenės namais (žr. 89 pav.). Šiaurinėje pastato pusėje numatytas aptarnavimo privažiavimas, skirtas darbuotojų stovėjimo aikštei, restorano bei pastato aptarnavimui. Lankytojų automobilių stovėjimo aikštelė projektuojama kitoje gatvės pusėje, naudojant ažūrinių trinkelį dangą, o arčiausiai pastato suplanuotos neįgaliųjų parkavimo vietos, užtikrinančios patogų susisiekimą. Rytinėje pusėje, vidiniame kiemelyje, įrengiama dviračių parkavimo vieta.

Pagrindinėms pastato erdvėms projektuojamos medinės terasos, natūraliai įsiliejančios į aplinkos kontekstą ir stiprinančios ryšį su gamta. Tuo tarpu takų sistemai pasirinktas tankintas žvyras, ne tik estetiškai pritaikytas kraštovaizdžiui, bet ir patogus žmonėms su judėjimo negalia.

Ant pastato stogo projektuojamas ekstensyvus želdynas, kuriame integruojamos trys nykstančios augalų rūšys, būdingos Pajūrio regioninio parko kraštovaizdžiui – pajūrinė linažolė (*Linaria loeselii*), smiltyninis laibenis (*Artemisia campestris*) ir baltijinė stoklė (*Silene tatarica*). Jos įrašytos į Lietuvos Raudonąją knygą, todėl stogo želdynas tampa ne tik biologinės įvairovės saugotoju, bet ir edukacine erdve, skirtą supažindinti lankytojus su šių retų augalų reikšme bei gamtosaugos principais. Numatyta įrengti informacinius standus, kurie paaiškins augalų svarbą ir padės žmonėms giliau pažinti pajūrio ir kitų vietinių ekosistemų unikalumą. Tokiu būdu architektūrinė intervencija tampa neatsiejama kraštovaizdžio dalimi – ji stiprina žmogaus ryšį su gamta ir kuria erdvę gamtosauginiam švietimui.

Pietinėje centro dalyje numatyta lauko ekspozicijų erdvė, kuri veikia kaip tarpinė zona tarp aktyvių viešųjų erdvių ir ramesnės apgyvendinimo zonos. Šioje erdvėje integruojamas ir išsaugomas muziejus. Jis kartu su ekspozicijų aikšte formuoja bendrą kultūrinę viešąją erdvę bei žymi ribą tarp intensyvios centro veiklos ir privatesnės teritorijos.

Pietrytinėje pusėje vystomas Cypos tvenkinio parkas su naujai formuojama infrastruktūra – tai papildomas traukos centras, kuris atveriamas lankytojams ir tampa svarbia kraštovaizdžio bei rekreacijos dalimi. Parkas organiškai papildo teritorijos erdvinę struktūrą, sukurdamas harmoningą gamtos ir viešųjų erdvių sinergiją.

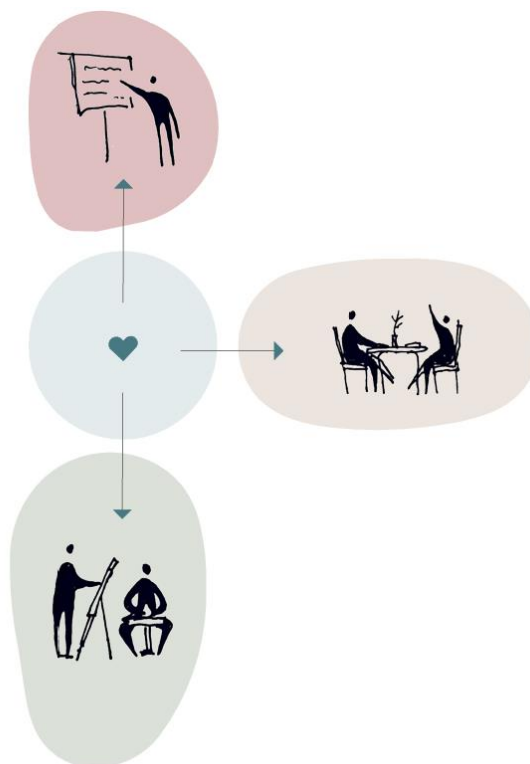
Apgyvendinimo zonoje formuojama vidinių kiemelių struktūra, prisitaikanti prie išsaugomų pastatų architektūros. Ši struktūra palaipsniui „tirpsta“ jūros link, atverdama teritoriją natūraliam pajūrio peizažui ir stiprindama sąsajas su gamta. Papildomai atkreipiamas dėmesys į poilsio namelių detalizaciją bei architektūrinius principus – išsamios gairės pateikiamos prieduose (**žr. priedas 2**)

89 pav. Sklypo plano schema (sudaryta autoriaus)

4.6 Pastato vidinė struktūra

Pastatas yra Y formos – jo įėjimas numatytas centre, iš kurio pasiskirstoma į tris funkcinis sparnus (žr. 90 pav.). Įėjimo erdvė veikia kaip pagrindinis susitikimo taškas ir parodų erdvė, atvira tiek kasdieniam lankymui, tiek įvairioms renginių veikloms.

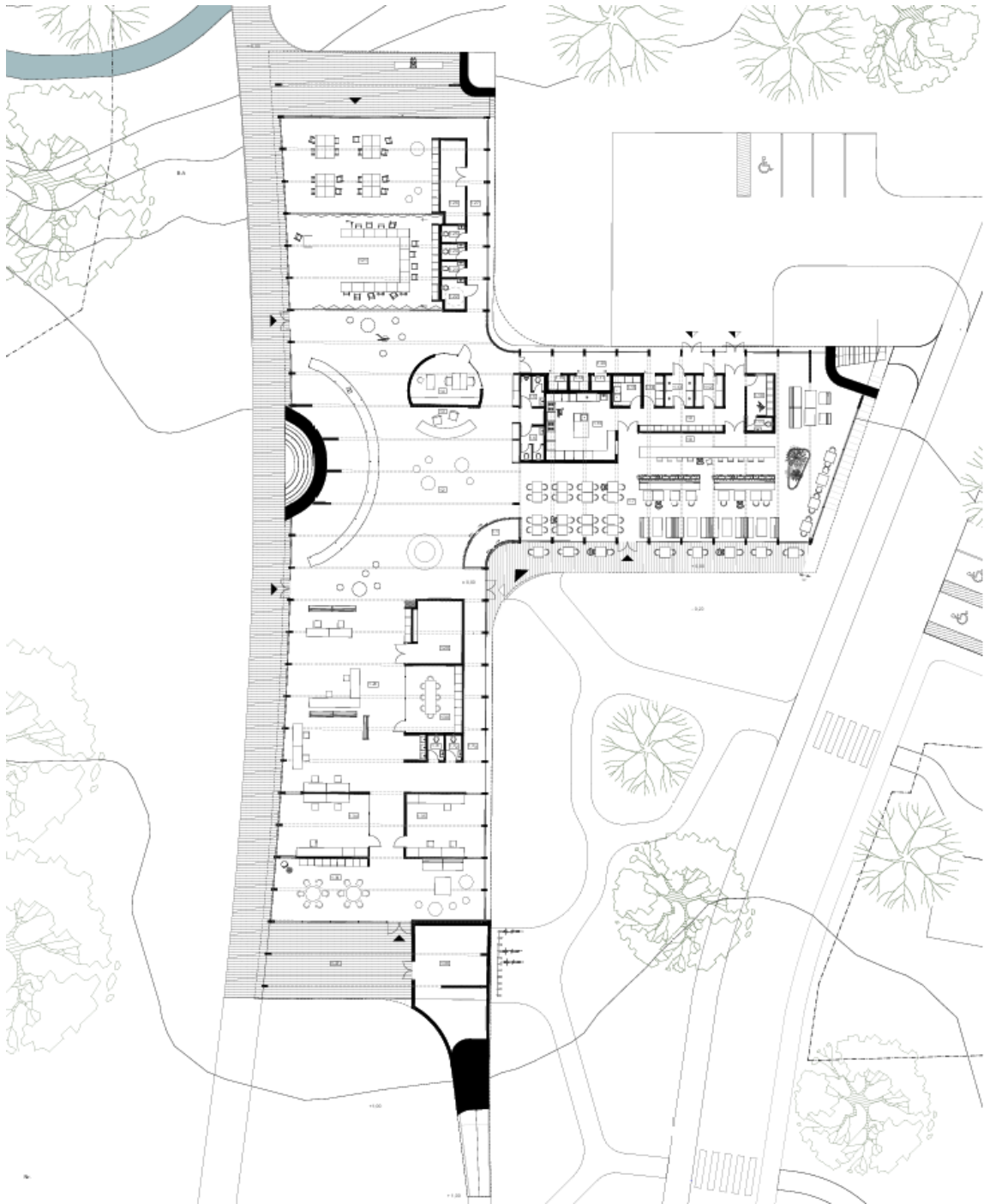
90 pav. Centro funkcinė schema (sudaryta autoriaus)

Centrinė erdvė pasitinka lankytojus ekspozicijų stendu, kuris veikia kaip parodų erdvė ar net prekyvietė menininkams, taip pat čia įrengta registratūra bei informacijos zona. Iš šios erdvės galima patekti į kavinę, kurios virtuvės zona ir techninės patalpos išdėstytos atitraukiant nuo fasado (žr. 91 pav.) bei lubų plokštumos – tai leidžia išlaikyti medinių sijų ritmiką ir kurti vientisą, nepertraukiamą erdvės tekėjimą. Į virtuvės zoną bei technines patalpas galima patekti ir per atskirą tarnybinį įėjimą. Kavinės erdvė papildyta terasa po stogu rytinėje pastato pusėje – tai sukuria natūralią jungtį tarp pastato ir kiemelio, sudarydama sąlygas poilsiui bei socialiniam bendravimui.

Šiaurinis sparnas skirtas daugiafunkcinei salei, kuri gali būti lanksčiai pritaikoma įvairioms veikloms: sulankstomos pertvaros leidžia transformuoti erdvę į edukacinių klasių zoną, koncertų ar parodų salę arba bendruomenės susitikimų vietą. Šiame sparne integruotos atslenkamos durys, kurios vasaros metu atsidaro į terasą po stogu – pastato riba „išstipsta“, susijungdama su aplinkinėmis erdvėmis ir tampanti papildoma žiūrovų zona renginių metu. Terasa veikia kaip erdvė tarp gamtos ir pastato vidaus, sustiprindama natūralų santykį su aplinka.

Pietinis sparnas skirtas kūrybos veikloms: čia įrengta didelė atvira kūrybinė erdvė su keliomis uždromis dirbtuvėmis bei menininkų susitikimų vieta sparno gale. Iš šio sparno patenkama į dirbtuvių terasą po stogu, taip pat lauko ekspozicijų zoną, kurioje eksponuojami menininkų darbai ar vyksta kūrybiniai eksperimentai. Terasa veikia kaip tarpinė erdvė tarp vidaus ir išorės, sudarydama sąlygas natūraliam kūrybos proceso tęstinumui.

Visa vidinė pastato struktūra suformuota taip, kad skatintų bendrystę, kūrybiškumą ir natūralų judėjimą tarp vidaus ir išorės erdvių, išlaikant architektūros darną su aplinka bei pajūrio kraštovaizdžiu.

91 pav. Pastato plano schema (sudaryta autoriaus)

4.7 Programa

Pagrindinės pastato zonos:

Centrinė erdvė su registratūra ir informacijos zona bei aplinkinėmis lauko erdvėmis, kuriose formuojamas ekspozicijų standas (žr. 92 pav.).

Daugiafunkcinė salė (šiaurinis sparnas), pritaikyta įvairiems renginiams, edukacinėms klasėms, parodoms, koncertams ar bendruomenės susitikimams (žr. 93 pav.).

Kavinė su virtuvės ir techninėmis patalpomis (rytinis sparnas) – vieta bendravimui, patogi aptarnavimo logika su atskiru tarnybiniu įėjimu (žr. 94 pav.).

Kūrybinės dirbtuvės (pietinis sparnas) – erdvė menininkų darbui, diskusijoms ir bendradarbiavimui (žr. 95 pav.).

Bendras plotas: 1608.2 m²

Nr.	Patalpos pavadinimas	Plotas kv. m ²
1.1	Tambūras	9.2
1.2	Parodų holas / bendra erdvė	360.6
1.3	Registratūra	11.0
1.4	Administracija	18.8
1.5	Vyrų san. mazgas	5.0
1.6	Moterų san. mazgas	5.5

94 pav. Centrinės erdvės programa (sudaryta autoriaus)

Nr.	Patalpos pavadinimas	Plotas kv. m ²
1.7	Valgyklos / kavinės erdvė	190.2
1.8	Baro zona	29.7
1.9	Koridorius	22.8
1.10	Persirengimo patalpa	6.7
1.11	San. mazgas	2.4
1.12	Sausų produktų sandėlis	5.4
1.13	Šaldytų produktų sandėlis	5.4
1.14	Atliekų laikymo patalpa	4.0
1.15	Indų plovimo patalpa	5.4
1.16	Virtuvė	29.3
1.17	Techninė patalpa	2.0
1.18	Techninė patalpa	2.0
1.19	Techninė patalpa	2.0
1.20	Aptarnavimo koridorius	32.5
1.40	Kavinės salės terasa	57.3

93 pav. Kavinės programa (sudaryta autoriaus)

Nr.	Patalpos pavadinimas	Plotas kv. m ²
1.21	Multifunkcinė salė	172.2
1.22	Neįgaliųjų san. mazgas	4.3
1.23	San. mazgas	2.4
1.24	San. mazgas	2.4
1.25	San. mazgas	2.4
1.26	Sandėlis	13.0
1.27	Koridorius	28.3
1.39	Multifunkcinės salės terasa	63.0

95 pav. Daugiafunkcinės salės programa (sudaryta autoriaus)

Nr.	Patalpos pavadinimas	Plotas kv. m ²
1.28	Bendra kūrybos erdvė	142.2
1.29	Sandėlis	20.3
1.30	Susitikimų kambarys	23.8
1.31	San. mazgas	2.6
1.32	San. mazgas	2.6
1.33	Koridorius	37.6
1.34	Dirbtuvės	35.6
1.35	Medijų studija	31.1
1.36	Kūrėjų poilsio erdvė su virtuve	83.2
1.37	Dirbtuvių terasa	69.3
1.38	Lauko sandėlis	29.9

92 pav. Kūrybinių dirbtuvių programa (sudaryta autoriaus)

4.8 Medžiagiškumas

Pastato architektūra grindžiama natūralumu ir ryšiu su aplinka, todėl pagrindine fasado apdailos medžiaga pasirinktas medis. Vertikaliai montuotos medinės apdailos lentelės ne tik atkartoja pastato viduje esančių medinių kolonų ritmą, bet ir sukuria vientisumo pojūtį tarp vidaus ir išorės – tarsi kolonos natūraliai susilietų su miškingu kraštovaizdžiu.

Fasado pagrindinis akcentas – stiklas. Dideli vitrininiai langai atveria pastato vidų gamtai ir leidžia vidinei veiklai tapti gerai matoma, tuo pat metu ir susiliejančią su išorės aplinka. Skaidrumas tampa esmine pastato vertybe, skatinančia sąveiką tarp žmogaus ir gamtos (žr. 96 pav.).

Ekspluatuojamam stogui naudojama EPDM hidroizoliacinė membrana, kuri yra atspari aplinkos poveikiui ir tinka lenktiems paviršiams. Ant jos įrengiama medinė terasa – lentos montuojamos ant pakeliamų atramėlių, užtikrinant vandens nutekėjimą bei patogų naudojimą.

96 pav. Eksterjero vizualizacija (sudaryta autoriaus)

Interjere vyrauja šilti natūralūs paviršiai. Erdvės akcentas – matomos lenktos klijuotos medinės sijos (žr. 97 pav.), kurios vizualiai primena šakas, bangas ar vėjo išlenktas formas, sukuria sklandžią tėkmę ir jaukią atmosferą. Grindims naudojamas šviesus laminatas, kuris optiškai praplečia erdves, padeda atspindėti šviesą ir užtikrina lengvą priežiūrą, išlaikoma vieninga interjero estetika.

97 pav. Interjero vizualizacija (sudaryta autoriaus)

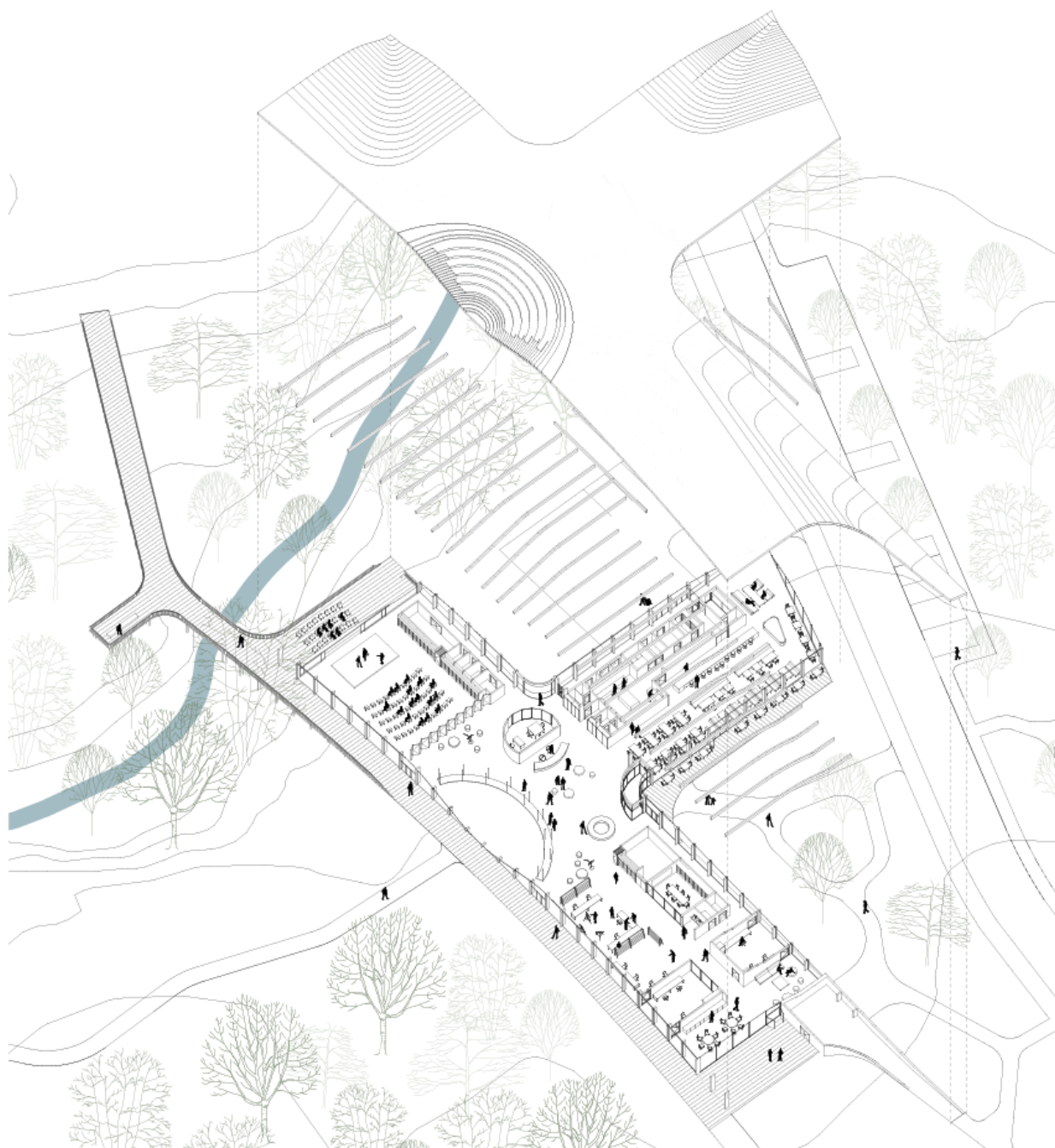
4.9 Konstrukciniai sprendimai

Pastato konstrukcijai pasirinkta medinė karkasinė sistema, kuri dera su architektūrinės idėjos siekiu sukurti natūralų, šiltą ir gamtai artimą statinį. Pagrindinę laikančiąją struktūrą sudaro plonų klijuotos medienos kolonų ritmas kas 2500 mm, kuris užtikrina tiek erdvių atvirumą, tiek stogo formos išraiškos laisvę. Toks tankus kolonų tinklas leidžia optimaliai paskirstyti apkrovas ir prisitaikyti prie organiškai besilenkiančios stogo geometrijos.

Ant kolonų remiasi lenktos klijuotos medienos sijos (žr. 98 pav.), kurios jungia skirtingas pastato puses ir tampa tiek konstrukciniu, tiek architektūriniu elementu.

Stogo konstrukcija sudaryta iš šių sluoksnių: klijuotos medienos sijos su integruotais tarp sijų šilumos izoliacijos sluoksniais; ant jų klojamos OSB plokštės, kurios sudaro tvirtą pagrindą tolimesniems sluoksniams. Viršuje įrengiama hidroizoliacinė EPDM membrana, leidžianti eksploatuoti stogą (terasa) ir užtikrinanti sandarumą.

Konstrukcija išlaiko aiškią ritmiką ir leidžia subtiliai įgyvendinti architektūrinę formą be papildomų sudėtingų mazgų. Naudojant natūralius, atsinaujinančius išteklius, pastatas įgyja tvarumo aspektą bei harmoningai susilieja su savo aplinka.

98 pav. Pastato konstrukcinė schema (sudaryta autoriaus)

4.10 Pritaikymas neįgaliesiems

Pastatas projektuojamas vienoje plokštumoje su terasa ir tiltu, todėl čia nėra aukščio perkritimų, kurie galėtų trukdyti judėjimui – neįgalieji gali laisvai judėti po visą teritoriją. Takams pasirinktos labiau gamtai pritaikytos, tačiau patogios judėjimui medžiagos – naudojamas sutankintas žvyras, užtikrinantis patogų ir saugų neįgaliųjų judėjimą.

Arčiausiai centro suplanuotos neįgaliųjų automobilių stovėjimo vietos, kad būtų patogų pasiekti pagrindinį įėjimą. Takai ir pastato koridoriai projektuojami pakankamo pločio, kad būtų patogų prasilenkti žmonėms su vežimėliais. Vidaus erdvės projektuojamos be slenksčių. Šalia centrinės erdvės vestibulio taip pat numatytas neįgaliųjų tualetas.

Eksploatuojamas stogas taip pat pritaikytas neįgaliesiems pagal galiojančius reglamentus – įrengti 8 laipsnių pandusai su poilsio aikštelėmis kas 6 metrus, taip užtikrinant saugų ir patogų judėjimą.

4.11 Evakuacija ir gaisrinė sauga

Pastato projektavimas atitinka visus galiojančius priešgaisrinės saugos reikalavimus. Pagrindinis pastato įėjimas projektuojamas su automatiškai atsidarančiomis slankiojančiomis durimis, tačiau šalia jų numatomos ir įprastos dvivėrės durys, užtikrinančios saugų išėjimą evakuacijos metu, jei automatinės durys neveiktų. Kiekviename pastato korpuse įrengti evakuaciniai išėjimai su dvivėrėmis durimis, kurios atidaromos į išorę ir užtikrina lengvą bei greitą žmonių judėjimą į saugią erdvę.

Pastate projektuojama automatinė gaisro aptikimo ir signalizavimo sistema, taip pat įrengiami gesintuvai ir gaisrinės spintos. Pastato prieigose numatyti gaisrinės technikos privažiavimo keliai, kurie leidžia operatyviai pasiekti visas pastato dalis. Konstrukciniai sprendiniai paremti medinių elementų priešgaisrinio atsparumo klasifikavimu bei atitinka ugniai atsparumo reikalavimus – taip užtikrinamas ne tik estetikos vientisumas, bet ir pastato konstrukcijų saugumas.

4.12 Bendrieji rodikliai

Sklypo plotas – 824320 m²

Užstatymo plotas – 3486 m²

Meno ir edukacijos centras – 1608 m²

Ekspozicijų /renginių pieva – 2280 m²

Stovyklos muziejus – 260 m²

Apgyvendinimas – 1616 m²

Užstatymo intensyvumas – 0,0436

Parkavimo vietų skaičius – 28

4.13 Išvados

1. Šio magistro darbo teorinė dalis išryškino gamtos vaidmens svarbą tiek fizinei, tiek dvasinei žmogaus gerovei. Filosofinės teorijos (Spinoza, Heideggeris, Vydūnas) pabrėžia žmogaus ir gamtos santykio būtinybę, o psichologiniai tyrimai patvirtina, kad sąveika su gamta gerina emocinę pusiausvyrą, kūrybiškumą ir stiprina bendruomeniškumą.

2. Tyrinėta biomimikrijos teorija parodė, kad architektai, mokydami iš gamtos, gali rasti būdus, kaip efektyviausiai kurti pastatus minimaliai naudojant papildomų medžiagų. Pastebėta, kad norint profesionaliai įgyvendinti biomimikrijos principus, būtina atlikti daug mokslinių tyrimų bei bendradarbiauti su biologais ir kitais mokslininkais – tai padėtų suprasti, kaip natūralūs procesai gali būti pritaikomi architektūriniuose sprendiniuose, užtikrinant ekologinę darną ir tvarumą.

3. Vietos dvasios teorija šiame darbe įrodo savo aktualumą ypač šiandieniniame, vis labiau globalėjančiame pasaulyje. Ji padeda suvokti, kad būtina projektuoti pastatus, kurie kyla iš vietos konteksto, saugo vietos tapatybę ir stiprina bendruomenės ryšį su savo aplinka.

4. Išanalizavus projekto teritoriją Karklėje, buvo aišku, kad vietoje planuojamo privačių namų kvartalo meno ir edukacijos centro kūrimas tampa prasminga alternatyva. Šis centras ne tik išsaugo buvusios stovyklos funkciją, bet ir siūlo erdvę bendruomenei, kūrybai bei ryšiui su gamta stiprinti.

5. Projektuojant meno ir edukacijos centrą, buvo atliktas meninis tyrimas, kuris kilo iš vietos dvasios teorijos analizės. Jis padėjo kūrybiškai pažvelgti į vietos analizę, atrasti, kaip kurti architektūrą, gimstančią iš konteksto, ir leido projektuoti erdves, kurios pulsuoja, transformuojasi, mezga dialogą su gamta.

6. Projekte pritaikyti gamtokūros principai – išardyti buvę asfalto plotai, vietoje jų naudojamos natūralios dangos, o takai formuojami taip, kad nefragmentuotų kraštovaizdžio. Ant pastato stogo kuriama ekspozicija su Pajūrio regionui būdingomis nykstančiomis augalų rūšimis – ji edukuoja lankytojus ir stiprina jų ryšį su gamta. Norint dar labiau atgaivinti vietos ekosistemą ir plėtoti šį požiūrį, būtinas bendradarbiavimas su biologais bei kraštovaizdžio architektais.

7. Gamtinėse aplinkose, kur pagrindinį vaidmenį atlieka gamta, būtina ieškoti sąskambio su ja. Architektūra turi eiti kartu su gamta, tapti jos tąsa, leisti žmogui patirti gamtą naujai, sustiprinti ryšį su ja. Šiuo požiūriu, pastatai, kuriuose numatytos edukacinės programos apie gamtą bei tvarumą, dar labiau prisideda prie žmogaus ir gamtos ryšio stiprinimo.

LITERATŪROS ŠARAŠAS

- A Propos. (2001). *Vilius Orvidas* [Dokumentinis filmas]. Režisierius Arūnas Matelis. Vilnius: A Propos.
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge University Press.
- Miyazaki, Y. (2011). *Shinrin-yoku: The physiological and psychological effects of forest bathing*. Tokyo: XYZ Press.
- Spinoza, B. (2006). *Etika* (Iš lotynų k. vertė J. Valiukevičius). Pradai. (Originalas publikuotas 1677 m.)
- Heidegger, M. (1971). *Poetry, Language, Thought* (Vert. A. Hofstadter). Harper & Row.
- Vydūnas. (1991). *Raštai*, t. 1. Vaga. (Originalūs tekstai iš ~1910 m.)
- Tanizaki, J. (2001). *In Praise of Shadows* (T. J. Harper & E. G. Seidensticker, Trans.). Vintage Books.
- Pawlyn, M. (2016). *Biomimicry in Architecture* (2nd ed.). London: RIBA Publishing.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. London: Academy Editions.
- Vale, B., & Vale, R. (1991). *Green Architecture: Design for a Sustainable Future*. London: Thames & Hudson
- Staniūnas, E., & Stauskis, G. (2021). *Rekreacijos kompleksai gamtinėje aplinkoje*. Vilnius: Pegasus.
- Christopher Alexander – *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction* (1977)
- Purvinas, M. (2011). *Mažosios Lietuvos etnografiniai kaimai*. Vilnius: Voruta.
- Oliver, P. (1997). *Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jodidio, P. (2014). *Micro Architecture: Lightweight, Mobile, and Modular Buildings*. Köln: Taschen.
- Rahman, A., Paramita, K. D., Atmodiwirjo, P. (2023). *Mapping Architecture by Nature: Investigating Rewilding Architecture Design Methods*. Civil Engineering and Architecture, Prieiga per internetą: <http://www.hrpub.org/download/20230930/CEA4-14892384.pdf> [žiūrėta 2024-11-30].

Algimanto Zavišos labdaros ir paramos fondas. (2016). *Karklės atlasas: Karklės gyvenvietės raidos galimybių studija*. Lietuvos kultūros taryba. Prieiga per internetą: <https://www.ltk.lt/files/karkles-atlasas-karkles-gyvenvietes-raidos-galimybiu-studija0435.pdf>

On Landscape. (2020). *The Schist Village*. Prieiga per internetą: <https://www.onlandscape.co.uk/2020/04/the-schist-village/> [žiūrėta 2024-12-17]

James, E. O. (1966). *The Tree of Life: An Archaeological Study*. Brill. Prieiga per internetą: <https://publicdomainreview.org/collection/yggdrasil-the-sacred-ash-tree-of-norse-mythology/> [žiūrėta 2024-12-17]

Brodka, C. (2023). *Rewilding in Architecture: Concepts, Applications, and Examples*. ArchDaily. Prieiga per internetą: <https://www.archdaily.com/1005791/re-wilding-in-architecture-concepts-applications-and-examples> [žiūrėta 2024-12-11].

Cutieru, A. (2020). *Architecture and Nature: A Framework for Building in Landscapes*. ArchDaily. Prieiga per internetą: <https://www.archdaily.com/950043/architecture-and-nature-a-framework-for-building-in-landscapes> [žiūrėta 2025-12-12].

Markevičienė, J. (2012). *The spirit of the place – the problem of (re)creating*. *Journal of Architecture and Urbanism*. Prieiga per internetą: <https://journals.vilniustech.lt/index.php/JAU/article/view/4765/4081> [žiūrėta 2025-11-29].

Holtrop, A. (2024). *Studio Anne Holtrop*. „ArchDaily“. Prieiga per internetą: <https://www.archdaily.com/tag/studio-anne-holtrop>. [žiūrėta 2024-11-30].

De Burca J. (2024). *Rewilding Urban Spaces: The Role of Nature-Positive Architecture*. Prieiga per internetą: [Rewilding Urban Spaces: The Role of Nature-Positive Architecture](#). [žiūrėta 2024-12-11]

Metro Forest: Bangkok Urban Reforestation by LAB. (2021). *Landezine*. Prieiga per internetą: <https://landezine.com/metro-forest-bangkok-urban-reforestation-by-lab/> [žiūrėta 2024-12-11]

Wooden Architecture in Lithuania [PDF]. Vilnius: Department of Cultural Heritage under the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania, 2019. 88 p. ISBN 978-609-427-203-4. Prieiga per internetą: https://www.kpd.lt/uploads/wooden_architecture.pdf [žiūrėta 2025-05-19].

Kangiata Illorsua Ilulissat Icefjord Center / Dorte Mandrup, „ArchDaily“, 2021. Prieiga per internetą: [Kangiata Illorsua Ilulissat Icefjord Center / Dorte Mandrup | ArchDaily](#)

Art Center Historic Homestead Transformation / PUPA Life Over Space, „ArchDaily“, 2024. Prieiga per internetą: [Art Center Historic Homestead Transformation / PUPA Life Over Space | ArchDaily](#)

Preikestolen Bascamp, „Helenhard“, 2009. Prieiga per internetą: [Preikestolen Basecamp - Helen & Hard](#)

Stouhi, D. Japan's Art Island: How Design Turned Naoshima Into a Cultural Destination. *Architizer*, 2023. Prieiga per internetą: <https://architizer.com/blog/practice/details/japan-art-island/>

Ikiz S. The parabolic roof of “The Whale” blends with its surroundings, inspired by the whale's journey [interaktyvus]. Parametric-architecture.com, 2023. Prieiga per internetą: <https://parametric-architecture.com/the-parabolic-roof-of-the-whale-blends-with-its-surroundings-inspired-by-the-whales-journey/>

Metro Forest, Bangkok – urban reforestation by LAB, Landezine.com, 2021. Prieiga per internetą: <https://landezine.com/metro-forest-bangkok-urban-reforestation-by-lab/>

Architecture 101: What Is Vernacular Architecture?, Architizer.com, 2023. Prieiga per internetą: <https://architizer.com/blog/practice/details/architecture-101-what-is-vernacular-architecture/>

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Karklės liaudies architektūros eskizas (sudaryta autoriaus)	14
2 pav. Skalūninių akmenų kaimai Portugalijoje (šaltinis: Veadoverde).....	15
3 pav. Skalūninio akmens architektūrinė išraiška (šaltinis: Veadoverde)	15
4 pav. Eskizas iš Norvegijos liaudies architektūros muziejaus (sudaryta autoriaus)	16
5 pav. <i>Yggdrasil</i> norvegų mitologijoje (šaltinis: Mythtmedia).....	16
7 pav. Stulpinė konstrukcija (šaltinis: Wikipedia).....	17
6 pav. Rąstinė konstrukcija. (šaltinis: Researchgate)	17
8 pav. Japonų tradicinis namas <i>Minka</i> (šaltinis: HiddenArchitecture)	18
9 pav. Medinė veranda <i>engawa</i> (šaltinis: Sauzet-architectes)	18
10 pav. Slankiosios durys <i>shoji</i> (šaltinis: Wikipedia).....	18
11 pav. Įėjimo į sandėlį eskizas (sudaryta autoriaus)	19
12 pav. Efektyvus medžiagų panaudojimas biomimikrijoje (šaltinis: Archdaily)	21
13 pav. Vietos dvasios sluoksniai (sudaryta autoriaus)	22
14 pav. Eskizai vietos dvasiai perteikti grafinėmis priemonėmis (sudaryta autoriaus).....	24
15 pav. Vietinių augalų įvairovė projekte „Metro miškas“ (<i>Metro Forest</i>) (šaltinis: TKstudio)....	26
16 pav. Gamtos vystimosi schema (šaltinis: Landezine).....	26
17 pav. „Metro miškas“ projekto integracija su kraštovaizdžiu (šaltinis: Landezine)	27
18 pav. Luxmore tiltas, M. Bech nuotr., 2002 m.	28
19 pav. Paukštis audėjas, A. Sharma nuotr., 2015 m.	28
20 pav. Minimali intervencija (šaltinis: ArchDaily).....	29
21 pav. Architektūros susiliejimas su gamta (šaltinis: ArchDaily)	30
22 pav. Ilulissat lankytojų centras, A. Mørk nuotr., 2021 m.	33
23 pav. Pastato įsiliejimas į aplinką, A. Mørk nuotr., 2021 m.	34
24 pav. Pastato plano struktūros schema (šaltinis: ArchDaily)	35
25 pav. Pastato forma susilieja su aplinka, A. Mørk nuotr., 2021 m.	35
26 pav. Pastato sandaros aksonometrinė schema (šaltinis: ArchDaily)	36
27 pav. „Benesės namai“ Japonijoje, S. Anzai nuotr., 1997 m.	37
28 pav. Pastato ryšys su aplinka, S. Anzai nuotr., 1997 m.	38
29 pav. Bennese centro sklypo plano schema (šaltinis: Vernaculaire).....	39
30 pav. Bennese centro plano schema (šaltinis: Vernaculaire).....	39
31 pav. Tadao Ando kompozicijos eskizai (šaltinis: Dinzd)	40
32 pav. Monolitinės konstrukcijos, S. Anzai nuotr., 1997 m.	41
33 pav. Preikestoleno vaikų stovykla (šaltinis: Helen & Hard).....	42

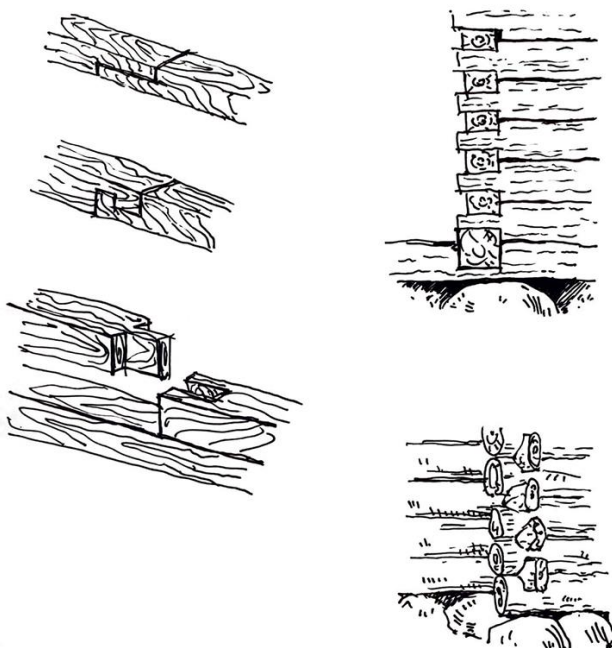
34 pav. Komplexo integracija į gamtinę aplinką (šaltinis: Helen & Hard).....	43
35 pav. Medžio stovyklos planas (šaltinis: Helen & Hard)	44
36 pav. Vandens stovyklos planas(šaltinis: Helen & Hard)	44
37 pav. Komplexo susiliejimas su aplinka (šaltinis: Helen & Hard)	45
38 pav. Konstrukcijos integruotos į uolą (šaltinis: Helen & Hard)	46
39 pav. „The Whale“ lankytojų centras (šaltinis: ArchDaily)	47
40 pav. Pastato išraiška primenanti didžiulę uolą (šaltinis: ArchDaily).....	48
41 pav. Pastato plano schema (šaltinis: ArchDaily)	48
42 pav. Banguota stogo konstrukcija (šaltinis: ArchDaily).....	49
43 pav. Pastato struktūros aksonometrinė schema (šaltinis: ArchDaily)	50
44 pav. Meno centras Panevėžyje, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.	51
45 pav. Pastatas parko aplinkoje, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.	52
46 pav. Sklypo plano schema (šaltinis: ArchDaily)	52
47 pav. Meno centro plano schema (šaltinis: Archdaily)	53
48 pav. Pastato interjeras, A. Rakauskaitės nuotr., 2024 m.....	54
49 pav. Teritorijos padėtis Klaipėdos miesto atžvilgiu (sudaryta autoriaus).....	55
50 pav. Nuotrauka iš „Žilvičio" archyvo, 1980 m.	56
51 pav. Sklypo padėtis Karklės kaimo atžvilgiu (sudaryta autoriaus).....	56
52 pav. Vandens telkinių žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>)	57
53 pav. Reljefo žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje (sudarytas autoriaus palei <i>topographic-map.com</i>).....	57
54 pav. Gamtinė situacija nagrinėjamoje teritorijoje (Sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>).....	58
55 pav. Miškų sklypų plotai projektuojamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>)..	58
56 pav. Transporto ir pėsčiųjų susisiekimo žemėlapis (sudaryta autororiaus palei <i>openstreetmap.com</i>)	59
57 pav. ESO elektros ir dujų tinklai nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>)	60
58 pav. LR teritorijos valstybinės žemės schema (sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>)	61
59 pav. Sklypo fragmento eskizas (sudaryta autoriaus)	61
60 pav. Atsiveriantys vizualiniai taškai nagrinėjamoje teritorijoje (sudaryta autoriaus)	62
61 pav. Žvejų laivai Karklėje XIXa. (šaltinis: Bildarchiv-Ostpreussen).....	63
62 pav. Saugomų teritorijų ir kultūros vertybių kadastro žemėlapis nagrinėjamoje teritorijoje(sudaryta autoriaus palei <i>geoportal.lt</i>)	64
63 pav. Suaugusių nakvynės korpusas (autoriaus nuotrauka)	65

64 pav. Vaikų nakvynės korpusas (autorius nuotrauka)	65
65 pav. Valgyklos pastatas (autorius nuotrauka)	65
66 pav. Valgyklos interjeras (autorius nuotrauka)	66
67 pav. Medinių konstrukcijų polsio namai (autorius nuotrauka)	66
68 pav. Esamos teritorijos eskizas (sudaryta autorius)	68
69 pav. Meninio tyrimo fragmentas: vietos analizė (sudaryta autorius).....	69
70 pav. Meninio tyrimo fragmentas: koliažas (sudaryta autorius)	70
71 pav. Meninio tyrimo fragmentas: architektūra ir gamta (sudaryta autorius)	70
72 pav. 1-ojo varianto koncepto eskizas (sudaryta autorius)	71
73 pav. 1-ojo varianto aksonometrinio vaizdo eskizas (sudaryta autorius)	72
74 pav. 1-ojo varianto įėjimo eskizas (sudaryta autorius)	72
75 pav. 2-ojo varianto koncepto eskizai (sudaryta autorius)	73
76 pav. 2-ojo varianto tilto vizualizacija (sudaryta autorius)	73
77 pav. 2-ojo varianto aksonometrinis vaizdas (sudaryta autorius).....	74
78 pav. 3-iojo varianto eskizai (sudaryta autorius)	75
79 pav. 4-ojo varianto aksonometrinio vaizdo eskizas (sudaryta autorius)	76
80 pav. 4-ojo varianto koncepto eskizai (sudaryta autorius)	76
81 pav. 5-ojo varianto koncepto eskizas (sudaryta autorius)	77
82 pav. 5-ojo varianto eskizas (sudaryta autorius).....	77
83 pav. Pulsuojanti pastato forma (sudaryta autorius).....	78
84 pav. Pastato koncepto schema (sudaryta autorius)	79
85 pav. Amfiteatro pjūvio eskizas (sudarytas autorius).....	79
86 pav. Interjero eskizas (sudaryta autorius)	79
87 pav. Griaunamų ir išsaugojamų pastatų schema (sudaryta autorius).....	80
88 pav. Teritorijos ryšių ir funkcinų zonų schema (sudaryta autorius)	81
89 pav. Sklypo plano schema (sudaryta autorius)	83
90 pav. Centro funkcinė schema (sudaryta autorius).....	84
91 pav. Pastato plano schema (sudaryta autorius)	85
92 pav. Centrinės erdvės programa (sudaryta autorius).....	86
93 pav. Multifunkcės salės programa (sudaryta autorius)	86
94 pav. Kavinės programa (sudaryta autorius)	86
95 pav. Kūrybinių dirbtuvių programa (sudaryta autorius)	86
96 pav. Eksterjero vizualizacija (sudaryta autorius)	87
97 pav. Interjero vizualizacija (sudaryta autorius).....	88
98 pav. Pastato konstrukcinė schema (sudaryta autorius)	89

PRIEDAI

Priedas 1. Meninio tyrimo papildoma medžiaga

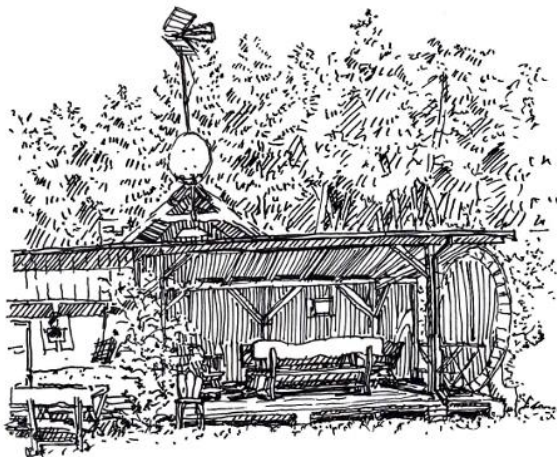
MEDŽIAGOS, STATYBOS YPATUMAI

Žemaitijoje, kaip ir visoje Lietuvoje, nuo seniausių laikų pagrindinė statybinė medžiaga buvo medis. Dažniausiai naudota spygliuočių – pušies ir eglės – mediena. Tik apatiniams sienojams, polangiams ir šulams kartais naudotas ažuolas. Mediena buvo kruopščiai paruošiama, kad įgytų maksimalų stiprumą ir atsparumą (specialiai auginta, pjauta tik viduržiemį, bent porą metų džiovinta). Sienas rėsdavo iš apvalių, aptašytų, apipjautų rąstų. Pagrindiniai sienojų jungimo būdai kampuose buvo: į sąsparą (kai lieka atsikišę sukryžiuotų rąstų galai) ir į kertes (rakta, capa), kai sunėrimo galai lygiai apipjaujami. Ilgesnėse sienose sienojų sudūrimui žemaičiai naudojo keturis skirtingus būdus: paprastąjį, verstąjį, spyginį ir lygųjį.

Medis buvo naudojamas gaminti langams, durims, kloti grindims, luboms, pastatų apkalams, stogų gegninėms konstrukcijoms ir pan. Pamatai dažniausiai paviršiniai – statoma ant laisvai gulintų lauko akmenų (kūlių). Stogai – gegninės konstrukcijos, dengiami šiaudais, skiedromis, lentutėmis, gontais, arčiau pajūrio – nendrėmis, meldais. Patalpų viduje aslai plūktai, mūriams, krosnims, pakriautėms, kaminams naudotas molis. Degto molio gaminiai (čerpės stogams, plytos kaminams, krosnims, kokliai) buvo naudojami retais atvejais.

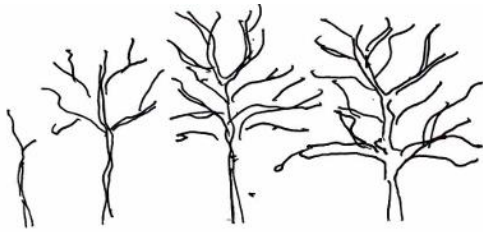
Už poros simto metų nuo Žilgėdų, Korybės — mainio sodybos. — Vis dar išlikusi senovinė su daugybe detalių ir patinimų, kurie padaro šią vietą įdomią ir šioje žemėje. Moirito daželiu maitina jautus, alkanus, rūpestis, kurių pasipildė modernizacija, kuri vertina baltas lygias erdves. Monan, mūs, neturba, detalės ir rūpestis padaro vietos įdomią, kurią geria būtų. Kaip su tolu nūdinti proplekti?

KOKIA
2024-09-08
Pino

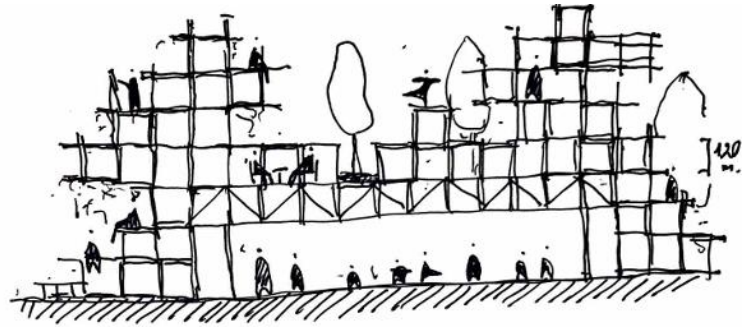
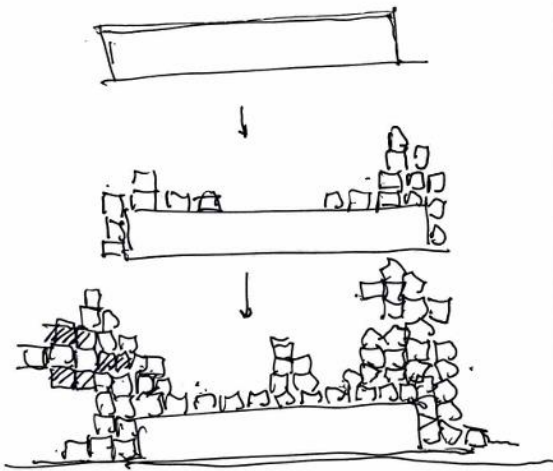
Sklepa. Vienas iš lietuvių architektūros stilių, tiesiog ieškant būdų išlaikyti mėsos bei kėlinio jėgą ištolytų. Sklepa interpretuota ir apšildoma kėlinis, tokiu būdu kėlinis sulaukia ir aplinka. Naudotos medžiagos: rasta po raudoną — akmenys ir pagaminti, vėliau plytos ir medžio lentos. Jauki kerama padaryta iš medžio kėlinio ir medinių daiktų, apšildoma. Toliau orientacija ir pietus!! Kerama stogas vėdinti saulė, o sienų saulė šiluma ir palėpė.

Augandys struktūros.

Gal architektūra neturi būti
galutinė? Gal žinai gali augti?
Augti pagal poreikius. FLEXIBLE.

Niekas namų neatsiranda galutinėje formoje!

Viskas prasideda nuo sėklos

viskas yra procesas!

Galime pasinokytį iš namų,

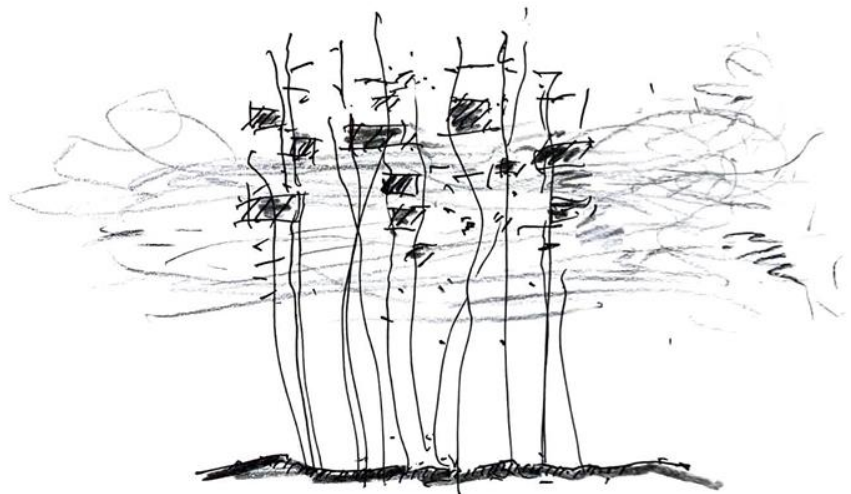
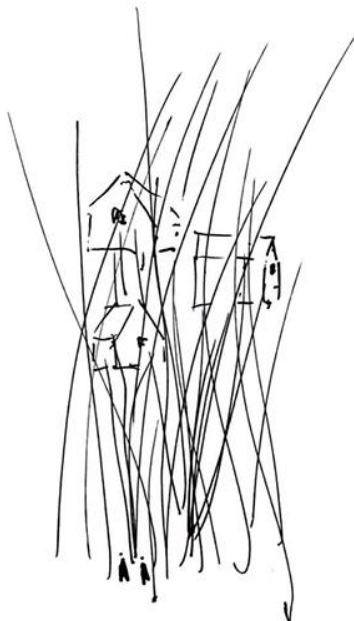
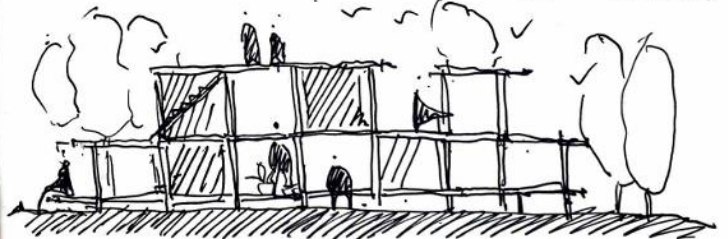
naudodami modulinį principą, kurioje lengva

jungti, galime kurti architektūrą, kuri

auga palei laiką, palei poreikius.

Taip pat lygiai taip lengva transformuoti

ir paversti tarpmi arba gėrei funkcinę.

Priedas 2. Apgyvandinimo zonos sprendiniai

Apgyvandinimo zonos sprendiniai formuojami remiantis vietos kontekstu, kraštovaizdžio charakteristikomis ir esamos architektūros tradicijomis. Išsaugomi vertingi pastatai ir sukurama vidinių kiemelių struktūra, kuri natūraliai „tirpsta“ pajūrio peizažo link, tūriai pakyla – ypač arčiau jūros, kur tai padeda išlaikyti vizualinius ryšius su jūros panorama ir suteikia daugiau privatumo bei unikalų potyrį. Pagrindinis dėmesys skiriamas bendruomeniškumui ir gamtos integracijai – nameliai išdėstomi taip, kad užtikrintų tiek privatų poilsį, tiek ryšį su bendra erdve. Želdynai, takų tinklas bei mažoji architektūra papildo jaukią ir harmoningą gyvenamąją aplinką.

Nameliai projektuojami skirtingų tipų, kad atlieptų įvairius poreikius: numatyti nameliai, skirti 6 žmonėms, 4 žmonėms bei kabinos po du. Vasaros metu juose gali apsigyventi vaikai, o kitu metų laiku nameliai transformuojami į rezidencijas menininkams, pritaikytas kūrybiniam darbui.

